

891-892

BIBLIOTECA

PENTRU TOȚI!

I. BUDAI-DELEANU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ȚIGANIADA

POEMĂ EROI-COMICĂ

IN 12 CÂNTURI

**LITERE
STIINȚĂ
ARTĂ**

Editura Librăriei LEON ALCALAY

BUCUREȘTI, CALEA VICTORIEI, No 57

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

I. Budai-Deleanu

of
SL
7716
4
ȚIGANIADA

POEMĂ EROI-COMICĂ
BCU Cluj / Central University Library Cluj
IN 12 CÂNTURI

BUCUREȘTI

EDITURA LIBRARIEI LEON ALCALAY
No. 37, Calea Victoriei, No. 37

50

Despre autorul lucrării ce formează volumul de față avem puține date biografice.

Ion Budai Deleanu a fost fiul unui preot din Hunedoara. A făcut teologia la Viena. Nu s'a făcut însă preot, ci magistrat în Liov.

A fost contimporan cu Șincai și cu Maior.

Asupra vieții lui a scris un studiu, în „Convorbiri literare“ d-l. G. Bogdan-Duică.

Până la 1867 numele lui nu e cunoscut în literatura noastră. În acest an Al. Papiu Ilarian publică în „Arhivul“ lui Cipariu o dare de seamă despre manuscrisele lui. Din relația aceasta se vede că scrisese opere de istorie (în latinește), de gramatică (în latinește și românește) de etnografie (în nemțește), un „Lexicon româno-german“ precum și câte-va opere poetice dintre care cea mai însemnată -- și cea mai cunoscută -- este *Tiganiada*.

Cele mai multe din scrierile lui sunt rămase în manuscris și până azi. În „Gazeta Bucovinei“ (1894) domnul G. Bogdan-Duică a publicat în traducere „Observațiile asupra Bucovinei.“

Poemul ce publicăm e intitulat „*Țiganiada sau tabăra Țiganilor, poemation iroi-comico-satiric, alcătuit în 12 cântece de maestrul cântăreț Leonachi Dianeu, îmbogățită cu multe însemnări și băgări de seamă, critice, filozofice, istorice, filologice și teologice de către Miton Perea*“.

Pentru întâia oară s'a publicat în 1877 în „Buciumul român“. În 1900 a apărut într'o ediție nouă la Brașov, ediție cu modificări „pe înțeles întocmită“. În 1906 a apărut în editura revistei „Munca“ din Piatra Neamț a treia ediție, reproducere nemodificată a textului din „Buciumul român“

Poema — care are 12 cânturi — începe cu o invocare a muzei, pe care poetul o roagă să l ajute, așa cum a ajutat pe Omer, când acesta a cântat lupta broaștelor cu șoarecii. Și tot muzei i se adresează, când face expunerea subiectului.

Subiectul e expediția Țiganilor împotriva Turcilor din porunca lui Vlad Țepeș.

Intr'un războiu al lui Vlad cu Turcii, domnul se gândește, că s'ar putea folosi și de ajutorul Țiganilor, din cari face o armată aparte. În aceeași vreme, un nobil ungar, Becicherec, „dintr'o viță de pe strămoșii săi tot țigănească“ — îmbrăcat în zale, cu căciulă pe cap și încins cu o sabie lungă — pleacă să caute pe Anghelina, iubita-i, despre care a aflat că e furată de smei.

Expediția lui Tepeș, cea a Țiganilor și cea lui Becicherec, — sunt trei acțiuni pe cari poetul le împletește uneori cu multă dibăcie.

Tepeș? Cu ajutorul Sfinților își bate dușmanii, ai căror sprijinitori sunt Dracii.

Țiganii? După ce scapă de oarecari încercări la cari i-a supus domnul, vreau — îndemnați de draci — să-și facă un stat, dar la alegerea căpeteniei se ceartă și se bat...

Becicherec? În drumu-i, dă peste Țigani, e în primejdie de moarte, scapă și — aflând că Anghelina a murit — se întoarce acasă.

Autorul a voit să încerce să compue „în românește stihuri cum sunt în alte limbi.“ Incercarea e vrednică de luare aminte și de toată lauda pentru că pe vremea lui — la începutul veacului al XIX — poezia română era într'o stare foarte înapoiată. S'a inspirat — ce e drept — din poemele omerice,

parodiind unele părți, precum și din poemele eroi-comice din literaturile străine, așa cum singur mărturisește, dar a introdus și elemente originale. Fondul este românesc—expediția Țiganilor pe timpul lui Vlad Țepeș — iar toată înfățișarea acestui norod este cum o aflăm în literatura noastră populară. O seamă de detalii sunt de asemenea originale. Satira la adresa nobilimii unghurești și la adresa călugărilor e plină de haz și poate de aceea autorul și-a ascuns numele sub pseudonimul Leon Dianeu (în care, prin anagramă, putem găsi pe Ion Deleanu).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Poema e scrisă în strofe de câteșe ase versuri, — din cari întâiul rimează cu al treilea, al doilea cu al patrulea, iar al cincilea cu al șaselea. Alcătuirea ar fi aceasta: a b, a b, c c.

Și dacă nu provoacă tocmai entuziasmul cu care o cerceta Aron Densușeanu în articolul „O muză cenușereasă“ din „Cercetări literare“ nu-i mai puțin adevărat, că are pasagii scrise cu mult haz. Și mai e însemnată și prin faptul că se naște cu ea un nou gen poetic în literatură noastră, într'o vreme când toți ceilalți scriitori ai școlii ardelenne erau preocupați numai de grave-

le probleme ale originii poporului român și ale latinității limbei noastre.

Versurile sunt neregulate. Unele au zece, altele unsprezece silabe. Rimele în genere sunt corecte.

Ceia ce face însă meritul acestui poem e, pe lângă concepția generală și conducerea intrigei, stilul minunat, expresia plastică și curată ce întâlnim la tot pasul.)*

Pentru aceste motive s'a hotărât publicarea în „Biblioteca pentru toți“ a acestui poem pe care cititorii îl vor primi cu toată dragostea pe care o merită.

A se vedea «Poetica» de G. Adamescu și „Istoria literaturii române“ de acelaș autor („Biblioteca pentru toți“ nr. 846-850).

Cântul întâiu

Cuprinsul pe scurt

Pân'ce creștinii către lună sboară
Cu gândurile sale ațâțate —
Și osândesc eretici în soboară,—
Turcul o țară după alta bate.
Vlad împotriva îi stă cu vitează
Inimă și pre Țigani armează

*1. Cuvântarea poetului către muză și câtre cititori *)*

Muză ¹⁾, lui Omir care-odinioară
Cântași a broaștelor bătălie,
Cântă și mie, fii bunișoară,
Ce să 'ntâmplă în mândra Muntenie,
Când înarmă Vlad-Vodă cu silă
Viteaza lui Faraon prăsilă !

Muză, mai spune cum vrură s'așeze
Un Craiu Țigani, și țară de moșie,
Cum încinseră armele viteze,
Ba în ce chip și cu ce bărbăție,
Indrăsniră ei și la bătaie
Oblicind ²⁾, că Turcii vor să-i taie !

*) În ordinea număratoarei, pentru toate explicațiunile, să se vadă la sfârșit notele lămuritoare.

Dar apoi prin o gâlceavă amară
— Căci nu să nărăviau împreună —
Toți cari încotro se 'mprăștiară,
Lăsându-și Craiu, țara și coronă;
Inșă toate acestea se făcură
Din diavoleasca îndemnătură.

Căci măcar acel neprietin mare
Al neamului omenesc, Satana,
Pururea în Iad locașul său are,
Iar focul nestins îi este hrana; —
Totuș el se fură câte-odată
Și răsvrătind lumea se desfată.

O tu, hârtie mult răbdătoare,
Care pe spate-ți cu voie bună
Toată înțelepția de sub soare
Cu nebunia o porți de-'mpreună,
Poartă și-aceste versuri a mele,
Și fii încredințată că nu's grele !

Apoi zică cine câte-o știe
Eu, cu mândru Solomon oiu zice:
Toate-s deșerte și-s nebunie....
Și numai acela este ferice,
Care-i mai puțin nebun și începe
Dintru nebunie a se pricepe.

Ascultați dară cu socotință,
Cum erau lucrurile pe lume,
Când murga lui Faraon semință,
Nevrând a pricepe multe glume,
Intr'adins cugeta la domnie
Și vitează dete bătălie...

2. *Turcii iau de la Greci Constantinopolul
și-și îndreaptă gândul spre Țara-
Românească.*

Acum a lui Constantin cetate
Căzuse sub mânil agarene ³⁾, —
Pentru că Grecii uitase a se bate,
Și le era mai drag a zăcea în pene
Și a face Soboare pe întrecute,
Decât săbii a purta și scute.

Domnul Romei cu fulgeru în brâncă
Lega și deslega după voie,
Șezând pe vârtoasa Caiafii stâncă :
Se bucura în sine, că pe al doile
Frate al său Muște în Vizant alege,
Iar Sultanul Grecilor dă lege.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intre ceilalți creștini o ceartă ⁴⁾
Se atâță de mare socoteală.
Unii zicea, că lumea e deșartă,—
Alții dovedea mai cu tocmeală,
Cum că sunt locuitori într'ansa,
De unde mai mare sfadă se aprinsă.

Căci altă de aici năștea întrebare
De se află oameni sau alte vite
Ca și pre pământ acolo ? — și oare
Pute-vor fi cu drept osândite
Lunarele suflete ? — La care
Nu fu trimis un spășitor mare.

Iar Turcul, îngâmfat de-atâte
Biruințe mari și luminoase,
La toate țările creștine
Surpăciune și moarte jurase ;

Cu șiraguri ⁵⁾ crude și întăritate
Jăfua 'mprejuru-i țările toate.

Aștepta numai o norocită
Prilejire, ca și Muntenia
Să-i cadă în mâni; căci neconținută
Vrajbă turburase boieria ⁶⁾
Și socotea că cu îmbieciune
Venind el înșiși, țara-și vor supune.

Așa stau lucrurile evropene
Când se tâmplă această minunată
Istorie într'a Țării Muntene
Ținut, — precum se vede semnată
La cronica Cioarei în pergamină⁷⁾,
De unde are și credință deplină.

3. *Vlad Țepeș era pe atunci domn al Țării Românești și dușman al Turcilor.*

Vlad întâiu — zis cumplit — pe acea vreme
Era Domn în Țara Muntenească,
Vrednic un erou ca să se cheme;
Nu fu el din cei ce numai cască
La venituri și pungi, iar de țară
Nu le pasă tocma să și piară.

Ci mai vârtos după ce el stete
Dregătorul trebilor muntene,
Fără a căuta de-al său îndelete,
Ziua și noaptea fără de lene,
Cugeta pentru de obștele bine
Așezând legi drepte și creștine.

Silință puind întâiu de toate
Spre a învăța pe junia română,

Cu ce chipuri armele nălțate
Să le folosească mai cu îndemână,
Steaguri să urmeze, la rând să steie
Incheiați, și cum rășboiu să deie.

Apoi văzând, că, fără credință,
Turceștile noroade spurcate
Pretutindenea cu biruință
Au început pe creștini a bate,
N'au putut suferi, ci curândă
Jurat-au asupra lor isbândă.

Deci la toate lor împotrivă le stete,
Ceruții haraci nu vru să le deie,
Dorind cu sabia să le arate,
Că el e bărbat, și nu femeie,
Și cum că un norod cu bărbăție
Șupus altui nu poate să fie.

Era Vlădul de pe vremele acele
Căpitan de mare hărnicie
Știind a taberilor tocmele, —
Pricepând adâncă măestrie
A trebilor oștene, — ură de moarte
Hrănind asupra Otomanei Poarte.

Dar precum se 'ntâmplă totdeauna,
Că cel ce va să scoată la cale
Pre un norod și apucă să-l pună
La rânduială, pentru ale sale
Osteneli, bun cuget, și mari trude,
El mai mult rău, decât bine, aude. —

Așa fu și cu Vlad odinioară:
Mulți îl țineau de tiran — și multe
Scornise asupra lui de ocară,

Ca în urmă țara să nu-l asculte,—
 Mai vârtos asupra-i să se întărite,
 Crezând clevetirilor josăte ⁸⁾.

Totuș el cu mare sufletire,
 Fiind împodobit dela fire,
 N'au căutat la această mișelie,
 Ci, tocmai și prin a sa perire
 Vru să mântue draga sa țară
 De jugul turcesc și din ocară.

Pentru acesta dar, cu bună pază,
 Formându-și el oaste neînvinsă,
 Gloate păgâne cu mână vitează
 De multe ori fugări și prinsă;
 Iar pe cei prinși, cu moarte sureapă,
 Făcea ca să-i tragă de vii în țepă.

Acum la trei zeci de mii aproape
 De tâlhari agareni înțepasă,
 Nici lăsa pe nimeni să-i îngroape,
 Ci vulturilor mâncare aleasă
 Și corbilor de jaf ca să fie
 Porunca, neîngropați să rămâie.

Până fu el în Țara Muntenească,
 Nu 'ndrăsneau Turcii să pue mâna
 Ca înainte și s'o jefuiască,
 Căci foarte li-era fără îndemână
 A fi trași ca purceii în frigare;
 Și socoteau bine, — cum îmi pare

4. *Mohamed al doilea, sultanul Turcilor,
 pornește cu o mare oaste împotriva
 lui Țepeș,— dar acesta nu se
 înfricoșează.*

Mohamed al doilea cu nume
 Stăpânea la Poarta Otomană,*)

Care până aci gândea că-s glume
Ce făcea Vlad cu oastea munteană;
Iar mai pe urmă spre a sa mâhnire,
El se încredință, cu bună știre,—

Miră-se de ocarnica îndrăznire
Și luând lucrul la socoteală
— Cum avea în sine cumplită fire —
Ardea de mânie ca și o bală,
Hotărând a face izbândă amară,
Pentru atâta suferită ocară.

Era tocmai pe la Sânziene,
Când a prigoni soarele începe, —
Gând zefirul florile câmpene
Le 'ngână, iar strechile surepe
Dela pășune vitele alungă,—
Iar păstorul șede la umbră pe dungă. —

Iacă sburând vestea, buciumul sună,
Că vin Turcii câtă frunză și iarbă,
Ca robiei țara să supună. —
Toți boierii se scarpină în barbă,
Cocoanele-și frâng albe mânuțe,
Lacrimi din ochi le merg unduțe.

Numai Vlad cu inimă nefrântă
Și înarmat pe păgânul așteaptă;
Nimic dela cuget pe el nu-l desmântă,
Toate-orânduiește, toate îndreaptă
Spre pornirea păgânelor gloate,
Măcar să fie nenumărate.

5. *Vlad se gândește ce să facă cu Țiganii —
mulți pe atunci — că să nu-i fie lui spre
pagubă, iar Turcilor spre ajutor.*

Intâiu la munți trage toate bucate,
Femei, copii și fără putere

Moşnegi, — părăsind pustie sate;
 Şi toate ce sârguinţa cere
 Spre apărarea sa, şi a ţarei, face,—
 Inşă numai una lui nu-l place.

Adică: că în ţara Muntenescă
 S'află multă netrebnică laie,
 De viţa murgie Țigănească,
 Care nici în arme la bătaie,
 Nici în alt chip, slujea pentru ţară,
 Ci era mai vârtos de povară.

De mult acum el orânduială
 Socotise cu dânşii să facă,
 Dar văzând, că multă cârteală
 Ar avea pentru asta să petreacă
 Dela călugări şi boierie,
 Carii toţi răzimau în Țigănie,—

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Lăsase treaba pe alta mai bună
 Vreme, şi iată acum socotea,
 Că ar fi vremea ca la rând să pună
 Țiganele ticăloase gloate
 Ca, încai de nu pot țării s'ajute,
 De a nu-i strica să fie ținute.

Că Țiganii minte având isteată,
 Drumurile pe munți știau toate,
 Şi lesne puteau fi de povață
 Vrajmaşului, fiind ei prin sate
 Imprăștiți. Asta dar îi pare
 Lui Vlad, că ar fi greșală mare.

Şi adevărat, lesne la robie
 Putea să cadă ei; iar Sultanul
 Ar fi putut printr'înşii să știe
 Toate, fiind că bietul Țiganul
 E fricos; dar şi afară de frică,
 El nu poate tăinuşi nimica.

6. *Vlad face o oștire numai din Țigani. Aici se vede înfățișarea oștirilor țigănești și a căpeteniilor lor.*

Vrând să ferească Vlad ăsta dară,
Află o mijlocire minunată:
S'adune pe toți puii de cioară,
Și să facă o țigănească armată,
Care într'un loc osebit să fie,
Ce în țară se face să nu știe.

Deci poruncă dete în toată parte
Ca Țigani la un loc să se adune,
De cetatea *Neagră* nu deparțe,
Intre *Alba* și *Flămânda*⁹⁾, cum spune
Cronica, iar mai pe larg hârtoaga
Din mânăstirea dela *Zănoaga*¹⁰⁾.

Destul că peste puține zile
Acolo țigania se strinsă
Cu șetre, copii și copile.
Incingând apoi arma neînvinsă,
Jurară lui Vlad-Vodă credință,
Cu toată a lor cioroiască semință.

Atunci Vlad-Vodă, ceată de ceată
Porunci să iasă la priveală,
Țigănimea voinică, într'armată;
Apoi cu căzuta rânduială
Să treacă ca și gata de cale
Pre dinaintea Măriei Sale.

O Muză, fă-mi acu pieptul tare
Ca de aramă! Dă-mi de taur tu glas,
Ca să pot cânta: câte și care
Cete viteze au ridicat pasul,

Ieșind dintru dalba țigănie,
Că vrednice-s lumea să le știe!

Intâiu dară de toți purcesă
Ceata lui Guliman vestită;
Toți *ciurari* și *feciori de casă*;
Vai de acela care îi întărată!
Trei sute erau ei pe îndelete,
Afară de prunci, muieri și fete.

Dar armele lor cele îngrozite
Erau niște mari furce, de șatră,
Pe la vârfuri cu fier agerite,
Cu care îndată trânteau de vatră
Pe vrășmaș de aproape sau departe...
Acolo să vezi tu capete sparte!..

Ce să mai zic de al lor Voivod mare
Guliman voinicul! Oh!... Acela
— De nu-l va prăpădi vre-o întâmplare—
Nu va bate el în zadar lela,
Nice va zăcea prăvălit pe spate,
Neavând el doară în traistă bucate.

După aceștia veniră înainte,
Armați și în rânduri tocmită bine,
Zlătarii, de inele și ținte
Făcători, două sute... Iar cine
Li duce și le este povață?
Tânăr Parpangel, și mândru în față.

El se 'nrudea în direaptă spiță
Cu craiu Zândadel, a cărui mare
Și preste toți înălțată viță"),
Tocma de unde soarele răsare
Cu soarele împreună eșise,
— Precum el până trăi să scrise, —

Drept astă tot dintr'acea nălțată
Rudă — până ce au stat împărăția
Țiganilor — pogora din tată
Pe fii, sceptru și toată Domnia,
Așa dintru'nceput ei domniră
Până când țara o prăpădiră.

Din astă viță dar, cel de pe urmă
Craiu a lor Zândadel fusese,
Care, a sa după ce-și pierdu turmă,
— Căci Gingischan țara-i supusese —
Au mers și dânsul în pribegie
Cu cei ce scăpase de robie.

Parpanghel, despre moș, se născuse
Din cea mai frumoasă Țiitoare
A lui Zândadel, așa se duse
Apoi pogorând raza de soare
Până la dânsul și care nu crede,
Caută la el, că'n față i-o vede !

Cel mai bun, el cântăreț din gură
Și din lăută era ; minte isteță
Având și tot felul de 'nvățatură,
Ce place la boieri în pălate ;
Acel fel era Voivodul mare
A zlătarilor, mergând călare.

Iar după dânsul tot alese
Șiraguri, din fumegata lui ceată
Se duceau într'un rând tot câte șese,
Căror urma cealaltă gloată
În pielcuța goală, golișoară,
Și sclipind de neagră ca și o cioară.

Cei într'armați aveau buzdugane
De arme și bine ținuite,—

Toți oameni tari și groși în ciolane
 Cu părul înburzit, barbe spârlite,
 Haine aveau lungi, scurte, și învârstate,
 Unii fără mâneci, alții rupte 'n spate.

A treia ceată, cu pașii mășurați,
Căldărarii nați de stat, se iviră,
 Toți căciulași și la barbă afumați.
 De tăria lor lumea se miră :
 Taie arama ca niște șindile
 Și rabdă la fcame tot câte trei zile.

Armătura lor era ciolane
 Ferecate. Toți erau călare.
 Dar unde mă tragi, o, tu **Bălăbane**,
 Ducătorul acestor pre tare ?
 De asculta țigănia de tine,
 Cu mult era de dânsa mai bine !

A patra venind se văzură
Fierarii cu ale lor cumplite baroase,
 Apoi *cărbunarii* —, negri de zgură...
 Inarmați erau și ei cu coase,
 Pe niște druguri lungi așezate
 Și în forma lăncilor ferecate.

Căpitanul lor era **Drăghici** cel cu minte,
 Carele multe veacuri văzuse ¹²⁾,
 Și totuși din gură nici un dinte
 Încă până acolo nu-și căzuse ;
 Acum ținea el a șaptea muiere
 Și încă se simțea bine în putere.

Trei sute de armați număra ceata,
 Pedestrima aleasă, fieși-care
 Mergeau voios și de războiu gata...
 Purtau ei cu sine de vânzare

Seceri, cuțite, foarfece, zale,
Și nu le lipsea — numai parale.

Sosiră apoi în șireaguri groase
Lingurarii cu securi pe spate;
Toți bine 'mbrăcați, cu barbe rase,
Și la brâu aveau niște bărzi late,
Ce toate soiuri de lemne taie,
Armă prea bună și de bătaie.

Povața lor și vrednicul jude
Era Neagul, iubeț de dreptate;
Inșă acum numai de stânga aude ¹³⁾.
Și e cel mai bun meșter de covate,
De srafe, căuce, linguri, tăiere,
Răvare, hâmbare și de cuire.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dar cine va spune cum să cade
Ceata slăvită ce acuma vine?
O, tu Apoloane, drăguțule bade!
Șoptește-mi ce voiu să zic bine,
Că, fără de a ta naltă insuflare,
Poetul haz și priintă nu are.

Aceștia erau — pe limba învățată
Grăind — aurari; pe limba joasă
Inșă *băiași* le-a zis proasta gloată;
Aceasta era cea mai aleasă
Ceată dintru toată țigănie;
De armați număra mai la o mie.

Avea la dreapta sulite lunge
Și nesce săbii de-a stânga scurte. —
Care știa cum sulita 'mpunge,
Cum de sabie trupul amurte, —
Acela trebuia să aibă frică
Și groază de astă ceată voinică,

Iară pre aceștia cu fală-i duce
Tandaler inimosul, de care
 Nu cutează nime să se apuce,
 Așa este de harnic și tare:
 Frică nu cunoaște, nici spaimă,
 C'ar umbla cu dracul, pisma îl defaimă.

Pe urmă în stoluri groase, neașezate,
 Mergeau *lăeșii* goleții droaie
 Ca nesce păzitori de bucate
 Înarmați cu măciuci și maie;
 Muierile cu prunci mici în spate
 Unii de tot goi, alții de jumătate.

Corcodel peste dânșii avea poruncă
 Să-i povățuiască în rânduială;
 Corcodel, care cu bobi aruncă
 Și cu vrăjituri oamenii înșeală:
 Ori-cine ce fură el scie,
 Spuindu-i dracu din răspântie.

După ce toți în jur s'au adunat, —
 Puindu-se în formă de cunună, —
 Lăuda Vlad-Vodă, cu glas înălțat,
 Acultarea lor și voia bună...
 Apoi dacă pe toți gata îi vede,
 El deaci într'altă parte purcede.

7. *Vlad le vorbește Țiganilor, așa cum s'a găsit
 scris în cărțile țigănești*

Cărțile din Cioara nu spun aice
 Mai multe, — iar cele din Zănoaga
 Mai adoagă încă — prin un „se zice“ —
 Și o voroavă a lui Vlad-Vodă întreagă,

Care el la cea 'tâmplare`o zise...
Iacăt'o precum o aflai scrisă!

„Ascultați voi, cioare blestemate!
Iată că v'am dat arme voinice
Precum și tot felul de bucate;
Inșă, ca în zadar să nu vă pice
Pară în gură, zăcând voi pe spate,
Moșii vă voiu da, pământuri și sate!

„Și de acum nainte ca țărani
Ceilalți în mândra Muntenie
Veți fi socotiți și voi Țigani,
Dacă veți arăta hărnicie...
Numa cât tiebue lângă acele,
Să 'mpliniți și alte porunci a mele.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intre *Bărbătești* și între *Inimoasa* ¹⁴⁾
Este un loc. care *Spăteni* se chiamă...
Acolo țigănia zdrențoasă
Tăbărând va sta, și luând sama
De a face toate, câte Domneasca
Măria Mea va să-i poruncească.

„Să știți, că Turcii acum în țară
Au intrat, că toate ard și prădează...
Pentru-aceia fuga v'ar fi în zadară;
Ci mai vârtos cu arma vitează
A s'apăra e silit fieș-care
Și nici vă rămâne vreo altă scăpare.

„Pentru aceasta eu, ca și un părinte
Al țării și stăpân, v'am dat arme
Ca să vă apărați — dacă aveți minte —
Când ar căuta Turcii să vă sfarme;
Căci aflând țigănia narmată
Ar putea-o prăpădi de odată.

„Luați-vă dar aminte bine,
 Ca nu doar să vi se acate în floace
 Nescai ghiare turcesci și păgâne;
 Că apoi fără cap ce ați putea face?
 Deci când ar da Turcii să vă bată,
 Nici voi să stați cu gura căscată!

„Datu-v'am tot felul de bucate:
 Multe legumi, zburătoare ¹⁵⁾ și poame,
 Două mii de slăninii atumate,
 Să nu răbdați în tabără foame;
 Zer destul, lapte acru și rachie,
 Ca mai dragi armele să vă fie...

„Pe lângă acestea, coșuri de făină
 Pentru mămligă multe sute,
 Să vă fie la prânz și la cină;
 Atâtea și de urdă putini umplute.
 Iar voi, încărcând toate aceste,
 Mergeți fără a face mare veste.

„Imbrăcându-vă în arme viteze
 Ce v'am dat, purcedați înainte,
 Iară nimene să nu cuteze
 Inapoi să rămână — de are minte —
 Că amintere va trebui să moară
 Fiind împușcat ca și o cioară“. —

8. *Țigani mulțumesc Domnului pentru daruri
 dar îi cer oameni de pază împo-
 triva dușmanilor.*

Atunci într'o gură gloata zisă:
 „Mulțămim foarte Măriei Tale
 De toate, iar, mai vârtos, de clisă ¹⁶⁾.
 Iar viie acum de hăi cu cealmale

Și înceapă cu a noastră țigănie ;
I-om sătura noi de bătălie !“

Apucând apoi Drăghici voroava ;
„Luminate Doamne ! In țara toată
— Zise — știm că ți-au răzbătut slava
Și nu este cineva să poată
Călca porunca Măriei Tale,
Ba nici pe departe să te înșale...”

„Dar să erți Măria Ta ! — Se zice,
Că ar fi de tâlhari căile pline ; —
Noi n'am vrea să avem cu dânșii price,
Ci am trăi cu toată lumea bine,
Și ne temem să nu ne slutească,
Oriucidă, laia tâlhărească...—

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Rugăm dară pe Măria Ta foarte,
Ca să ne deie pe drum vre-o pază,
Ori oșteni, ce n'au frică de moarte
Și de tâlhari cu groaznice obrază
Și — dacă ar fi Domneasca îndurare —
Două sute or ajunge ne pare.“

Lui Vlad-Vodă nu-i păru străină
Această cerere țigănească,
Căci — drept vorbind — era de sfat plină...
Pentru aceasta, din garda Domnească,
Porunci, călăreți să-i petreacă
O sută, pân' la Valea-Seacă.

Cu cântări de drâmbe și de alăută,
Țigătimea cu toate ale sale
Încă într'acea zi fu petrecută
De ostași, la hotărâta vale...

Până aice cartea Zănoagăi spune,
Ce într'alte cronice nu se pune.

9. *Vlad bate pe Turcii intrați în țară. Mohamed se oprește la Târgoviște.*

Iar cele care de acum urmează,
Intr'un chip se află în cărțile toate;
Și fie și cine poate să crează
Cestor întâmplări adevărte,
Ce se vor spune de acu nainte,
De nu cumva toată cartea minte.

Intr'aceia vine cu pasul iute
Vrăjmașul păgân suflând izbândă.
Nice Vlad — prin locuri cunoscute
Nevăzut urmând — vremea-și tămândă,
Ci năvălind peste stoluri osebite,
Morții negre toate le trimite.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ca lupul flămând, care sub deasă
Tufă ciulit, pre pânțele zace,
Când vede trecând o turmă groasă
De oi, sau alte slabe dobitoace, —
Pe cea mai de-aproape singurată
Răpește și fuge cu ea îndată:

Așa Vlad urmând oastea cea mare
Turcească, — ordiilor despărțite
Neașteptat înainte le sare,
De prin locuri ascunse, dosite...
Și așa le știe zătigni ¹⁷⁾ bine,
Cât, nici măcar, unul viu rămâne.

Mahomet nici pe vre-un Muntean vede,
Nici de pierdutele gloate știe;
Ci neoprit înainte purcede
Pân' la Târgoviște unde pustie
Află cetatea... Se miră foarte,

Dar' nu vrea să meargă mai departe.

.

Și tu, Muză dragă, fă hodină,
Că destul cântași într'o suflată!
Deci să nu te vatem la plumână,
Fie-ți destul acuma de odată !
Peste puțină apoi răsuflare
Ne vei spune și a doua cântare...

Cântul al doilea

Cuprinsul pe scurt

Un viteaz cu mintea fluturată
Pornește și el în pribegie, —
Iar țigănimia noastră înarmată
Trimete la Vlad Vodă solie
Să ceară vreo cale mai scurtată
Și tot câte trei hodini odată.

1. *Despre Becicherec Iștoc.*

Bine-a zis odată, nu știu acum cine,
Dacă nu e minte, nici cap să nu fie;
Căci din mintea slabă pe cap vine
Tot răul. — Fericit, care știe
A-și procopsi mintea în cele bune
Și a nu o învăța la gânduri nebune.

Mintea e ca ceara molișoară :
Ce formă îi apeși, aceia rămâne:
Și iarăși e ca o pană ușoară,
Care-anevoe într'un colț se ține...
Măcar ce vânticel o răpește
Și-apoi cine știe, unde să trezește...

De pildă întru aceasta să vă fie
 Un viteaz cu mintea schimosită,
 A cărui minunată istorie
 Aici vroiu să fie povestită;
 Căci — măcar cevași cam pe departe —
 Tot are la Țigani noștri parte ¹⁾.

Tocmai pe aceeași vreme și viteaza
 Pomenire cade a celui mare
Becicherec Iștoc din UramHaza,
 Ce, din râvnă fără asemănare,
 De a face un lucru de vitejie,
 Acuma pornise în pribegie.

În Ardeal, pe Murăș, el de acasă
 Era — precum ne mărturisește —
 O hârtoagă veche de molii roasă,
 Ce Sofronie au scris-o românește ²⁾,
 Când era la Cioara în mănăsește
 Propoveduind sfânta Neunire.

Golea căpitan apoi pe care
 Streamța căpitanul încă-l cheamă,
 Cetind amărunt acea scrisoare,
 Află, că Becicherec de pe mamă
 I-ar fi strămoș — și aceasta e pricina
 Că și el puse pe unire mâna...

Becicherec se trăgea dintru o viță
 — Despre strămoșii lui — țigănească;
 Dar' moșu-său ajunsese în spiță
 De nemeș, prin o Carte Domnească,
 Căci mulți ani cu lăuta și țâmbale
 Desfăta Curtea Măriei sale.

După-aceia dobândind el moșie
 Se ținea român — căci ungurește

Nu știa, măcar pe ungurie
 Îi mai plăcea decât românește ;
 Cum și astăzi Nemeșii mai cu samă
 Tot pe ungurie trag și să cheamă.

Pentru aceasta și un unguresc nume
 Fiului său, **Mișca**, el pusese ;
 Acest Mișca apoi eșind în lume,
 Nu știu în ce chip el cumva auzise,
 Că ar fi țigan, — de unde — se zice —
 Că au intrat cu tată-său în price,

Grăindu-i : tată, mie-mi pare
 Că nu m'ai născut tu, dar un crai,
 Sau de bună seamă un Domn mare, —
 Căci nu simț în mine spre mălai,
 Sau mămăligă, nici o plăcere, Cluj
 Și gura mea tot plăcintă cere.

„Hacimore !“ — Bătrânul de altă parte
 Zice — „bine că lumea nu știe,
 Că a fost cârpitor de ciure sparte
 Moșu tău ! — Acum de nemeșie
 Te ține, să-ți cam *tacă* nespălata !
 Nu mai întreba, cine ți-e tata !...“

„Că ți-oiu lăsa cu limbă de moarte
 Să nu pomenești a noastră viță,
 La copii și nepoți departe,
 Ci mai vârtos, că dintr'o Domniță
 Si dela Negru-Vodă purcede
 Neamul nostru — să zici, — și ți-or crede.

Cunoști tu, fătul meu, pe Vintilă³⁾
 Care acum așa se ține mare ?
 Moșu-său cerșea pe uliță milă.
 Apoi încăpând prin o tâmplare

La slujbă în Dōmneasca pitărie
In urmă au căpătat nemeșie, ⁴⁾)

Și acum nepoții lui cu mărime
Fălescuse, că neamu le purcede
De la Balambir cel din vechime
Craiul Hunilor!... De aci se vede
Că tot nemeșul vra să rudească
Din oareș-care viță Domnească.

Pentru ce și noi nalta prășire
A noastră să nu o luăm departe ?
Ca toți viitorii să se mire ;
— Mai vârtos cei ce nu știu carte —
Iar copii noștri însuși or crede,
Că Negru Vodă început le dede.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Când eram în țara Muntenească
Și încă prunc am auzit odată
De un Negru-Vodă, ce din crăiască
Viță ar fi fost născut luminată ;
Și ar fi fost un viteaz foarte mare,
Ce a domnit din munți până la mare.

„Socotind eu de unde mai cu cale
Ar putea și purcederea noastră
Să fie, aflai — măcar că la școale
N'am umblat — cu mintea mea cea proastă,
Că dela Negru-Vodă să vie
Toata neagra noastră seminție.

„Căci așa va crede fiieș-care
Văzându-ne neagra familie, —
Cum-că dansa începutul său are
De la Negru-Vodă : asta-ți spun ție,
Ca să știi tu, și să spui la toți
Copii de copii și strănepoți.“

Aceste zice moșul celuia,
De care vom să cântăm aice,
Și să chie ma Becicherec Gruia,
Iar fiul său Mișca tot ce zice
Bătrânul — bine—și-astupă în minte,
Ca să facă așa de acu 'nainte.

2. *Cititul zăpăcește pe Becicherec Iștoc,
care se mâhnește din pricina iubitei sale furate*

Indată cât îi născu cocoana
Un cocon frumos, numele -i puse
Iștoc, și-l dete apoi la Tismeana
— După ce mai mărișor crescuse —
La mânăstire, să învețe carte,
Și să mai vadă și țări departe.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intr'o iarnă și 'ntr'o jumătate
Pruncul pân' la Psaltire-ajunsese,
Știa de rost ceasurile toate
Și cânta până la glas șese ;
Patima lui — din toate mai mare —
Spre povești era și spre cântare.

Destul, că învățase ca trei alții,
Și acum cetise și Alexandria ;
Mult să mira el de toți înalții
Voinici, dar mai vârtos vitejia
Lui Alexandru în cap îi intrasă,
Si nu vrea nici decum să iasă.

Lângă acele apoi să mestecară
Și alte povești, care el auzise
Pe orbeți cântând la târguri de țară,
— Că toate le avea la sine scrise —
Cum sunt : Mârza, Iovanu și Ioviță ⁵⁾
Cu Anița, draga lui crâșmăriță

Apoi Novac, bătrânul cel tare
 Și Roman cu Goia nerănitul,
 Și mai mulți voinici viteji, pe care
 li cântase lui Danciu vestitul, —
 Toți aceștia jurase arme să poarte
 Asupra Turcilor până la moarte.

Dar îi plăcea lui și celelalte
 Istorii pe lângă Alexandrie,
 De marii viteji sau de fapte 'nalte
 Voinicii năzdrăvani în pribegie
 Umblând și bătându-se cu zmeii,
 Ucigând bălaurii și leii..

Sau fii de împărat, cercând frumoase
 Fete împărătești de zei răpite,
 Zâne ajutătoare și miloase...
 Una din cele a lui mai iubite
 Era *Ileana Cosinzeana*, care
 li cășuna multă suspinare.

Căci avuse și el în junie
 O ibovnică anume Anghelină,
 Care de un Lobonț în Curuție⁹⁾
 Fu răpită fără de a ei vină;
 Nici se auzise de atunci încoace
 Unde e? de trăește? și ce face?

Iar el săracu atâta durere
 Prinse în inima lui cea rănită,
 Cât de multe ori îi venea a mere^{?)}
 In lume, căutând fata dorită;
 Iar câte odată de dor și greață,
 Să cumpenia să-și curme viață.

De aci încolo rău cuget își puse:
 Ca să nu să însoare nici odată;

Și așa el tristă viață duse,
Pân' la vârsta de-acum adâncată,
Care precum la cronică scrie
La cinci-zeci de ani trebuia să fie.

Jele adâncă, lângă singurată
Și trândava lui viețuire
Cu mintea de mulți ani ațâțată
Prin povești, în urmă scintire
La creeri i-au adus, — dar cum se știe,
N'avea numai un fel de nebunie.

3. *Becicherec Iștoc se gătește să plece la
luptă cu smei, din a căror ghiară
vrea să scape pe Anghelina
ce-i fusese furată.*

In toate alte era el cu minte,
Numa una i se năzărișă,
De care nu putea să-l desmânte
Nime: adică — pe Anghelina închisă
Că ar ținea-o un zmeu într'o cetate
Și numai el ar putea-o scoate.

Silindu-și el toat' a sa gândire
Află, că numa prin vitejie
Se poate învinge a zmeilor fire;
Că știa și din Alexandrie,
Că Alisandru să bătea cu racii,
Ce erau mai răi de cât dracii.

Apoi cu furnici și cu alte bale;
Și pe toate el, sau cu putere,

Sau cu sfatul bun, urni din cale.
 Acestea învârtea el cu plăcere
 Prin mintea lui și de-altfel sucită
 Hotărându-se să facă o ispită.

Ziua noaptea, gândea cum ar face
 Să ajungă și el odinioară
 Coiful zăua și scutul să îmbrace,
 Ca mergând și el din țară în țară
 Bătălii să facă cu furnice,
 Pe crai streini din tron să ridice.

Iată acum prilejul i se îmbie
 După cugetul lui tocmai bine:
 Cât aude de prin țigănie,
 Că Turcul cu mare putere vine
 — Fiindu-i mintea de mult aprinsă —
 Indată și el armele prinsă.

Cu cămașă de zale se îmbracă,
 Care încă tată-său o cumpărasă
 Dela un Bătăcui din Petrilaca, ⁸⁾
 In loc de coif, chivără mișoasă,
 Naltă își pune în cap, ce se zice,
 Că ar fi fost pe multe trunți voinice.

Intâiu o purtase, cum îmi pare,
 Craiu Cordocuba, ⁹⁾ apoi viteazul
 Novac și Iorgovan cel mare.
 Mai pe urmă ajunsese la cneazul
 Gugulenilor ¹⁰⁾, care pe un vițel
 O schimbă cu un Olătaș ¹¹⁾ din Săcel.

Destul, că mergând ea mai departe
 Dela Mândra până la Nandra, ajunse
 In urmă — măcar cu niște boarte —
 Și la Becicherec, care o ascunse

În ladă, grijind-o foarte bine,
Ca să nu mai cadă în mâini streine.

De a stânga încinse o sabie lungă,
Care în pod sub streășină aruncată
De mult acum zăcuse pe o dungă,
Și de rugină era cam stricată ;
Totuși cum să arăta la făptură.
Era din prea bună călitură.

Dar, păcat, că greu se putea scoate
Din teacă, așa o prinsese rugină ;
Un om slab de abia o purta în spate,
Și această greutate e pricina,
Din care suntem siliți a crede,
Că dela Han-Tătar ea purcede.

Căci Hanul zătignit la strâmtoarea
Jibetului ¹²⁾ de oștile ardelene,
Și pierzând acolo toată floarea
Gloatelor sale,—el, ca prin pene,
Scăpă, lăsând sabia de joc
Unui nemeș din Vandei sărac

De la care tată-său pe o pipă
De spumă prin schimb o căpătase,
Iar sosind acasă, în pripă
Sub strașină în pod o aruncase,
Unde zăcea de mulți ani încoace
Vărâtă între nesce poloboace.

Acuma era Becicherec bine
Intr'armat, și destul de odată ;
Dar, încă nu precum se cuvine,
Și precum cetise el odată,
Că de trebuință încă este
Un scut și suliță lângă aceste.

De suliță nu era sminteală,
 Că ori-ce țigan o știa face;
 Iar a scutului bună tocmeală
 Il mănacă pe dânsu; aceasta-i zace
 Acum adânc în minte și-i pare,
 Că fără scut nu e nici un viteaz mare.

Spre norocul său vede o tipsie
 Mare de aramă, și îndată iacă
 În scut o preface cum el știe;
 Apoi pe mâna stângă o îmbracă:
 Acum era și sulița gata,
 Și iacă-ți voinicul Azebata. ¹³⁾

4. *Sluga lui Iștoc se miră de nebunia,
 ce i-a cuprins stăpânul. Încearcă
 să-l înduplece să nu plece,
 dar asta îl aprinde
 și mai tare pe Iștoc.*

O slugă avea foarte credincioasă,—
 Bucur Frățuț se chiema — pe care
 În slujbă, de copil mic îl luase,
 Om scunducel de stat; însă tare
 Și foarte minunat la cuvinte,
 Avea — încât de seama lui — și minte.

Acestu-i striga Becicherec îndată:
 — Bucure! Pe Ducipal adu încoace!
 Apoi tu pe loc de drum te gată¹⁴⁾! —
 Bucur caută la dânsul și tace
 Văzându-l așa de minunat
 Din cap până în picioare într'armat.

In urmă zâmbind, zise: — Stăpâne
 — De nu mă înșel — noi ca din poveste
 Vom să trăpădam în țări streine,
 De bălauri mântuind neveste;
 Căci cu aceste arme așa înfricoșate
 Măcar cu ce zmeu te poți tu bate!

Becicherec acum plin de sine
 Ce zice Haicu nu bagă în seamă,
 Ci se caută, cum îi stă de bine;
 Inșă mai vârtos scutul de aramă
 Dintru toate-i place. — Haicul, cruce
 Făcându-și, de aci mâhnit se duce.

„De bună seamă!“ — grăind în sine —
 „Iară împresoară cele vântoase ¹⁵⁾
 Pe stăpânul! Zău nu-mi pare bine!
 De când îl știu: așa spulberoase
 Cugete eu n' oblicii la dânsu',
 De bună seamă iar l-au prinsu!

„Cine scie, doar și-au pus în minte
 Să-și caute pe Anghelina furată,
 De care el cu multe cuvinte
 Toată ziua-mi spune câte-o dată!...
 Imi zice să fiu gata de cale...
 Hum, hum! — cum văz — astea nu-s tândale

„Așa dar, caută dela tine
 Să mă-duc, dulcea mea Sânziană ¹⁶⁾!...
 Și să te părăsesc!... Ba mai bine
 Piară cea pribeagă a lui flioncană
 De cât să las eu pe a mea drăguță,
 Pe tine, oh, Sânziană dulcuță.“

Socotind Frățuțu în sine aceste,
 Iar se întoarce cu inima frântă

La stăpănu-său, spuind cum este
Treaba, și jurându-se pe sfântă
Vinerea, pe care el o păzește,
Cum că pe Sâmziana iubește

Și cum că de-l va duce cu sila
De-acasă, ajungând la cea dintâi
Apă, prăpastie, și ori ce topilă,
Va sări de viu în ea; să știe
Stăpănu-său chiar curat această,
Pentru ce-l aduce la năpastă.

În urmă zise: — „Iacai, o drag stăpâne,
Dacă au ajuns lucru pân' într'atăta,
Fă, ca nunta să nu fie mâine;
Apoi când îi vrea în toată clipita
Mă duc măcar prin ce țări streine,
Pân' la marginea lumii cu tine.“ —

Nemeșul în gânduri fluturate
Cufundat fiind, abia -l înțeleasă;
Lângă aceia se trudea cum ar scoate
Din teacă sabia ruginoasă...
Deci mânios și cu nerăbdare
Sudui de toți morții cui o are¹⁷⁾

Iar după ce o scoase, aprig se scoală
Spre Frățuț, ca și când ar vrea să-i sboare
Capul — învărtind sabia goală. —
Sluga spăimântat îndată sare,
Și luând ușa cât e de largă,
Foarte spăimântată la grajd aleargă.

„Așteaptă tâlharule de munte“
— Răcni după dânsu' — „ți-oiu da eu ție
Nevastă Sâmziană și nuntă!“ —
Nici Haicu la suduit se îmbie,

Ci morții și cu rugile toate
Suduind, își pune gluga în spate.

5. *Iștoc și sluga-i o pornesc la drum.*

Era în grajd un armăsar bătrân,
Șoreciu, cui și coama -i picase,
Și anevoie putea roade fân ;
Ducipal de mult acu -l chemase,
Căci precum istoria lui spuse
Și Alexandru un Ducipal avuse.

Pe acesta Haicul înșeuat aduse,
Iar domnu-său nezicând nimică,
Lucrurile toate la rând puse,
Și, îmbrăcând apoi arma voinică,
Se aruncă lui Ducipal în dos,
Care gemând plecă capul în jos¹⁸⁾.

Iar Haicului dede o iapă sură,
Pe care el însuși călărise,
Când în liboyit făr' de măsură
Pe Anghelina frumoasă pețise ;
Abia se clătea de slăbană
Și după păr se chema surană.

Ca și vitejii cei din vechie,
Haicului un scut și sulită-i dede
Și-i porunci ca el să le ție ;
De-aci făcându-și cruce purcede.
Bietul Flore după dânsul merge
Și de lacrimi ochișorii își șterge.

Ah ! — oftând și zicând în sine —
Rămâi Sânziano sănătoasă,

Dacă nu fusei harnic de tine!
 Flore-al tău de-a pururea te lasă,
 Poate nu te-a vedea nici odată, —
 Sau nu ca fată nemăritată.

Așa merge Becicherec nainte
 Bucur după dânsul cu întristare,
 Amândoi multe învârtind în minte,
 Trecură prin Hațeg tot călare,
 Neabătând nicăiri până la munte,
 Unde în două drumu' li se răspânte.

Lăsămu-l să meargă încotro știe,
 Că i-om da noi acum în cărare,
 Când a vrea să fac'o voinicie...
 Deci tu, muză, pleac' a ta cântare
 Spre țigănimea noastră înarmată,
 Care pe drum era împrăștiată.

6. *Oastea țigănească nu prea are spor
 la drum și pricinele se văd.*

Grija Țiganilor cea mai mare
 Acum stătea toată în bucate.
 A rămânea îndărăpt fiecare
 Se silea lângă carele 'ncărcate
 Cu tot felul de mâncări; iar la împărțea
 Era multă sfadă și cârteală.

Dar, și altă nevoie le sta în cale
 Căci pe nemâncate nu puteau merge,
 Zicând că li-i greață cu gol în foale
 Să tot mearg' atâta și s'alerge;
 Iar când erau sături — puneau pricină,
 Că le-ar fi rău — și făceau hodină.

Așa făcând, abia câte o milă
 Călătoreau pe zi. Pân' ce odată
 Bunul Drăghici cheamă pe Ciurilă
 — Era într'o zi iar spre hodină așezată —
 „Pasă“ — grăi — „strigă să se adune
 Toți Voivozi și fețele bătrâne.

„Că bune lucruri eu am și multe
 De a le zice și a pune înainte,—
 Dacă ar voi doar să mă asculte,
 Și m'or asculta de-or avea minte!“
 Ciurilă îndată merse de-acia
 Și strigă întru toată țigănia:

„Tot omul să auză și să știe,
 Că moșul Drăghici să strig mă mână,
 Ca tot insu' la cortul lui să vie,
 Cei care-s de vârstă mai bătrână,
 Că multe are el să vă zică, —
 Dar veniți curând..... tul pe chică.“

*Sfatul căpeteniilor oștirii țigănești. Vorba
 cu rost a lui Ghiolban căldărarul.*

Cum s'auzi aceasta în țigănie,
 La Drăghici din toată partea vine,
 Și s'adună murga boerie
 Cu fețele cele mai bătrâne...
 Iar, după ce toți în jur stătură,
 Intr'această formă Drăghici ură:

„Voi, bărbați buni și oameni de-omenie!
 „Dă mult am vrut să v'aduc aminte,
 „Dă hele ce umblă pân' cuget mie,
 „Iar dintre toate mai înainte
 „Pare-mi-se, că ar hi mai cu treabă
 „Să călătorim noi mai în grabă,

„Că dacă-ți umbra durmind pe cale,
 „Cum voi făcurăți pân' acuma,
 „Nu împliniți voia Măriei Sale
 „Si-o să vă taie, mânca-v'ar ciurma;
 „Că vai nouă de cumva ar înțelege
 „Vodă, că voi dormiți zile întregi.“

Aici *Ghiolban* căldărariu începe
 — Necăutând că Drăghici nu gătasă
 Cu vorba — „Toți carii vreau să crepe
 „Dă căldură, grăbească, nu-mi pasă!
 „Da' eu n'oiu merge de-a 'nădușita
 „De-ar mai hi Vlad Vodă p'atăta.

„Iar dă vreți a face cum oiu spune,
 „Să știți, că om nimeri mai bine;
 „Să arătăm adică în plecăciune
 „Domniei ca să nu ne mai mâne
 „De-acum așa departe și de iute,
 „Ci mai bine drumul să ni-l scurte.

„Să-și arate a sa domnească milă
 „Și să arate ca să fie
 „D'aici pân' la Spăteni numa o milă;
 „Apoi să ne deie slobozie
 „Dă a face tot trei hodini odată!...“
 Aici voroava lui fu curmată,

Căci *Avel* striga din gura toată
 „Ahăsta-mi sfat, mă, ahasta-i minte!...“
 De-aci toată mulțimea adunată
 Lăuda vorba și sfatul cu minte
 Al lui *Ghiolban*, și îndată așezară
 Solii să pornească până în seară.

Lângă acele ei mai hotărâră
 După a lui Drăghici bună părere

Totuș să tot meargăne câte o țără;
 Dar, ca să poată mai cu plăcere
 Călători țiganele gloate,
 Au pus în frunte să meargă bucate,

Socotind bătrânii înțelepțește,
 Cum că gloata silită de foame
 Va căuta să meargă bărbătește,
 Ca flămând pânțele să-și intrame.
 Hotărând asta tot insul întoarse
 Acasă și adunarea se sparse.

8. *Solia merge la Vodă și acesta le
 împlinește rugămintea.*

In cea zi și numita solie
 Purceasă; ea fu din două fețe
 Cele mai harnice în țigănie
 La cuvinte și gânduri istețe:
 Unul Gârdea cel cu gura strâmbă,
 Celalalt Găvan cântăreț în drâmbă.

Făcând ei cale de multe zile
 Dederă în urmă prin o tâmplare,
 De straja lui Vlad lângă o moghilă,
 Ce cătră dânșii strigă: „cătare!“¹⁹⁾
 Iar dacă pricina le auziră,
 Până la Vlad îi povățuiră,

Care în puține vorbe le zisă:
 „Mergeți voi la cei-l-alți în pace!
 Spuneți că așa porunca e scrisă,
 Ca dintru acel loc, unde acum zace
 Hodinind a voastră țigănie,
 Pân' la Spăteni o milă să fie!“

Cu acest bun răspuns mândra solie
 Cât mai de grabă de aci purcese
 Drept cătră înarmata țigănie ;
 Carea, de locul unde o lăsase
 Departe acum mergea pe apucate,
 Vrând să nu rămăe de bucate.

Auzind această milostivă
 Poruncă, de strigături și uite ²⁰⁾
 De la mic și mare de o potrivă
 Răsunară tufele înfrunzite,
 Și într'acea zi pân' se făcu seară
 Tot întins băură și mâncară.

.....

Ian să abatem și noi, muzișoară,
 La cea crâsmă coala nu departe,
 Ca să bei unu sau două pahară
 De vin, dacă ți-ar fi sete foarte ;
 Că precum văd eu aici ți-e voea
 Să curmi și tu cântul al doilea.

Cântul al treilea

Cuprinsul pe scurt

Urgia slută dintru înălțime
 Vede toate și rău se întărătă,
 Oblicind armata țigănime
 Merge la Iad, pe Sntana invită,
 Care—ieșind—pe Țigani desmântă.
 Lui Parpanghel rău cărțile îi cântă.

1. *Urgia — zâna răutăților — se infurie pe Țigani înarmați și se duce la Iad, de cere ajutor Satanei.*

De-ar fi muritorii între sine
 Sinceri, nevicleni și cu dreptate,

Poftitori unul altuia de bine, —
 O, ce traiu și zile desfătate
 Ar putea pe pământ să petreacă
 Seminția omenească săracă!

Nu ar fi atunci bătăi nice rășboaie,
 Clevetiri, pismă și dușmănie;
 Nu ar căuta unul pe altul să despoaie
 De viață, de averi și moșie;
 Nu ar striga țăranul cu plânsoare,
 Că domnii beau crunta lui sudoare!

Urgia nu ar fi blestemată
 Care pe oameni turbură—și face
 Nepriitori; ce, cu întăritată
 Minte, preste tot locul nepace
 Samănă; mai puțin amară
 Viață noi am petrece doară...

Colo spre miază-noapte cam departe,
 Sus în văzduhul întunecos.
 Este un loc — precum scrie la carte —
 Căutând Cătcăunilor în dos:
 unde neîncetat bătălie
 Face asupra stihiei stihie.

O zână rea țara stăpânește,
 Care nu suferă nice un bine,
 Toate spulberă și desunește,
 Alungă, sfarmă, strică ce îi vine
 Înainte, — *Urgia* zâna se chiamă,—
 Rea prăsilă din tată și mamă.

Vânturi pe lângă dânsa turbate
 Viscolind în volbure se întoarnă;
 Bălauri și alte înveninate
 Bale șueră: noapte și iarnă

Este acolo; iar zi înseninată
Nu s'au pomenit nice odată.

Pământul împrejur e făr' de roadă,
Aduce numai brumă și ghiață;
Fieri sălbatice una pe alta pradă,
Una pe alta sfarmă și desmată;
Căci, nepoftind una alteia bine,
Vecinică luptă fac între sine.

Privind aceasta de sus la toate
Ce în lume se fac, văzu zdrențoase
Gloate țigănești într'armate
Cu securi, ciocane și baroase.
Indată se umplu de crudă fiere
Și rânjind colții își rodea în ghiere.

Pentru că nu rabdă sluta zână,
Ca rândul bun oamenii să-l păzească,—
Drept aceia de mânie acum plină,
Ea caută numai să-și isbândească
Asupra Țiganilor; și iacă
Intr'o deasă negură să îmbracă.

Și pe aripi de volburi cu furtună
Incălecând jos la Iad pogoară;
Pe unde merge vâjâie și sună,
Vântură, împinge toate și oboară...
Chiar și pre diavoli îi prinse mirare
De această cumplită inviforare.

Iar, după ce stete cu îndrăzneală
Inaintea negrei Măriei Sale
Satane, care cu multă fală
Stăpânește a Necuraților vale,
Ridicând ea sprânceana sumeață,
Zise amenințând pe acesta în față:

„Satano ! De nu mi-ai fi părinte
„Si de n'aș fi întâi născută ție,
„Când căzuși din cer — de ții tu minte —
„Mă făcu cu tine oarba Nebunie !),
„N'aș căuta că aice este a ta țară,
„Ci ași grăi cu tine într'alt chip doară,

„Unde-i inima ta cea neînvinsă ?
„De ce nu ieși în lume ? Ce frică
„Intr'atâta sufletu-ți cuprinsă ?
„Nu vezi ce năprasnă se ridică
„Asupra ta pe pământ afară
„Și cum vor să te facă de ocară ?

„Încă și Țigani mișei caută
„A se apuca de vre-o rânduială
„Părăsindu-și ciocane și lăută,
„Și, înarmați pe Mohamed să scoală ;
„Îi văzui sfătuind cum să ajute
„Lui Vlad cu sfatul și cu vârtute.

„Iar tu șezi aice, fără de grijă,
„Necăutând unde Vlad scoposește,
„Care acum și pe Turci îi bagă în grijă
„Perzându-i cu țapa tirănește.
„Și se poate zice cu de-adins
„Că Vlad Vodă încă n'a fost învins.

„Singur pe acesta de-l lași în pace,
„Gata e a strânge toată turcimea !
„Iar iadul tău atunce ce va face ?
„Unde-ți va fi slava și mărimea,
„Că ai scornit legea mahometană ?
„Înțelesu-m'ai acum Satană ?“

Aceste grăind ca și curcanul
Întărâtat se umflă și însuflă

Celua în inimă tot cătranul
 Său turbat; iar Satana abia suflă
 Acum de venin și de mânie:
 Luând-o de mână apoi „Vai mie!“

— Răsuflând zise — „fică iubită!
 „Pe aceasta te cunosc adevărată
 „Prăsila mea! — dar fii odihnită!
 „Acuș vei cunoaște, că al tău tată
 „Tot acela-i, care odinioară
 „Vru pe Cel Înalt din tron să oboară!..”

2. *Necuratul — îndemnat de Urgia — iese din
 Iad și se urcă în văzduh, de unde cerce-
 tează tot ce se petrece în Muntenia.*

Urgia de aci se 'ntoarse îndată;
 Iar' Satana iute ca vântul
 Sau ca din arc slobozita săgeată,
 Pătrunzând în curmeziș pământul,
 Eși peste oameni în văzduh afară
 În chip de fum mestecat cu pară,

Iar după ce pământeașca boare
 De vreo câte-va ori răsuflă întru sine,
 Pân' ce i se făcu mai răcoare,
 Se socoti cum ar fi mai bine,
 Ca nevăzut toate să iscodească
 Și străjile sfinte să nu -l zărească,

Știind el foarte bine: că afară
 De ceata îngerească pânditoare,
 Ce în jur de toată lumea zboară,
 Sfântul Ilie prorocul încă are

Asupra Satanei pază foarte bună,
Și unde îl zărește, acolo -l detună.

Deci o pâclă luă împrejur de sine
Intunecată, ca să nu vază
Soarele, — căci cum la cărți bătrâne
S'a scris — nu suferă el vreo rază;
În ăst chip apucă sus cătră 'nălțime
Vicleanul duh de rele, nevăzut de nime.

Cum vulturu-i silit de foame,
Jur împrejur până la nori sboară,
Apoi codrii, câmpii și ogrăzi cu poame
Străbate cu vederea, că doară
Va zări stârvuri, sau mortăciune
Sau ceva vrednic de vânăciune, —

Așa Satana cu față viclenită
Iute să ridică întru nălțime,
De unde cătând într'o clipită
Văzu dela Ochean până în Tătărime,
Pe toți mâncătorii de pâne,
Încă și pe cei cu capul de câne.

De acolo văzu nenumărată
Oastea lui Mahomed cum prădează,
Cum pârlește Muntenia toată,
Și nime a sta împotriva cutează;
Se bucură vicleanul în sine,
Moarte jurând limbelor creștine.

Cercetând apoi cu de-amăruntul
— Cum era viclean — precepu îndată
De pe față și de pe veșmântu —
Țigătimea unde ar fi adunată.
Și iacă! firea cea rea -l îmbie,
Să facă cu cioroii o mișelie,

Bieții faraoneni ajunsesese
 La Inimoasa, dela Flămânda
 Venind, și mulți s'apropiesese
 De Spăteni, când spre a lor osândă
 Răul Satana cu înșelăminte
 Hotărâse a le turbuia minte.

3. *În vreme ce Țigani se odihnesc și se sfătuiesc de luptă, Satana își bate joc de ei.*
Urâta proorocie a lui Drăghici.

Tocma era într'o zi de hodină ;
 Tabăra poposea de cale lungă,
 Iar cei de vârstă mai bătrână
 Adunați fiind zăceau pe dungă,
 Și începuse a grăi cu isteție
 Despre arme și despre bătălie.

Voivod Guliman purta cuvântul,
 Sfătuindu-le cu încredințare
 Cum — fiind legați cu jurământul
 Să aibă pentru toate pază mare —
 Ar trebui lucrul să-l tocmească,
 Ca vrăjmașul să nu-i năpădească.

„Bărbați buni, oare n'ar hi mai bine,
 Zise, „până a păși mai departe,
 „Aici să ne armăm cum se cuvine ?
 „Că nu să știe din care parte
 „Vrăjmașul vine, și trebuie a ne teme
 „Că la primejdie nu o să avem vreme.

„Trebuie dar ca toți hăi călare
 „Naintea taberei să porceadă
 „Armați, cercetând oare din care
 „Lature Turcii țae și pradă,

„Văzându-i, apoi cum pot da țäre
„S'alerge dându-ne înștiințare.

„Iară noi cu tabăra hea groasă
„Atunci auzind, că vin dă 'ncoace,
„S'apucăm fuga hea sănătoasă
„Incolo ; și să mergem în pace,
„Până când ne vor purta picioare ;
„Numa să scăpăm dă la strâmtoare.“

Răzvan fierarul atunci se scoală,
Și într'acest chip rostul său deschide :
„Bine se zice : la fala goală
„Traista-i ușoară ! Zeu că-i d'a râde
„Cum Guliman a fugi ne 'nvață,
„După ce ne armă cu mintea îndrăzneată !

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Dar căz ! dă n'avem chief dă bătae,
„La ce să purtăm atâta pază,
„Că doară Turcii nu ne tae ?
„La ce s'apucăm arma vitează ?
„Când fără arme ca fără povară,
„Fuga vine cu mult mai ușoară.

„Aici Gulimane altă putere
„Nu este, fără, sau a te bate
„Pântru piele, copii și muere,
„Cum și pentru dragile bucate,
„Sau aruncându-ți arme necrunte
„A fugi gol golișor la munte.“

Răzvan era ceva să mai zică,
Când *Vlaicu lingurarul* începe
A râde, și glasul său ridică :

„Eu nice într'un chip nu pot precepe
„Ce se învârtește vouă pân minte,
„Ca și când ați avea boală hierbinte ;

„Incă nice veste nu-i să vie
 „Turcii, și iacă unii că se gată
 „Dă fugă cu mare vitejie ;
 „Iar' alții să cocorăsc îndată
 „Și vor să tae în vrăjmași ca în clisă ;
 „Dar amândouă părțile visă!

„In ce chip am venit până aice,
 „Așa să mergem dar și de-acie
 „Iar dă ni s'ar pune doar' în price
 „Cine-va pe drum cu vrăjmășie,
 „Tot-dăuna are să se păzască
 „Răgula noastră ha țigănească .

„Adică fruntea hălui mai tare
 „Să plecăm cu multe rugăminte,
 „De-om vedea că 'n fugă nu-i scăpare;—
 „Iar când cu năvala hierbinte
 „Ar da pă noi mai puțină lae,
 „Să stăm și noi vârtos la bătaie!“

„Să mă bată Dumnezeu, că bine
 „O nimeriși Vlaice, tocma în gură
 „Ahasta-mi era : dar și alta-mi vine
 „Lângă ahaia în gând!“— barba cea sură
 Ștergându-și *Gogu* zise —: „Ce om face
 „Fără dobe și trâmbiți răgace?

„Apoi și fără steaguri sau povață
 „Și fără de un bucium mie-mi pare,
 „Că nu-i nice o tabără îndrăzneată !
 „D'elea întâiu să faceți însemnare,
 „Hele-lalte apoi pot să hie,
 „Cum Vlaicu v'au zis pă dăscălie.

„Numai cât încă o răgulă bună
 „Țigănească am să v'aduc aminte :

„Ca să călătorim totdeauna
„Aproape dă păduri; căci nu minte
„Vorba veche: cumcă paza bună
„Ferește primejdia totdeauna.

„Intr'ahăst chip văzând noi dăparte
„Că vine vrăjmașul cu putere,
„Apucând tufa scăpăm dă moarte:
„Iară pe câmp—după a mea părere —
„Ca un epure fuga de-ai întinde
„Totuș iuții gonaci te vor prinde.“

Guliman era să mai înceapă,
Că încă tot sfatul său nu spusese:
„Toate aheste nu plătesc o ceapă!“
Zise el; și abia din gură-i ese
Acel cuvânt, când dintru înălțime
Rău Satana privind, cu iuțime

Mai jos se slobozi; și de-odată
Mutându-și în corp fisionomia,
Făcu de-asupra lor sburată
Rotundă împrejur ca ciocârliă;
Și lui Guliman, care pe iarbă
Șezând ura, i să cufuri în barbă.

Croncănind apoi châ! câr! îndată
Pieri, și merse dintr'a lor față.
De această arătare minunată
La toată adunarea căzu greață;
Iar ștergându-și barba Guliman
Sudui de mamă pe croncan.

Toți stătură cu gura căscată
Ochii înholbându-și către stele,
Pân' ce *Drăghici* după bucată
De vreme, suspinând cu jele,

Grăi: „Hăi! mult mă tem d'ahastă,
„Să nu cază pe noi v'o năpastă.

Drăghici era pe vremile acele
Cel mai bătrân din cetele toate,
Care prorocea bune și rele,
Ce se 'ntâmplăse prin țară și prin sate 3)
Toți pe acesta ca pe un proroc mare
Ascultau cu multă încredințare.

„Auzit-am“ — zise el odată —
„Dăla Dada, D-zeu să-l ierte!
„Că mare nevoie are să pată,
„Ba și cu moartea va să se certe
„Ahăl p'a cui cap să spurcă doară
„Ori croncânește un corb sau cioară.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
„Pentru ahaia vă luați aminte,
„Că nu cumva drept ha bătaie,
„De care vă sfătuiți înainte,
„Lui Guladel bine să nu-i pae,
„Și pân' hastă arătare cerească
„Vrea de primejdie să vă ferească.“

Iar *Neagul*, judecător subțire
— Cum avea năravul câte-odată —
La dânsul cu ciudoasă zâmbire
Căutând grăi: „Dar' ian mai înceată
„Badeo Drăghici a proroci rele
„Și-a ne mai descânta tot belele!

„Ahaia noi știm și fără tine,
„Cumcă hălui p'a cui creștet șede
„Un corb sau cioară, nu-i merge bine:
„De-ai vorbi tu la nisce cirede
„Dă boi, ți s'ar crede doră,
„Dar noi n'am mâncat ceapă dă cioară“.

4. *Zăgan ursarul aduce vestea, că Romica fata lui Răzvan, a fost răpită. Urmarea, e, zarvă între țigani.*

Până să sfădesc aceștia 'ntre sine
Iacă *Zăgan ursariul* aleargă
Intr'un suflet, iar dacă vine
La cea șeștină mare și largă,
Unde s'afla cinstita adunare,
Abia răsufiând zise: „Oh, ce 'ntâmplare!”

Cu ochii spărioși, gură înspumată,
Mai 'nădușindu-l suflarea deasă
Vru el încă să grăiască odată,
Dar în gură și-atunci îi rămase
Toată cealaltă cuvântare.
Numai cât puțin zice: „Oh, ce 'ntâmplare!”

Atunci mirându-se gloata murgie
Sta cu gura de o palmă căscată,
Și ochii bolboiați, așteptând să vie
Doară lui Zăgan graiul odată.
In urmă, după multă silire
Ursariul își veni ceva în fire.

„Oh! strigă el; „voi nu știți nimica!
„Ce întâmplare voiu spune jeloasă;
„Vaileu! că vi s'a răpit Romica
„Lui Răzvan — Romica ha frumoasă! —“
Asta auzind toți ca mulți stătură
Inholbându-se întru a lui Zăgan gură.

Cei mai mulți îndată se sculară
Și adunarea era să se spargă,
Când sumețul *Tandaler* în poară
Se pune zicând; „Lăsați să meargă

„Pă hăi căror dă dânsa le pasă, —
„Ce aveți voi cu Romica frumoasă?”

„Fugita-fi doară cine știe
„Cu ce feliu de țângău, pentru care
„Dor va hi simțind și libovie;
„Iar nouă pentru o fată fugare
„Nu să cade a lăsa lucru 'n două. 4) —
„Așa grăește Tandaler vouă“.

„Ba, latră Tandaler ca și un câne.“
Tânărul *Parpangel* atuncea zise:
„Un fleac și om dă nimic el rămâne,
„Până va dovedi cele zise.“ —
Aceasta grăind cu buzduganul
Amenință mânios țiganul.

Iară mândrul băiaș mult stete
Zăpăcit, neștiind ce să facă;
Căci mai bine voia să-i arate
Cu mâna, decât prin vorbă seacă,
Cum că Parpangel n'are dreptate,
De nu îl apuca Bratul de spate. 5

Acest și cu mulți alții 'l opriră
Și nu putu la celălalt pătrunde;
Dară nici lui Parpangel slăbiră
Coardele; văzând că nu răspunde
Vrășmașul; deci la dânsul cu iuțime
Sări îmbulzindu-se prin mulțime.

Ii sdrobia capul tot bucățele
Cu greu buzduganul său de aramă,
De nu-l sprijineai tu Viorele,
Care bine băgaseși de seamă,
Că Parpangel stă gata să deie
Și-l opriși ținându-l de mințeie!

Apoi mai mulți de o parte și alta
Mestecându-se, de abia îi despărțiră,
Că de nu doară sângele baltă
Curgea; și unu pe altu făcea tot țără.
Totuș măcar că ei despărțiți fură,
A sudui nu încetau din gură.

„Așteaptă tâlharule dă câne,
„Așa nu-i scăpa tu totdăună“,
Striga Tandaler, pe care-l ține
Bratul, Danciul și mai mulți împreună;
Dar zlătariul zicea: „Vină încoace
„Cioroiule, dacă moartea îți place.“

Așa dintr'o micșoară scânteie
Să scornea poate o mare văpaie;
Pentru o mândră tânără femeie
Era doi viteji mai să se taie,
De nu-și aducea zlătarul aminte
De a lui Zăgan groasnice cuvinte:

Adică pe draga sa Romică,
Că o furase cine-va cu silă.
Deci nezacând nimănui nimică
Gândi să meargă după copilă,
Apoi, aflând-o, să se întoarcă iară,
Să facă pe băiaș de măscară.

Era, cum s'a zis, Romica fată
In toată tabăra mai frumoasă.
Fată în păr . . . și încă nemăritată
Parpangel pe ascuns o încredințasă
Și tocma într'acea zi cununie
Și fără de popă era să fie.

5. *Romica a fost răpită și asta e pricina amărăciunii lui Parpanghel.*

*Satana îl mângâie, căci
tânărul țigan se trezește
cu Romica
în brațe.*

Pogorând Satana dintru înălțime
Hotărâse cu chipuri viclene,
Ca să momească pe țigănime, —
Văzându-i ușoară ca pene
Mintea, și vrea din drum să-i abată
Prin o 'ntâmplare minunată.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Știind el, că a Romicăi frumuseață
Mai la mulți tineri țigani plăcuse,
Invelind-o într'o neagră ceață
O răpi din tabără și o duse;
Gândind prin aceasta s'oprească
Dela drum tabăra țigănească.

Lângă tabără, cam după spate,
Un codru des era și foarte
Bătrân; se zicea împrejur prin sate
Că, tăiate, frânte, sau întoarte
Ramurile nu-i pot fi de nime,
Precum s'au pomenit din vechime.

Multe năluci acolo să arată,
Ce pe oameni sparie și înfioară;
Iar care cutezând întră odată,
Ori că nu mai nimerește afară,
Ori de mai iasă, totuș oricâtă
Vreme îi rămâne firea smintită.

Acolo pe Romica stăpânul
Iadului Satana o duse, și îndată
Desfăcându-și groasa ceață sânul,
Copila să trezi într'un palat
Mândru și domnește împodobit,
Până și la vatră era poleit !

Pierderea Romicăi în țigănie
Umpluse pe mulți de jale și frică.
Dar o tânăr Parpanghele, ție
Nu-ți mai ticnește în lume nimică,
Și te mistui cu jale nespusă,
De când Romica ta se răpusă !

După ce prin tabără și-afară,
Pe luncă, prin văi și la dumbrave,
Pârlitul o caută până în sară,
Slăbindu-i picioarele cimpave,
In urmă, de dor și jale mare,
Să trânti jos și vru să se omoare.

„Ah. ursită neagră și păgână“
— Strigă cu lacrimi și plânsoare —
„Cum de-mi răpiși tu iubita zână ?
Ah, cum de-mi întunecași al meu soare
Iar de-mi iai a traiului dulceață
Pentru ce-mi cruți ahastă viață ?

„Vai ! Mie ca sufletul dragă Romică,
Scumpă, neasemănată copilă,
Decât mursa proaspătă mai dulcică,
Decât turtureaua mai cu milă,
Decât o mieluşică mai blândă,
Mai netedă decât o oglindă !...

„Mai oftată decât umbra de vară,
Mai dragă decât vremea senină,

Mai lucioasă decât steaua de sară!
 Deh, vină-mi o drag suflete, vină!
 Dulce Romică și bunișoară,
 Nu lăsa pe Parpangel să moară!"

Și atunci săracu își făcea chiar moarte,
 Să fi avut un cuțit la sine;
 Însă tabăra era departe,
 Și împrejur nu vedea nici un spine
 Să se împungă; nici groapă sau apă
 Sărind într'ansa să se potoapă.

Dar ce-mi șoptești muză în ureche
 Cântecul doară să sfârșesc? Însă
 Nu vezi tu cum Pegasul îmi streche,—
 Cum căpăstru și zăbale frânsă?
 Nice vrea de poposit să știe,
 Pân' va sosi în dalba țigănie...

Căci tânărul Parpanghel rămase
 Singur singurel în cea pădure.
 Mumă sa în zadar l-așteaptă acasă;
 De piatră ar fi bine să se îndure
 A-l lăsa de jaf, sau a nu spune
 De au ajuns el încă zile bune?

După ce mult el jeli și plânse,
 În zadar dorind moartea amară,
 În urmă cât e de lung se 'ntinse
 Pe iarbă; — iar somnul ce în desară
 Sburând adoarme toate jivine,
 Și pe dânsul coperi cu aripi line.

Însă lucrul cel mai de mirare
 E, cumcă bietul țigănaș aice,
 Unde se culcase în supărare,
 Afla ziua cea mai de fericite:

Căci a doua zi dimineată
El se trezi la Romica în brață.

Mulți or zice: cum poate să fie?
Dar eu zic, foarte lesne. — Și iacă
In ce chip: — adecă prin drăcie
— Și ce nu poate dracu să facă! —
Satana tot într'acea polată⁵⁾
Il duse, unde era a lui Răzvan fată.

Asta am căutat să v'o spui 'nainte,
Că să ne putem la viitoare
Mai pe lesne înțelege în cuvinte;
Căci cântarea aici sfârșit are,
Iară cântărețul bărbătește
De a patra cântare se gătește.

Cântul al patrulea

Cuprinsul pe scurt

Sfinții din Raiu spre ajutor aleargă
Muntenilor; — iar o vrăjitoare
In zadar pe draci bate cu vargă
De sângeră... Rău Satan² se sperie
De fulgerarea lui Sânt-Ilie;
Sân-Mihaiu merge spre bătălie.

1. Sfinții îl ajută pe Vlad.

O, fericite timpuri bătrâne!
Când se pogorau câte odată
Pe pământ strălucind cu lumină
Sfinții sau ca pe cei răi să bată,
Sau ca celor credincioși să ajute
In scârbe și să le dea virtute.

Acum pare că ceriul de lume
Și-a uitat cu tot și nu mai bagă

Seamă de oameni, lăsând să îi sugrume
 Nevoile întru viața întreagă ...
 Ingerii nice în vis acum se arată
 Să ne învețe vre-o taină ciudată.

✓ Cu adevărat eu altă pricină
 Nu aflu, fără că, sau nici o credință
 Noi avem acu, sau prea puțină ;
 Inșă a bătrânilor socotință
 Răzema pururea în lucruri sfinte,
 Ceriul având în suflet și 'n minte.

Dar ori de unde aceasta să purceadă,
 Destul — că pe vremea lui Vlad încă
 Sfinții — oblicind atâta pradă,
 Ce făceau Turcii în creștini și adâncă
 Răutate, — pre pământ veniră
 Și Muntenii prin ei biruiră, Cluj

Aceasta nu numai că se zice,
 Dar se află și la cronică scrisă ;
 Pentru aceia scrisei și eu aice,
 Cum Geanalò măestrul mi o zise,
 Și cum se află în cărțile cioresți,
 Care, zău, că nu spun povești.

Luna scăzuse de a treia oară
 Și iară crescând se făcea plină,
 De când oastea turcească varvară
 Jefuia stăpânia română ;
 De robiri multe și de cruzie
 Rămăsese țara mai pustie.

Numa țigănia noastră armată
 Intr'atâtea valuri și asuprele
 Era întreagă și nevătămată,
 Scăpând oare-cum ca pintre ele.

Era într'o zi de vară senină,
Când dintru a raiului grădină

Sân-Spiridon prin o tâmplare
Privind în jos ca să mai vadă
Ce fac Muntenii : — Au! vaileo ! — tare
Strigă înspăimântat ; iar o grămadă
De sfinți de prin prejur îl întreabă :
— Ce ți-e, Spiridoane, și ce treabă ?

„Oh ! zise ; dar nu vedeți ce-mi este ?
„Pierit-a Țara mea românească !
„Piere și cinstea mea la neveste ;
„Nu fu țară unde să mă cinstească
„Ca Muntenia ; și acuma toată
„O văzui de Mohamet prădată“.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Toți Sfinții caută apoi și se miră
De mulțimea taberei păgâne,
Toți umerii și capete clătiră ;
Pân-ce Sân-Nicoară adânc în sine
Cugetând, din buzele sfinte
Slobozi următoarele cuvinte :

„O cuvioșilor ! Mie-mi pare,
„Că nu-i vreme de a clăti din spate,
„Sau a jelui fără de ajutoare,
„Așteptând până vor fi surpate
„Besericele noastre de păgâni,
„Dar' ian să ajutăm și noi pe Români !

„Drept aceasta tu, Spiridoane dară
„Luând voinicii noștri în tovărășie
„Pe Gheorghe cu Medru jos te pogoară !)
„Și ajută lui Vlad în bătălie,
„Așa gândesc eu că ar fi mai bine,
„Inșă n'așteptați de azi până mâne !

I. Budai-Deleanu

„Dar mai curând trebuie a merge,
„Că alminterea poate fi zadară
„Ajutarea. — Cești doi pot s'alerge
„Degrabă, fiind călăreți,— iară
„Tu pedestru (precum e'n canoane)
„Trebuie să mergi, o Spiridoane . . .

Sân-George cu Sân-Medru fiind de față
Intăria sfatul lui Sân-Nicoară :
Numa Sân-Spiridon avea greață,
Căci nu văzuse nici odinioară
Vre un război, având inima blândă
Din fire și nejubind isbândă.

Sân-Gheorghe îndată sabia 'ncinsă,
Și îmbracă zeaua nestrăbătută,
Coiful, scutul, sulita nenvinsă ;
Iar îmbrăcându-le pe toate le sărută,
Nu pentru că-s bune și frumoase,
Ci că de mult el nu le purtase.

Așișderea Sân-Medru să armează
Și amândoi de aci se pun călare ;
Sân-Medru pe iapa sa cea brează,
Iar Sân-Gheorghe pe murgul său ; care
Ambele dobitoace minunate
Erau prea măestre și aripate.

Insemnându-se cu sfânta cruce
Cuvioșii călăreți plecară ;
Sân-Spiridon după ei se duce,
Pogorând pe cea tainică scară,
Carea Iacob pribegind de acasă,
De frica lui Isaac o visasă,

Dar părându-i cale delungață
Pe încet a păși din spiță în spiță,

— Măcar că nu fusese nici odată
Călare — tot de-ar fi o măgăriță
Sau puiu de asin — socotea în sine —
Că ar putea călători mai bine.

Și iață : o minune ! Ce zărește ?
O asină despre mâna dreaptă
Grăind către dânsul omenește :
„Sân-Spiridoane, dar ian așteaptă !
„Și de voești a merge mai tare,
„Nu întreba nimic, ci sui călare !“

„Asina lui Valaam sunt eu, care
„Pentru că potigind odinioară
„Ingerului ferii din cărare ; —
— „Ai auzit povestea mea doară ? —
„Rămăsei până acum în viață
„La oamenii limbă având vorbeață ²⁾.“

Sân-Spiridon fără a pierde vreme
Pe loc incalecă măgărița ;
Șuieră în giur văzduhul și geme,
Iar sfântului tresăre căița,
Așa de repede asina sboară
Drept către Munteneasca Țară.

2. *Mama lui Parpanghel, vrăjitoarea Brândușa,
pleacă să-și caute fiul, despre care a
aflat de la draci, că se găsește
cu Romica.*

Intr'aceea a lui biet Parpanghel mamă
Până târziu după ziua mare
Așteptând cu luare de samă,
Minunat acest lucru îi pare :
Că pre fiul cu a sa mireasă
Încă nu-i vede sosind acasă.

Deci *Brândușa* — că așa după nume
 Se chiea — fiind fermecătoare,
 Pe atunci cea mai vestită în lume :
 Ea-ți scotea dracii din vârtoare,
 Din râpe, din bălți și prăpaște,
 Ca să se adune și să se împraște, —

Cum însă voia apoi să facă
 Toate, câte le poruncea îndată :
 Când vrea loc, baltă, râuri seacă, —
 Ba ți-o face și mai minunată :
 Cu fermecăturile neuzite
 Strămută oamenii în fieri și vite !

Tot felul încântă ea de jivină
 Și cum îi vine în minte o preface,
 Apoi descântă cât bați în mână
 Strămutatele jivini sărace
 Și nu este un fel de măestrie
 La care învățată să nu fie,

Deci vrăjitoarea — vrând să știe
 Unde fiul ei atâta rămâne ?
 Și doară de este Romica vie ?
 — Luă două fermecate frâne,
 Făcute din roșie, strămătură,
 Șoptind în sine ceva din gură.

Cum sfârși neînțelesele cuvinte,
 Iacă două prea groaznice bale,
 Fără veste-i steteră înainte :
 Guși aveau peștricate și foale,
 Însă cu aripi și solzuri pe spate
 Și niște coade lungi cârligate.

Puindu-le apoi frâne de lână
 Obrăzui în pulbere o căruță

Cu toiagul învrâstat ce avea în mână:
Pe care șezând, pe bale sumuță,
Și iacă, în tileagă fără de roate
Vrăjitoarea văzduhul străbate !

Balaurii inhămați sboară ca vântul,
Precum strigoaia-i mână și-i duce,
Intr'un ceas conjoară tot pământul
Muntenesc ; dar nici o nădejde-i luce
De a-și găsi fiul dorit. — În urmă
Foarte amărâtă cursul său curmă.

Subt o râpă adâncă se pogoară
Și luând de pe la balauri căpestre,
Le face semn ca din ochi să piară ;
Ducându-se apoi fiarele măestre,
Scoase din sân o vrăjită piscoae
Și cât poate de trei-ori țipoae.

Mai de grabă de cât o clipită
Mulțime de dühuri necurate
Din toate laturi veneau pornite.
Dânsa începe a-i blestema și a-i bate
Cu nuiaua de sânger încântată ³⁾
Până când strigară : „Inceată, inceată!“ ⁴⁾

„Tot ce vrei om face, numai spune
„Dorința ta, babă blăstemată!“
Iar ea grăi : „Dacă până mâine
„Pe al meu fiu și a lui Răzvan copilă
„Aflând voi nu veți aduce încoace,
„Vai de peile voastre sărace!“

Cu svonete ca roiul de albină
Turma dracilor se risipește ;
Toată laturea de dânșii e plină.
Brândușa puțin se socotește

Apoi de trei ori peste cap se dede
Și în formă de pricolici purcede.

Acest chip formă ia de lupă,
Nici o tufă lasă necăutată,
Inima-i pare că o să se rupă
Văzând că tot în zadar cată;
Iar când era de zori aproape
De mânie mai nu se potoape.

Deci luându-și iară forma întâie
De trei ori suflă în trișca vrăjită...
Iată ca lăcustele negrie
Drăculeții aleargă într'o clipită;
Iar dânsa răstindu-se întreabă:
„Ei! Cum ați isprăvit acea treabă?”

Ei răspund: „Fiul tău încă-i în viață
„Și cu Romica împreună șede
„Intru niște mari domnești palate;
„Dar' nime nu știe, nici vede
„Acele curți, — că o vâlfă mai mare
„De cât noi aci degetul are!”

De-aci Brândușa se duse acasă,
Multe gânduri trecându-i prin minte.
Dar în urmă cu totul se lasă
Pe noroc, ori cum de-aici înainte
Va fi, și nu se teme nimica
Auzind că-i fiul său la Romica.

3. *Iar turburare în tabăra țigănească, unde
Satana se ivește — în chip de călugăr
— și vrea să-i amăgească
pe Țigani.*

Astfel dar liniștită în sine
Mearsă drept la tabăra murgie,

Unde află toate de gălceavă pline,
Căci o parte voia să rămâie,
Alta se grăbea să meargă tare,
După a lui Vodă poruncă mare.

Din bătrâni încă mai mare parte
Sta pe aceea, ca cât mai degrabă
Să meargă la Spăteni, nici să întarte
Domnia prin zăbavă fără treabă:
Acuma sosise și la sfadă
Strângându-se țiganii grămadă.

Unii strigau, cum că pentru o fată
A unui fierar nu se cuvine
Să zăbovească tabăra toată;
Alții răspundeau, că fieș-cine
Dator e până atunci să rămâe
Pân' se va ști, de e Romica vie?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Poate că se 'ntâmpla și bătae,
De nu sosea tocma în cea clipită
Un călugăr—și pornita lae,
Văzând această față cinstită
Și căutând la dânsa cu mirare,
Nu și-ar fi uitat a sa certare!

Dar Năsturel cu Trandafir iată
S'apucase acum și de chică
Pentru a lui Răzvan frumoasă tată;
Fieș-care vrea: mândra Romică
Numai într'însul să fie 'ndrăgită
Și să nu fie de altul iubită.

După ce destul se depărare,
Neputând un pe altul să supună,
Sau la pământ oarecum s'oboare,
Dederă a se prici depreună,—

Care întâiu — de voie nu de frică —
Trebue să-și ia mâna din chică.

Lasă-mă de păr! — Trandafir zise —
Lasă tu întâiu! — Năsturel răspunde —
Cela — tu! — cesta—ba tu! — și se
Tot depăra muștrându-să, până unde
După multă și grea depărată
Amândoi să lăsară de-odată.

Atunci netezindu-și barba lungă,
Călugărul gura sa deschisă,
Zicând: „Ajungă fiilor, ajungă!
Vouă la Spăteni moartea v' e scrisă;
Nice va fi de voi vre-o ferice,
De-ți pași mai încolo de aice.

Aiuri v'așteaptă pe voi norocul!
Acuși veți vedea ce se va alege
Cu Muntenii; dar voi păziți locul
Acesta; vă încredințez pe a mea lege,
Că doar până poimâne seară
Nici un Muntean nu va fi în țară.

Nu sfârșise încă a sa cuvântare,
Când dintr'un alb nour Sfântu Ilie
Trosc! așa detună de tare,
Incât s'au prăvălit mai mulți de o mie
Călugărul pieri ca și o nălucă
Și păru, că focu-l îmbucă.

In toată tabăra mare frică
Se lăți — dar printr'o norocire
Nu se 'ntâmplă nimăruî nimica;
In scurt . . . prăvăliții se treziră:
Tunetul puțin îi amețise
Și de urechi îi cam asurzise.

De aci care încotro se împrăștiară
Mergând pe la corturile sale, —
Că acum pornise a se face seară.
Unii mergeau în sus, alții la vale,
Dar toți cu inimi amorțite,
Dând peste ei atâte ispite.

Satana în călugăr se mutasă, ⁵⁾
Vrând pe țigănime să amăgească;
Dar Sânt Ilie l-a trăsнит cu lucioasă
Săgeata sa aprinsă cerească;
Totuș simțise el mai înainte
Și-acum să risipise în vinte ⁶⁾.

Iar Mihail arhangel întâie
Cereștilor oștitori povață,
Auzind tunetul lui Sânt Ilie,
Căută cu privire ispiteață,
Și văzu că Satana în vânt s'ascunde,
Dar nu știa încotro s'a dus și unde.

Deci strigă îndată: „La arme afară!”
Și-și luă o ceată cu sine
De îngeri cu săbii de pară,
Câteva tunuri de fulgeri pline
Și multă artilerie cerească,
Ca pre vrăjmașul să-l biruiască.

Mai luă de viață dătătoare
Cruci cu sine și Evanghelii sfinte,
Moaște, mătânii și sărindare,
Posturi cu rugăciune fierbinte,
Sfeștăanii, paraclise, liturghii,
Afurisiri, agheasmă și tămâi.

Cu-aceste purcese fără zăbavă
Oastea îngerească spre bătălie

Cântând Troiței prea-nalte, slavă:
Iară Satana din răs-pântie
Oblicind, că nu-i șagă, se trasă
In pământ, grăbind la iad acasă.

4. *Sfântul Spiridon turbură liniștea lui Pa
panghel și a Romicăi și preface pala-
tul drăcesc într'o baltă murdară.*

Dracu' nu doarme! . . . — cine întâiu zi
Bine o nimeri, — căci așa este!
Până noi dormim cu geana închisă,
El turbură fete și neveste,
Și osebite feluri de năluce
In vis și în aievea le aduce.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cine ar fi gândit mai adinioară,
Văzând pe Parpangel plin de jele,
Cum el era gata să se omoare,
— De nu i-ar fi fost milă de piele —
Că în puține ceasuri va să fie
Cu Romica sa numai în ie!..

Insă numai diavolul de aceste
Poate să facă: adică împreună
Pe feciori cu fete sau neveste,
Intr'un așternut noaptea să pună;
Căci tot dânsul știe foarte bine
Câte de aci s'ar isca pricine...

Romica dormea numai în cămașe
Pe divan văpsit și resvălită
Și visa că mestecă coleșe
Intr'o căldărușă încălzită,
— Când iată că aripata fiară
Fără de veste către dânsa sboară,

Și răpindu-i mestecuşu din mână
Merse în văzduh, iar căldăruşa
Se schimbă în adâncă fântână,
Și mama lui Parpangel, Brânduşa,
Părea că fiului său arată
Fântâna și zice: „Acolea iată!”

Tocmai când aceste bâiguesțe
Copila într'un somn greu afundată,
Iacă Parpangel se și trezește:
Și privind împrejur o bucată
De vreme, încă nu se poate încrede,
Că într'adevăr pe Romica vede.

Iar apoi de pe semnele toate
Se încredință și prin ispitire;
Nici mai mult a se răbda poate,
Ca să n'o sărute cu simțire,
Zicând: „Ah! Romică, dar unde
Te aflai? Și ce loc mie te ascunde?”

Dar într'aceia fata se trezește
Și văzându-și ibovnicul față,
Nimica de dânsul se sfiește,
Ci în grumazii lui mâinile-și acață
Astfel grăind: „O Parpanghele!
Ah! Cât imi pricinuiși tu jele!”

Cu mintea de libov⁶⁾ îmbătată,
Cela nu poate să mai grăiască, —
Ci privind oftează câte odată
Și îndestul nu poate să privească
La frumusețile toate văzute,
Și pân' aci lui necunoscute.

Romica cu totul roși în față
Și-i arseră buzele ca focul;

Junele încă nu era de ghiață,
 Și nu se ajunsese ca năpântocul ?
 Numai cu de-o seacă sărutare,
 Ci căuta patimei stâmpărare.

Cum erau pe divan de mătasă
 Amândoi zăcând, — iacă le arată
 Diavolul cărarea lunecoasă
 Și cu îndemn ascuns îi îmbărbată.
 — Vai de mine, ce faci? fata zice
 Spăimântată. — vrând să se ridice.

S'apăra ca când nu i-ar fi voia
 Și apărându-se îl strânge la sine.
 Ce-i de a face, când vine nevoia
 Pe om? Voi știți, dragi neveste,
 Că la împrejurări cum este această
 Totdeauna vi se tâmplă năpastă.

Însă spre a Romicăi norocire
 Tocmai într'acel ceas, dintru înălțime,
 Făr' de veste-i sosi scutire:
 Sân Spiridon nevăzut de nime
 Pe măgărița lui Valaam, iute
 Sburând pe lângă încântata curte, —

Văzû de sus pe ceastă păreche,
 Care încă era necununată;
 Porunca întâia din legea cea veche
 Se gătește a o împlini; și îndată
 Făcû de-asupra semnul de cruce,
 Și caută, — palatul în fum că se duce!

Parpangel se trezește într'o baltă
 Plină de broaște și puturoasă;
 Până el încolo și încoace saltă
 Vrând a ieși, — pe Romica o sçoasă

Măgărița cu a Sfântului știre,
Și o duse tocmai într'o mânăstire.

Iar țiganul cu multă trudă
Abia se răcori din băltoacă,
Plin de tină și cu haina udă;
Tot trupul îi tremură și joacă
De spaima și osteneala trecută
Și lung stete cu gura mută.

) *Sfântul Spiridon însuflețește pe Vlad
și pe ai săi.*

Intr'aceea Sfinții călăreți toată
Nevăzuți înconjurase țara;
Oastea lui Mohamed într'armată
De amărunt iscodind, care-o aflară
Acum nu departe tăbărătă
De oastea țigănească vestită.

Iar Vlad Vodă în bună rânduială
Se sfătuia șezând la divan
Cu boierii săi, — când la iveală
leși strălucind patronul Muntean, —
Sfântul Spiridon fără veste,
In scurte vorbe grăind aceste :

„Pace vouă și la toată țara!
„Nu vă temeți, — iată veți învinge
„Gonind pe Turcul până afară!
„Iar tu Vlade scoală și te încinge!
„Sân-George cu Sân-Medru lângă tine
„Vor fi, — numai tu te poartă bine!

„Eu Sân-Spiridon rămân acasă,
„Pân-ce voi pe vrăjmași veți bate,
„Mângâind cucoanele fricoase,
„Și fecioarele voastre curate.“

Grăind Sfântul aceste cuvinte
Asina cu dânsul sbura înainte.

Toți cu evlavie cucerită
Văzând această minune mare
Se închină și cruce întreită
Făcând, de mătani s'apucară,
Inșă destul! Rândul nostru cere
A spune și pe unde Becicherec mere 9)

6. *Unde ajunge Becicherec și cu Haicu și cu
drum apucă după aceia.*

Becicherec — cum s'a zis — n'abătuse
Nicăiri, nici cuvânt din gură
Pe tot drumul încă nu dăduse;
Până ce ajunse sub o măgură,
Unde era calea răspândită,
Stând acolo cu mintea îndoită.

Și întorcându-se la Haicul, care
Durmita cu capul într'o parte
Pe Surana: — „Haice! Cum îți pare?”
— Grăi — „Noi trebuie acum departe
„Să fim dela drăga noastră țară,
„In oareși care țară frumoasă!”

„De bună samă!” — ștergându-și gene
Haicu răspunse — „Că nu văd altă
„Aice decât pietre și lemne,
„Una prăvălită peste alaltă!
„Cine știe ce jivine aice
„Lăcuesc; — și doar să nu ne strice!”

„Asta mă gândesc și eu acuma,
„Haice, — dar de pe semne s'arată,

„Că în țara zânelor suntem : numa
„Mă mir că nu se ivește vre-o fată
„De acele, ca să ne spue : oare unde
„Pe Anghelina mea zmeul ascunde ? “

„Vai de mine ! Ce grăești stăpâne ?
— Răspunse Haicu spăimântat foarte —
„Nu știi tu că măestrelor zâne
„In voinici frumoși până la moarte
„Se îndrăgesc, apoi mintea le strică
„Sau trupul le face de nimică ?

„Ori că fură a ochilor lumină,
„Ori că luându-le adevărată
„Inima lor, alta ele anină
„De putregaiu ; — sau cu strămutată
„Minte-i lasă , — ca să nu se poată
„Mai mult însura cu nici o fată.

„Să fugim dară stăpâne de aice
„Ca să nu ne îndrăgească vre-o zână ;
„Că dracul nu doarme — cum se zice —
„Și cine apoi ne va fi de vină,
„De s'ar întâmpla să ne 'ntoarcem acasă
„Având inima putregăioasă !

„Da ce-mi înșiri tu Haice de acele ? “
— Zise voinicul din Uram-Hază —
„Să știi vai de capul tău mișele,
„Că de aicea se începe a mea rază,
„Care strălucindu-mi ca lumina
„Mă va duce până la Anghelina.

„Zinele știu toate— și-mi vor spune
„De bună samă, unde năcăjește
„Puiul meu—și de nu ar vrea cu bune
„Chipuri, în silă și puterește

„Vor trebui să mărturisească,
„Așa Dumnezeu să mă trăiască!

Acestea zicând, ochii își întoarse
Către cer și lungile mustețe
Prejurul degetelor fășurând, adaose:
„Inșă mie nice frunte își încrețe 9)
„Zinele, dacă le e lumea dragă,
„Căci arma mea nu precepe șagă!

„Cel viteaz de nime nu se teme,
„Cu tot ce îi stă împotriva se bate,
— Că almintre nu ar putea să se cheme
Viteaz — „deci cui a mânca bucate
„E drag și nu are minte ponivă 10)
„Acel să nu mi se puie potrivă“.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Una este ce mintea îndoită
„Imi ține! — Că două mi se arată
„Cărări dinainte, ce mă invită:
„Una se vede largă și umblată,
„Iar alta strâmtă și colțuroasă,—
„Și nu știi, care e mai norocoasă! 11)

„Sau pe care mergând mai în grabă
„Să ajung lăcașul mândrelor fete,
„Cari știi bine unde este ca roabă
„Comoara mea și pot să-mi arăte....
„Cum socoți și tu, Haice? Ia-mi spune,
„Poate că ai niște cugete bune!“

Iară frățuțul oftând cu jale
Grăi: „Mi se vede, drag stăpâne,
„Că de ți-e voia să mergi la cele
„Frumoase,—mai drept și mai bine
„Nu vei nimeri, ca pe bătută
„Cale mergând — și una pe o sută

„Pun rămășag, — că calea cea desfătă
„Ce (precum văd) printre munți apucă
„A Zinelor este adevărată! . . .
„Iar aceea (de nu mi se nălucă)
„Este a strigoaielor: — pe care doară
„Merg ele când la Rătezat zboară. 12)

Iștoc cercetând cum se cuvine
Locul și a frățuțului zise,
Se incredință, cum că a grăit bine
Haicul; — (care așa îl sfătuisese
Numai să-l tragă din munți atară
Pe stăpânul său la drum de țară).

Pinteni dede calului îndată
Spre drumul ales; — nici mai grăiește
Ceva; — dar cu fruntea nălțată,
Și cu o mână pe șold, voinicește
Merge; — lumea luând sama în toată parte,
De nu e ceva care să-l întarte.

Ce s'au întâmplat mai încolo iară
Cu dânsul, și de află el vre-o zână, —
Vom cânta, dragilor, de altăoară,
Că e măsura cântecului plină:
Și aici vrea poetul să poposească
Puținel și Pegasul să-și pască.

Cântul al cincilea

Cuprinsul pe scurt

Nemeșul pe un balaur alungă
 Și de la o zână ajutor își cere ;
 Apoi cu sluga sa ceartă lungă
 Incepe,—Iar Parpanghel putere
 Voinicească și armătură apucă.
 Fiind în codrul cel cu nălucă.

1. *Becicherec Iștoc vede o pisică și crede că-i
 un balaur, iar pe o păcurariță o ia
 drept zână.*

De nu ar fi pene, nu ar fi condeie,
 Fără condeiu nice ar fi scrisoare,
 Nici ar avea cei înțelepți cheie
 Să deschidă lumii viitoare
 Arhivele vremilor trecute
 Prin înșirarea slovelor mute.

Deci tuturor, cari poartă pene
 De condeiu, trebuie să se închine
 Oamenii cei mari ; găștelor sătene
 Mai vârtos cinstea li se cuvine
 Dintru toate, — căci fără de aceste
 Unde ar fi a lui Becicherec poveste ?

Dară și a lui Sofronie osteneală
 Laudă are întru această nu puțină !
 Că au știut pune la rânduială
 Și a scoate din noapte la lumină
 Istoria cestui viteaz mare
 Cu fu în toate fără asemănare,

Auzi-răți voi cum el se duse
 După bunul sfat al slugei sale
 Pe drum larg, cu fală nespūsă
 Așteptând să-i iasă ceva în cale...
 Acum dară ascultați, că voiu spune
 O 'ntâmplare tocmai de minune.

După ce între munți și văi adânci
 El oare-câte zile purcease,
 Stete într'un loc, și privind la stânci
 Agrămădite și colțuroase,
 Strigă către Haicul său de odată,
 Ce-i urma cu fața lăcrămată :

„Adu sulița și scutu' încoace
 Iar tu fii gata, de arme te apucă ;—
 Nu vezi tu colo printre copace,
 Cum la soare pântece-și usucă Cluj
 Bălaurul ? “ — Făcând după poruncă
 Haicul către bală ochii și-aruncă.

Era de aci nu departe o stâncă,
 De unde o d'albă păcurăriță
 Să pogorâse în drum la fântână
 După apă limpede ; iar o mătă
 Pesticată mare, ce cu dânsa
 Venise, zăcea pe un carpen întinsă.

Și fiind lemnul prin o 'ntâmplare,
 Prăvălit cât e lung pe o stâncă,
 Albastru rotund, și cătră soare
 Zăcând, — se nălucea tocma parcă
 A fi bălaur și vie jivină,
 Iar mătă dormea pe rădăcină.

Dar lui Beicherec i se nălucește
 Mai lesne de cât altor, căci, plină

Cum i-i mintea de basme, i se năzărește
 Ba câte un viteaz, ba câte o zână,
 Ba și balauri, zmei cu răpite
 Domnițe în palaturi măestrite.

Fiind capul pisicei spre soare,
 Se părea de două ori atâta,
 Și cumcă pară din ochi îi sare ;
 Deci Haicul aruncând clipita
 Și de frică crezând tot înainte
 De-a vedea, — crezu cu bună minte

Și zise : „Drag stăpânul meu, lasă
 „La pustia cea vrăjmașă bală.‘)
 „Mai bine să întoarcem noi acasă,
 „Că acela ne îmbucă într’o clipeală
 „Cu cai și arme cu tot pe amândoi,
 „Și pagubă ar fi de voinici ca noi.

„Holgoș ! ²⁾ — strigă Becicherec — „mișele,
 „Si să nu mai cărcăesci nimica !
 „Ține pe Ducipal de zăbale !
 „Și rămâi aci inimă înfricată !“
 Asta zicând, de pe cal pogoară,
 Pedestru mergând pe zmeu s’omoară.

Intr’armat voinicul, făr’a face
 Vre-un sunet, încetinel pășește
 Indreptându-și sulița pungace
 Și fiind-o gata voinicește
 Iar Haicu într’aceea de mare frică
 Nu mai știa de sine nimică.

Intre cai săracul se vărăște
 Și așteaptă sfârșitul cu îndoială ;
 Când și când scoțând capul clipește,
 Și într’atâta vederea l-înșeală,

Cât de bună seamă în sine crede
Că nu alta, ci balaur el vede.

Becicherec acum s'alăturasă
După un copac trupinos aproape,
Unde zăcea pe stânga vârtoasă
Balaurul și, temând să nu-i scape
De sulița lui, socotea în minte:
Ca tocma sub gușă să i-o implânte.

Chibzuind cum se cade, iute
Se slobozi spre dânsul, și lungă
Sulița sa cu atâta vârtute
Aiepta, cât putea să-l străpungă
Pân' la mațe și doar să străbată
Până la coada lui cârligată.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dar spre a lui mare foarte mâhnire,
Tocma când dete, pășind orbește,
Și răpit fiind de oarba pornire,
Căzu cât e de lung peste nește
Lemne putrede, ce-i sta înainte . . .
— Ce nu face râvna prea fierbinte!

Groaznic foarte strigă el atunci,
Iar mâța sărind înspăimântată
Cu mare țipăt merse între stânci.
Greu răsună valea împrejur toată,
De abia Becicherec apoi se scoală
Mirându-se unde scăpă cea bală.

Vrând apoi să dea slugii de știre,
Ca nu cumva pe el să lovească
Balaurul fără veste, în fire
Ii veni tare să chiuiască,
Și sbieră cât putu: „Țin-te bine!
Haicule, că drept la tine vine!”

Iar cesta nimica nu răspunde,
Ci la coada cailor se trage,
In pripă neavând aiurea unde
Dinaintea balei să se bage,
Și gândind că la perirea întâie
Mai bine ar fi caii să rămâie.

Intr'aceea biata păcurăriță,
Care tocmai se privea în fântână,
Auzind groaznic țipătul de măță
Toată tresări, și urcior din mână
Scăpă de spaimă, stând o bucată
De vreme ca și când ar fi implântată.

Iar dacă zări chivăra mare
A lui Iștoc și sulița lungă,
Ca și o căprioară în lături sare
Silind cât mai de grabă s'ajungă
La o mare peșteră de aproape,
Unde s'afla mai multe vârtoape.

Dintru carele prin cea mai mică
Putea cineva lesne să iasă
Dându-și osteneală puținică
De-asupra pe stânca sânceloasă.
Păcurărița știind această,
Acolo scăpă de la năpastă.

Stând în vârful stânței mângâioasă,
Singură la Becicherec privește;
Iar ceasta văzând fata frumoasă,
Că e o zână nici se îndoiește,
Știind că pe stânțe așa de înalte
Nu locuesc fetele celelalte.

Deci apropiindu-se mai bine,
Cât putea vorba să se înțeleagă,

Aruncă sulița de la sine
Și îngenunchind zise: „Oh, zână dragă,
Ce ești cestor locuri păzitoare,
Ascultă-mi cerere și plânsoare!

„Eu 's Becicherec din Uram-Hază,
Boeraș în Turdaș; iară viața
Mea de nemeș înaltă și vitează
Purcede tocma dintru Domnița
Negruului Vodă cea mai frumoasă,
Cum spun cărțile noastre de-acasă.

„Dar ce folos de această slavă,
Dacă nu-i viață fericită;
Dacă în loc de mursă²⁾ numa otravă
Pismoasa mi-a hotărât ursită
Silindu-mă a pribegi de acasă
Pentru doi ochi și-o față frumoasă.?

„Când eram în vârstă junișeană
Aveam și eu, ca lumea, drăguță
Pe o copilă iânără săteană..
In fața ei rumenă și-albuță
Mestecat era trandafir cu crin,
Iar ochi-i râdeau ca cerul senin.

Buzele-i roșii păreau de corele,
Dinții albaștri de mărgăritare.
Ca neaua din munți, mâini rotunzele,
Ghizdavă și năltuță la stare.
Țâțsoarele în sân durduluțe
Vârtoșele ca și gutuiuțe.

„N'au zorile așa lină privire,
Nici soarele așa frumos răsare;
Cum i-a mândrei mele zâmbire,
Cum i-a mândrei mele cântare;

Iar de vrei să știi toate mai bine,
Era frumoasă, — o zână! — ca tine.

„Pe aceasta dar o răpi și-o duse
Un zmeu pismaș, cine știe unde!
Iar eu suferind jale nespasă
Umblu cercând, că doar voiu pătrunde,
Unde se află iubita copilă —
Și cer de la tine — o dragă — milă.

„Ah! fii bună spune și-mi arată
— De ești priitoare cum ești de frumoasă
Și dacă ai iubit și tu vre-odată? —
Unde e acea fericită casă,
In care Anghelina locuiește?
Unde-i — și ce zmeu o păzește?“

BCU Cluj / Central University Library Cluj

2. *După ce-și vine în fire din spaima ce a
tras, Haicu începe să vorbească și el
cătră zâna închipuită.*

Intr'aceea Haicu neauzind nimica
Mai mult, și toate în jur liniștite
Văzând — măcar ceva cam cu frică —
Se sculă și în toate părți clipite
Aruncând, pe urma domnu-său mearsă
Cruce făcându-și multă și deasă.

Dară ce bucurie-l cuprinse
Când văzu că stăpânul trăește
Și ingenunchind cu voroavă adinsă
Cătră mândra zână se jelește;
Stete puținel ca să înțeleagă
Cererea lui Becicherec întregă.

Fata de pe stânca gurguiată
Lui încă-i părea că este o zină;

Deci și el pogorându-se îndată
De pe iapă, — celeia se închină,
Și lângă domnu-său după spate
Ingenunchind pe piept se bate.

Iar după ce Becicherec cuvântul
Săvârși, el încă începu și zise :
„Doamnă zână, — căreia pământul
„Cesta se închină ! Pare-mi-se
„Că — de n'ai inimă împietrită —
„Ne vei ajuta și nesilită...”

„Că stăpânu-meu nu știe șagă,
„Și de nici o zână nu se teme,
„Pân' îi rămâne sulița întreagă...
„Deci mai bine l-ajută din vreme
„N'astepta doară să te silească,
„Că mă tem apoi să nu-ți ticnească.”

„Taci boule !” — strigă cu mânie
Nemeșul, — „nu te mesteca în treabă !
„Unde ai învățat cea măgărie
„Să vorbești când nime nu te 'ntreabă ?”
Atunci Haicul în lături se ferește
Și stăpânului încet șoptește :

„Lasă-mă, știu eu ce fac, stăpâne !
„Să priceapă ea, că n'avem teamă
„De nici un fel de fete și zâne ;
„Și cum că sânge în trup, nu zamă
„De prune avem : deci încai din gure
„Să fim noi mai de cătră pădure.

3. *Zâna îl face pe Becicherec să nădăjduiască, iar pe Haicu să se îngrozească.*

Până cești între sine se ceartă,
Ccpila nu știa ce să facă...

Era îngrijată de stânca cea spartă,
 Ca prin dânsa cumva să nu treacă,
 Mai vârtos cel cu sulița lungă
 Strămtorând-o ca și la strungă.

Însă fiind vicleană și isteată,
 Pricepu în ce le stă nebunia
 —Chemând-o ei : *doamnă zână*, în față—
 Toată treaba și călătoria
 Le înțelese, deci tocma zânește
 Răspunzând, în ăst chip le grăește :

„Grea jale porți dragul meu jupâne
 „Și Dumnezeu aci te trimise,
 „Că eu pe rând toate ți le-oiu spune,
 „Că știi toate de parc'ar fi scrise :
 „Să știi dar că Anghelina frumoasă
 „Încă trăiește și-i sănătoasă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Nici un zmeu pe dânsa n'o păzește
 „Ci se află într'o sfântă mănăstire ;
 „Acolo după tine jelește
 „Neavând de viața ta vre-o știre ;
 „Iar tu mergi bărbătește înainte
 „Nimic din drum să te desminte, —

„Până ce-i da de cea mănăstire,
 „Care de aici nu-i așa departe ;
 „Însă pentru a mea bună voire
 „Tu de argatul tău făcându-mi parte
 „Și mi-l aduci iar aici la mine,
 „Dacă ți-e voia să-ți meargă bine.“ —

Asta zicând fata, — pân' viteazul
 Becicherec la Haicu caută, iară
 Haicu la dânsul, mare necazul
 Arătându-și, care-i împresoară —
 Le pieri din ochi într'o clipită
 Șezând sub o tufșoară pitiță.

Iar Haicu după ce înțeală,
 Că zâna-l cere, de spaimă mare
 Tot încremeni; și chica deasă
 I se întăpoșă, ca și o spinare
 De gligan; — apoi venindu-și în fire
 Pe încet, — striga, cu multă suspire:

„Vai, măicuța mea! La ce pe lume
 „Mă născuși? Au, săracu-mi de mine,
 „Mai 'nainte de ce mi-ai pus nume?
 „Cu mult era măicuță mai bine
 „In scalda dintâi să mă fi 'necat
 „Sau cu fașa în leagăn sugrumat.“

De aci cu ciudă și măhnicieune
 Cătră stăpănu-său așa zice:
 „Nu ți-am spus de atâtea-ori stăpâne,
 „Că zânele nūma ca să strice
 „Oamenilor caută? — Acum vezi dară
 „La ce m'ai adus din a mea țară!

„Ca să-mi răpui capul fără milă?
 „Si pentru asta ți-am slujit eu ție.
 „Să mă dai zânelor ca pe o schilă? ³⁾
 „Eu să rabd pentru a ta nebulie?
 „Asta ți-e mulțămăta, jupâne?
 „Dar să știi, că eu încă nu-s căne“ . . .

Încă ar fi zis Haicu și mai multe,
 Că acum rânza toată i se vărsasă;
 Dar Becicherec nevrând să-l asculte
 Aspru strigă: „Măi, limba-ți apasă
 Și caută cine ești; și cu cine
 Grăești tu, moșicule de Române.

„Nu știi tu, că eu-s nemeș; iară
 Tu Român plouat și iobagiu' meu:

Domnul pe iobagiu poate să omoară,
Să-l vândă și după cugetul său
Cu dânsul să facă ce voiește,
Așa pravila noastră grăiește.“

Haicul, pe care acum învinsese
Mânia și capu într'o ureche
Asupra stăpânu-său pusese,
Sărea încoace încoalea ca și o streche,
Și a grăi de grabă neputând,
Iși trânti eăciula de pământ.

„Na !“ zicând „dacă-i până într'atât“
„Caută-ți nebun ca să te slujească !
„Apoi orice să-mi fie hotărât ,
„După pravila ta nemeșească
„Că eu nu-s Ducipal nici Suran,
„Ci-s om, măcar de nu port dulman.

„Mai bine mă duc de voie bună
„Acu îndată la cea zânișoară
„De-oiu ști că tocma pe jar mă pune :
„Decât să trapăd din țară în țară
„Cu tine, care 'n loc de mulțămită
„In urmă m'ai vinde ca pre o vită“.

Becicherec înțelese că Frățuțul
Ce zice într'adins va și să facă
Și că prin silă pe iobăguțul
Cu greu îl va putea băga în teacă, —
Socoti deci să-și mute acuma struna
Și să-l ia pe departe cu buna.

Deci cătră dânsul — ce întorcându-i spate
O luase în tufă pe picioare — :
„Așteaptă puținel“, (zise) „frate !
„Și încai dacă inima nu te doare

„A mă părăsi în țară streină, —
„Ai milă de mamă-ta Tindină.

„Și n'o părăsi la bătrânețe,
„Că ar muri de jele ticăloasa
„Și te-ar blăstăma, — că în pădurețe
„Zâne îndrăgindu-te, lăsași casa
„Și țara! — Sânziana încă ar plânge
„Până doar în lacrimi s'ar stânge“.

Haicul, pe care întâia porneală
De mânie într'acel ceas lăsașă
Și cu sine a face socoteală
Incepuse în inima geloasă:
Oare bine sau rău el lucrează
Dându-se subt a zânei pază? ...

Cât auzi de draga Sânziană
Și de mamă sa, locului stete,
Necăutând la îndemnarea vicleană,
Din care Becicherec sfatu-i dete;
— Căci prin asta căută să-l înșale —
Ca ceara inima-i se făcù moale.

Și începù ca șisun copil a plânge
Cu ochii plini de lacrimi, între dese
Suspinuri grăind: (gândeai că rânge) ⁴⁾
— Plânsoarea graiul îi închisese —
Deci ținându-și încă fața ascunsă,
Stăpânului său așa răspunsă:

„Dar spune-mi ce ți-am făcut, stăpâne,
De m'ai adus aice de acasă,
Ca să mă previnzi mândrelor zâne,
Ca și pre o custură ruginoasă?
Căci eu încă am suflet și viață
Ca măcar cea nemeșească față“.

„No! no“ — Becicherec de ceea parte —
 Zise : „Nu fii tu copil! — ci vină
 Să ne împăcăm—și eu ți-oiu da carte
 De slobozie, cât pe Anghelină
 Vom afla, și atunci jumătate
 De nemeș vei fi și tu fârtate!“

Frătuțul prin vorbe moi și blânde
 Se plecă, și 'a slujba sa se'ntoarse ;
 Iar Becicherec că nu-l va vinde
 Făgăduindu-i, de-acolea mearse
 Înainte tot prin păduri dese,
 Precum zâna măiastră-i spusese.

4. *Intâlnirea lui Parpanghel cu Românul Argineanu.*

Dragi ascultători, știu că mulți doară
 Așteaptă cu gurile căscate,
 Să le spun cele ce să 'ntâmplară
 Cu Parpanghel, când căzù pe spate
 Din palata cea măiastră naltă
 Și să trezi în puturoasa baltă.

După ce toate ce să 'ntâmplase,
 El cu deamăruntul ispitește,
 Știind că subt paltin se culcase
 Și acum în băltoacă se trezește,
 Aceasta nu putea să priceapă,
 Cum s'au tăvălit el pân' în apă.

Fiindcă desmerdarea și toate
 Care se 'ntâmplase cu Romica
 El gândea că au fost lucruri visate!
 Însă cât îi fu de mare frica,
 Când fără veste către sine
 Văzù, că un voinic degrabă vine.

Armat era bine, și călare
 Pe un cal porumb,—ca șoimul iute
 Alerga voinicul pe cărare ;
 Ca și un viteaz de mare vârtute
 Cu sabia în dreapta vitejește,
 Părea că după ori-cine gonește.

Țiganul văzând sabia goală
 Inghetă, și graiu' în gură-i stete.
 Părul îmburzit i se răscoală ;
 Și ar fugi, dar nu se încumete ;
 Căci ostașul vede și din vreme
 Strigă : „Ori-cine ești, stăi, — nu te teme !“

„Asupra unui nearmat și de-a ta seamă
 „Nu se sloboade sabia scoasă ;
 „Iar tu-mi spune : n'ai băgat de seamă,
 „De nu mearsă o cocoană frumoasă
 „Pe aici fugând, iar după dânsă
 „Doi Turci gonind-o cu sabia strânsă ?“

Bietul țigan minte hemeită
 Având, de cele ce i se 'ntâmplasă :
 „Drag“ (zise) „coconaș, o clipă
 „Numa eu văzui pă ha frumoasă,
 „Dară, (ca să nu-ți vorbesc pleve)
 „Insu-mi nu știu : în vis sau aieve!“

Voinicul cunoscu din cuvinte,
 Că bietul țigan și acu visează ;
 Stete puțin cu îndoită minte ;
 Dar armăsarul îi sare și rânchează
 Flutură cu capul, înspumate
 Zăbele roade, pământul bate...

Acesta era viteazul, de care
 Oastea turcească tremura toată ;
 Poate cel mai harnic și mai tare
 Din toți ce au purtat lance și spată ; ⁵⁾

Mult umblase pribegind în lume
Vrăjmaș neînblânzit Turcului nume.

Înțelegând el acum că vine
Mahomet cu toată a sa putere
Să jăfuiască țările creștine,
Părăsindu-și tânăra muiere
— Fără a zice ceva cătră dânsă —
Arme asupra păgânilor prinsă.

Singur de sine fără de soție,
Hotărâ pe Turci să năvălească,
Fie dânsii, măcar câți vor să fie.
Acum de trei ori pe oastea turcească
El singur față fâțiș lovisă
Făcându-și prin ea cale deschisă.

Nici unul putu mâna să pună
Pe dânsul, sau rană să-i aducă, —
Iar el ca fulgerul detună .
Între dânsii : când sabia-și apucă
Se pare că împrejurul lui plouă
Trupuri de păgâni tăiate în două.

Tocmai se tâmpinase cu o ceată
De-Arapi, pe care o dede în risipă
Tăind partea ei cea mai bărbată, —
Iar el ostenit, poftind în pripă
Să odihnească la umbră răcoroasă,
Merse drept către-o pădure deasă.

Dar spre răul său și soarta amară,
Era pădurea cea fermecată !
Cum intră, și vru să se pogoară
Subt un pâlținaș, iacă de odată
Doi Turci vede gonind o copilă,
Care-l ruga de ajutor și milă.

El neștiind, că-i drăcească nălucă
După dânșii neîncetat aleargă
Și-i pare că acuși acuși apucă,
Pe gonaci; iar când vrea să le șteargă
Capete, toți de odată pieriră:
De-aceea stă el acum și se miră!

5. *Cele două izvoare fermecate. Parpanghel
își schimbă firea.*

De-acelea era nu prea departe
Subt un fag umbros o fântânioară;
Dintr'ânsa curgând apa se împarte
In două ramuri, ca din izvoară
Osebite: una cu apă bună dulceie,
Iar alta e de dimpotrivă sălcie.

Care bea din cea de pe mâna dreaptă
Duhuri înalte îndată îl împresoară,
Mintea, nu știu cum, i se deșteaptă
Și pare că sus pe nouri sboară;
Face dintr'un iepure fricos
Leu neînvins și viteaz inimos.

Iar apa cea de pe mâna stângă
Tot focul sufletului potoale,
Face mintea tâmpă și nătângă,
Iar toată firea trândă și moale.
Unul și altul părăuaș mic
Era între Parpangel și voinic.

Vede limpede proaspătă doară
Apa voinicul și frânt de sete
De pe cal îndată se pogoară;
Nici o minută răgaz își dete,

Ci bău cu multă lăcomie
De-a stânga, dintru ticăloșie.

Sărace Arginene, ce minută
Nefericită acolea te-aduse
L'acest urât părâu, și apă slută!
Iacă vitejia ta răpusă!
Dar ce folos !... Abia cât înghite
Și iacă toate în el schimosite.

Lasă calul, armele desbracă,
Merge de-aci și în codru s'ascunde.
Parpanghel tocmai era să treacă
Părâuul și văzându-l limpede, unde
Să se poată răbda să nu guste
Din apa cu țăr murile înguste ?

Cât putu el în palma cufundă
Luă d eodată și o sorbi toată
Și iacă! să-i cauți în fața rotundă,
Să vezi schimbarea minunată,
Că ochii, nu știu cum, i se înfocară
Și într'alt chip, ca nainte căutară,

Cu statură mândră și vitează
Tocmai ca și un altul acum stete,
Mintea i se luminează cu trează
Istețime ; — și osebită sete
În inimă simte, care-i bate
Spre lucruri de slavă și înălțate.

Caută la sine și se rușină *)
Văzându-se în hainele mișele
Toate ude și pline de tină :
„Nu daheste, nu, ci dahele
„Se cade a purta,” (zice) și arată
La haina de voinic aruncată.

In-de-grabă pâraiele trece
Și cu toată armătura se îmbracă
Și părea că nu se teme de zece,
Dacă trase sabia din teacă;
Iar apoi văzându-se călare,
Nici de-o oaste întreagă frică n'are.

De-aci zlătariul fără zăbavă,
Luând calea bătută, purceasă
Prin cea necunoscută dumbravă;
Și acum și de Romica-și uitasă,
De nu-i pomenea lui o 'ntâmplare.
De dânsa, aducându-i jele mare.

Insă cum și ce fel de 'ntâmplare
A fost, acum n'am cheful de a vă spune;
Poate la cântecele următoare
Vă veți face cruce de minune,
Câte a pățit bietul Parpanghel,
Căci mai pe urmă fu vai de el

Cântul al șaselea

Cuprinsul pe scurt

Țigani șed la sfat bărbătește
Mestecând cornurate în rătunde,—
Iară Muntenii îmbrăcați turcește
Dau pe dânșii.—Neicu le răspunde.
Zlătariu-și plânge drăguța moartă.
Becicherec cu Haicu iar se ceartă.

1. *Țigani iar se sfătuiesc, de trebuie să pornească mai departe, sau să stea pe loc.*

Mulți bucătari prea sară bucate;
Prin multe moașe copilul pierе;
Unde-s doftori mulți, bolnavul pate
Mai mult; — asta e o veche părere,
Deci poate cu dreptul a se zice,
Că nici în sfat mult este ferice!

Una și bună! — era cuvântul
Tatălui meu (fie ertat) și bine
Socotea; că de când stă pământul
Nice odată n'au stricat puține
Și bune, — ci tot cele mai multe.
Care nu crede, numa să asculte.

Țigani noștri acum s'adunasă
După obicei a doua zi iară,
Si multă vorbă cu sfadă deasă
Făcând toată ziua până în sară,
Tot n'au putut să hotărască,
De trebuie să călătorească,

Sau doară acoloa pe loc să șadă.
 Pentru și împotriva multe fură
 Zise și strigate; — să porceadă —
 Mai vartos Drăghiei îndemnătură
 Le era; iar Neagul sfătuește
 Să rămâie, și 'n acest chip grăește:

„D'ați cutreiera voi toată țară
 „O locuire mai desfătă
 „(Intr'adins căutând) nice odinioară
 „Nu veți afla; deci având bucate
 „In traistă, să rămânem aice
 „Și să trăim zile dă fericite.

„Că, (spuindu-vă cu drăptate)
 „Zău! mie drumu' lung nu-mi place;
 „Urât-am atâta trăpădate;
 „Mai bine e dar să ședem în pace,
 „Până când nu ne urnește o silă,
 „Și ne priește a ceriului milă.

„Au n'aveți voi aice de toate
 „Câte Țiganul întâiu poștește:
 „Codrul iacă-tă-vă după spate;
 „Iarba dă pășune prisosește
 „Pentru cai; apă dă băut bună,—
 „Toate aceste le aveți împreună.

„Iară la Spăteni cine mai știe,
 „Ce locuri sunt; și poate că doară
 „Va fi numai o goală câmpie
 „Fără umbră, tufă și făr' apșoară!
 „Pentru ce dar unde ni-i mai bine
 „Să nu rămânem, și din ce pricine?

„La ce să ne ducem mai departe
 „Stricându-ne haine și picioare,

„Si într'adins doar cercându-ne moarte ?
 „Eu nu știu carte, nice scrisoare,
 „Dar înțeleg atâta țigănește :
 „Că omul numai odată trăiește.

„Au nu putem noi păzi și-aice
 „Ca și-acolo porunca domnească ?
 „De-om vrea cu Turcii să facem price,
 „Ce-a fi după aceia să ne lovească
 „Lovi-ne-va, fără de scăpare,—
 „Că nu scii dă unde primejdia sare.

„Dacă însuși Vlad Vodă se teme
 „Si de la noi ajutor așteaptă,
 „Trebue a se pricepe din vreme
 „(Având cât de cât minte deșteaptă),
 „Că cu toată a noastră bărbăție
 „Noi n'om scăpa de moarte sau robie.

„Aici dară să rămânem cu toată
 „Tabăra, așteptând până ce doară
 „Va trece astă vreme turburată ;
 „Și se va întoarce liniște în țară ;
 „De-acolea înainte să fie
 „Cum a vrea Dumnezeu și cum știe.“

2. *Ascultând pe Neagu tabăra țigănească rămâne pe loc. Apoi se sfătuiesc cum trebuie să se bată cu dușmanul.*

Intr'un ceas bun asta Neagu zise,—
 Că toți îndată sfat îi primiră,
 Ori că de drum lung lor li se urăse,
 Ori că așa din sine socotiră :
 Destul că în Inimoasa rămasă
 Tabăra țigănească voioasă.

Singur Drăghici în contră se puse
Și a le număra din vremi bătrâne
Multe întâmplări acuma începuse,
Zicând, că totdeauna e mai bine
A păzi Domneștile cuvinte
Și a primi sfatul celor cu minte.

Dar ce folos, toți strigară: „Aice,
„Aici să ședem“; — și-ți astupară
Gura, tu tăcuși o bun Drăghice! . . .
Bratu lingurariu' apoi cu sfară!'
Rostul său deschide bărbătește
Și tocma într'acest chip se sfătoșește:

„In adevăr poate să se zică,
Că voi sunteți tocma' în Inimoasa,
Căci (precum văd) ați uitat de frică!
Dar fie ori-unde va fi casa
Voastră cu șederea, — tot cu pază
Trebue a fi și cu minte trează.

„Ce a fost a trecut, acuma cioare
Nu suntem mai mult, ci lăudată
Oastea lui Vlad, căci el dă mâncare
Vă dede și v'armă dastă dată,
Deci trebue a ne socoti bine
Ca să nu pățim cumva rușine.

„Iar eu vă zic rupt ales în față,
Că așa, fără de nice o rânduială
Nu putem nici până dimineață
Rămânea. — Ce duh pe voi vă înșală?
Cât e ziua gura nu vă tace,
Dar a încheia ceva nu vă place!

„Și dacă ați luat armele odată,
Trebue într'ansele a vă deprinde,

Căci arma nu este vouă dată,
 Ca pe mălaiu doară să o puteți vinde,
 Ci să tăiați capete vrăjmașe *)
 Cu dânsa, și gloatele jecașe.

„Măcar că eu de a mea parte
 De mult ași fi aruncat la dracul
 Scula asta aducătoare de moarte,
 De nu mi-ar fi dă dada*) săracul,
 Care pă cum știți e bătrân tare
 Și, afară dă mine, hrană n'are.

„Iară dacă dorința vă duce
 Armele a purta, spuneți-mi cum dară
 Trebuie țigănia s'apuce
 Pe dânse, ca să scape de ocară,
 Ca vitejește războiu să bată,
 Dă tot să nu fie doar tăiată.“

Atuncea sculându-se în picioare
 Fălos Boroșmândru apucă graiul
 Si zice: „Fraților, mie-mi pare
 Că de n'ar avea țepușe scaiul
 N'ar punge ; țepușa dar face
 Firea lui cea dârză și pungace.

Arma la om este ca țăpușa
 La scaiu ; pentru aceia armatul arată
 Cu îndrăznire fiecărui șa
 Si-e totdeauna de războiu gată
 Acel a cui mai tare se ține,
 Care se simte într' armat mai bine.

„Deci, dar întâiu de-armătură bună
 Să ne grijim cât mai degrabă !...
 Dă mult un cuget prin cap îmi sună
 Cum s'ar putea face mai cu trabă

Ca să ne armăm cu vr'o dăscălie,
Si-aflăi așa că ar putea să fie.

„Cât tot însul să aibă o săbioară
În dreapta, o sulită în mâna stângă,
Cu ceia să taie și să omoare,
Iar cu ceasta tot să împungă, până
Când poate, — apoi s'aibă fieș-care
Un laț la sine gata și mare.

„Ca văzând, că acum nu mai poate
Sănătos a-și lua picioare în fugă,
Să arunce lațul în vrăjmașe gloate,
Smâncindu-l apoi tare, să fugă
Si pe vrăjmașul să târnosească
Până la tabăra țigănească.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
„Cum vă place dar a mea părere
Si d'aveți ei împotrivă a zice ?”
Dragomir atunci cuvântul cere,
Scornindu-se într'ânșii o mică price,
Iar după ce tot însul gura închise,
Dragomir iară tăcu și răsé.

Iacă Dondu cel cu fruntea lată,
Dondu lingurariu, și el zise :
(Barba netezindu-și afumată)
„Boroșmândru tae în Turci ca în clisă,
Ba târnosește pe unul și acasă
Cu armătura lui ha frumoasă.

„Fraților, sfatul ăla și multe
Ce ați vorbit până acum, nice o zală
N'ajunge; iar dacă ar vrea să mă asculte
Cu toții, eu știu o rânduială,
După care noi, cu dăscălie,
Putem să facem și bătălie.

„Adică împrejur de țigănie,
Să săpăm tot niște gropi afunde,
Ca venind Turcii cu repezie
Să cadă în ele, și să se afunde,
Ca și lupii ce umblă după pradă
Iar, ca gropile să nu să se vadă,

„Trebuie să fie acoperite,
Cu frunzare paie și nuiele!
Numai dacă să pice oborate,
Când ar călca cine-va pe ele;—
Și vă încredințez de bună samă,
Că n'om avea în țigănie teamă“.

Atuncea și Tandaler se scoală
Grăind: „Și ahasta chiemi tu bătae
Dondule, când tu șezând în poală
La muiere, vrăjmașul să saie
In gropile tale orbește?
Fraților zău Dondu buigues-te!“

3. *S'aude că vin Turcii. Țigării o iau la fugă*

Intr'aceia strigare neașteptată
Se auzi: „Turcii! Turcii vin, iacă!“
Si sfătuirea le fu curmată:
Tot însul sare și încolo pleacă,
Uietul de unde venea mai mare;
Toți vedeau Turcii venind călare.

Era Vlad cu călărime aleasă
Muntenească, care ca mai lesne
Să poată cerceta, se îmbrăcasă
Turcește din cap până în glezne,
Si hotărâse într'adins s'abată
La țigănia noastră într'armată.

Țigani! dacă aproape văzură
Turcimea venind, de spaimă mare
Toți își uitară limba în gură;
Țiindu-se fără de scăpare
Periți, acum armele-și uitasă,
Și căuta numai la tufa deasă.

Insă văzând că nu e cu putință
Să dea fuga sau să se ascundă
Fiește-care cu năzuință
Acolo se bagă și s'afundă,
Unde vede grămadă mai mare
Și unde alții se îmbulziau mai tare.

Cum oile blânde prin ocoale
Si în staul, când aulmă de aproape
Vre-un lup sau alte prădace bale,
Care de care pre cât incapse
Intre celelalte să vârește
Iar de apărarea sa nu gândește,—

Așa Țigani! săracii grămadă
Imbulzindu-se într'un loc, s'adună
Si-și ascund capetele să nu vadă,
Cum Turcii vin în chip de furtună;
Hei! pe dâșii acuși, acuși să deie,
Dulce viața ca să le-o ieie.

După ce sosi vrăjmașul în față
Toți la pământ căzând își plecară
Grumazii și întinseră brață,
Milă cerșind cu lacrimi amare.
Valeol! valeol! (strigau plângând) iacă
Piere și țigănia săracă.

Era Neicul pe vremile acele
Unul din Țigani, care osebite

Țări umblase, și avea socotele
Bune în sine;—și la multe ispite
S'aflase; acesta luând cu sine
Oare-câte persoane bătrâne,

Oștilor merse întru întâmpinare.
Muntenii, văzând așa turburată
Țigănia și auzind vuet mare,
Steteră în loc;—iar dacă bărbată
Solia veni, pâhă ei se miră,
Așa Neicu pricina resfiră:

4. Solia lui Neicu la așa zișii Turci.

„Domnilor Turci, dehl fie-vă milă
„Dă țigănia noastră săracă!—
„Nu dă voie bună, ci dă silă
„(Ca mai rău doară să nu petreacă)
„Au trebuit armele să îmbrace,
„Ne-având dă nevoie ce mai face.

„Iertați dară, luna să v'ajute,
„Mahomet mulți ani să vă trăiască!
„Hie uitate hele trecute
„Că zăul Dumnezeu să ne trăsnească
„Nu suntem noi vină într'ahastă,
„Ci iacă a fost pe noi o năpastă.

„Tot Vlad-Vodă e ahăstor de vină
„Numai D-zeu lui să-i plătească,
„Căci el ne-a băgat în hastă tină;
„Dară viața noastră țigănească
„Cu toată lumea vrea să hie în pace,
„Si zău! că bătălia nu-i place.“

Vlad-Vodă lucru fără de ispravă
Țigănesc văzând și mișelie,
Poruncă dete fără zăbavă,
Ca toți ostașii gata să fie:
Făcând să bucine⁴⁾ de bătae
Par'că pe toți ar vrea să-i taie.

Țigani înțelegând aceste
Slăbiră la inimă de frică:
Cesta leșină fără de veste,
Cela amurte, nu simte nimica,
Altul se vaită în gura mare,
Iar altul plânge cu suspinare.

Mai toți acum de sine-și uitasă,
Numa Neicu încă firea-și ține
(Adevărat) cu fața geloasă,
Și trăgând adânce suspine,
Dar tot odată mai deschise
Rostul său și cu nădejde zise:

„Dăh, nu vă lăcomiți într'atâta
La țigane suflete mișele!
Luați-ne averea toată și pita
Desbrăcați-ne pân' la cămașe,
Numa ne lăsați dă mângâiere
Viață, copii și muere!

„Știți bine, că și la voi săracii
Țigani trăesc numa din milă,
Făcând slujbă și plătind haracii,
Dar aceasta fu pă noi o silă:
Inșă iertați-ne acum de odată,
Să vă ierte Maica prea-curată!

„Și ce folos de acolo vă este,
Dacă ne luați dulcea viață,

Și a noastre vor rămânea neveste
 Cu mititei copilași în brațe?
 Noi om muri (ce-i drept) dar ele
 Purta-vor după noi lungă jele.“

Vlad-Vodă atunci nu mai poate
 Să se ție ca să nu zâmbească ;
 Cu dânsul șiragurile toate
 Răseră de această țigănească
 Întâmplare foarte minunată
 Și de vitejia prea deșențată ⁵⁾

5. *Țiganiii văd că au fost păcăliți de Vlad.*

Neicu încă era să mai zică,
 Când Vlad-Vodă-l curmă zicând: „Dară
 Voi mișei și oameni de nimica,
 Așa vă bateți voi pentru țară?
 Pentru aceasta v'am dat eu bucate
 Și vă hrănesc? Cioare blestемate !

„Iată, că vă iert acum de-odată,
 Dară de-ți mai face a doua oară,
 Oiu porunci să spânzure toată
 Țigătimea — nici să vă pară
 Glumă. — Aceasta Vlad-Vodă vă zice,
 Carele cu voi grăiește aice.“

Țiganiii ca din somn se treziră,
 Cunoscând atunci înșelământul,
 Toți caută unul la altul și se miră,
 Cum și-au schimbat Muntenii veștmântul !
 Până ce toți se miră de aceasta,
 Iacă Neicul ridicându-și creasta ;

„Să ierte Măria Sa (el zise),
 Noi suntem fără de nici o vină,

Că cine ar fi socotit să ni să
Intâmples una ca aceasta și să vină
Pă noi Muntenii îmbrăcați turcește, —
Insu-ți Măriea Ta socotește.

„Inșă de am fi priceput noi, cum că
Nu sunteți Turci: doară și moarte
Se întâmpla; că de voi nici o pruncă
Nu s'ar fi temut; — apoi ce soarte
Urma între noi — încă nu se știe,
Destul că s'alegea dă voinicie!”

Răse Vlad-Vodă, nici se mai dede
In vorbe cu dânșii; nătângie
Văzându-le; ci pe loc purcede
Si le poftorește cu tărie,
Cât mai degrabă drumul s'apuce,
Dacă le-i voia să mai îmbuce!

6. *Iar e vorba de Parpanghel cel cu
firea schimbăcioasă.*

Ce s'au tâmplat apoi mai departe
Cu vitejii Țigani, eu voiu spune
După aceia, căci mă grăbește foarte
Parpangel, care acu în haine bune
Si-arme viteze îmbrăcat se duce
Prin cel codrișor plin de năluce.

Măcar că calul inimos îl duce
Repede și cum se cade în spate,
Totuș el băgând sabia luce
In teacă, la un tufariu s'abate
Si rupe o nuia... dar oh! ce vedere:
Sânge iasă cu glas de durere:

„Nu mă frânge, ci mă lasă în pace
 S'odihnesc, Parpanghele iubite !
 Trupul Romicei tale aici zace
 Ingropat ; — altei mai fericite
 Decât mine libovul te aşteaptă,
 Soarta mea fu crudă şi nedreaptă.

„Eu de Boroşmândru fui răpită,
 Aici poftii să mă lase o ţară
 Să răsufli subt astă răchită.
 Când Turcii tâlhari ne năpădiră,
 Boroşomândru scăpă, iar pe mine
 Mă lasă sub mânilor păgâne.

Oh ! Si aceia... care numai ție
 Si lui Boroşmândru am dat eu voie, —
 Adică draga mea feciorie, —
 Luară în silă şi de nevoie,
 Tinzându-mă pe dos şi pe faţă,
 Până când fui lipsită de viaţă.

„Atunci o măgăriţă aripată
 Nu ştiu de unde sosi şi-mi fece
 Fără sapă şi fără lopată
 Groapă aici, şi ca să n'adulmece
 Vre-o hiară mădulările mele,
 Făcu să crească aceste nuele.“

Glasul tăcu. Cu scârbă înţeleasă
 Parpanghel a Romicei întâmplare ;
 Stete împietrit, cu faţa geloasă,
 Inima supt piept îi bate tare ;
 Isbucnid în urmă jelea închisă,
 Râu de lacrimi vărsă, şi zisă :

„Tu eşti dragă Romică dorită !
 Vaileo ! vai ! ticălosul de mine,

Cum dă groaznică ți-a fost ursită !
 Ah ! nu pot eu trăi fără de tine ;
 Iacă firul vieții mi-oiu rupe,
 Pe amândoi o groapă să ne astupe."

Zicând această sabia scoase
 Si vru gâtlejul în două să-și taie ;
 Dar cu farmece trupu-i legase
 Brândușa, — ca în bătăi și răsboaie
 Nici un fel de armă să nu-l atingă,
 Vatame, pătrundă sau învingă.

Deci sabia lunecă pe piele
 Ca pe marmură nestrăbătută ;
 Parpanghel de mult bănat și jele
 Lung stete, ochii înfiți și limba mută :
 Apoi păru că nimica nu simte, Cluj
 În urmă tocma și-ieși din minte.

Strângând calul în călcâi, aleargă
 Incoace și incoalea, în lat și lărgime,
 Cruciş, curmeziș câmpia largă,
 Cu tot feliul de nebune schime.
 Cu ochii sălbatici ca și o fiară,
 Spumegă, răcnește, țipă, sbiară !

Unde vede tufe sau copace,
 Intr'acolo se repede îndată
 Și cu dânsse bătălie face,
 Socotindu-le că sunt o ceată
 De Turci armați, ce vor să răpească.
 Pe Romica, Elena țigănească.

„Stați, tâlharilor fără de lege“
 (Strigă el fiind încă departe)
 „Suflete păgâne și pribege,
 Pe toți v'așteaptă cumplită moarte ;

Iară dacă-mi veți da pe Romica,
Iacă-tă nu vă voi face nimica.“

De aceste lui în cap îi puiază
Nebunia — dar în urmă-i pare,
Că vede pe Romica cu groază
De dânsul fugind, că el pe cărare
Ii merge, și purure o întetește,
Inșă ea tot fuge bărbătește.

Așa făcând până când inoaptă
Adese-ori strigă: „Dulcea mea zână
Nu mă fugi, deh! Romică, așteaptă!
Eu-s Parpanghelu' tău, deci vină
Să mergem la țigănie acasă,
Vino, dragă Romică frumoasă.“

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Rău-mi pare, drăguț Parpanghele,
Că atâtea pătimești pentru o fată;
Că nu-s vrednice de nici o jale
Fetele; nu plânsei eu nici odată
Pentru vre-una, nici n'oiu plânge,
Ci pân'oiu putea în brațe le-oiu strânge!

Rămâi sănătos, o ticăloase,
Până când ne vom întâlni iară,
Acuma voim prin locuri muntoase
Să trecem într'a zânelor țară,
Unde Becicherec tot bărbătește
Cu frățuțul său călătorește.

7. *Despre pățaniile lui Becicherec și ale lui Haicu.*

Nemeșul viteaz, dup' acea sfară,
In care cu Haicul se pusese,
Impăcându-se purceasă iară,

Și-acum trepăda prin păduri dese
 Netrecându-i altele prin fire,
 Făr' Anghelina și o mânăstire.

Iară Haicu, ce nimic nu gustase
 Intr'acea zi (și era în desară)
 De abia pe Surana suspinoasă
 Se ținea cu picioarele în scară.
 Lângezit de foamă și de sete,
 În urmă oprind pe Surana stete,

Și către stăpânul său cu jele
 Grăi: „Mergi tu sănătos, stăpâne
 „Că eu nu mai pot — și văd că a mele
 „S'au sfârșit. — Ah, săracu-mi de mine!
 „Ce păcate m'aduseră aice,
 „Să-mi sfârșesc eu zilele voinice!“

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Ce ți-i, Haicule?“ strigă și stete
 Nemeșul (pân Haicu se pogoară),
 Care îi răspunse: „Foamea m'amete,
 „Că încă n'am mâncat deasară.
 „Mațele-mi ard de sete, și-mi pare
 „Că ași bea Murășul cât e de mare.“

După aceia pe iarbă se trânteste
 Și multe se cântă și se plânge
 Blestemându-se chiar frățuțește.
 Becicherec acuma capu-și frânge,
 Cum ar putea Haicului s'ajute,
 Văzându-l că a slăbit din vârtute.

Spre norocul său și-aduce aminte,
 Cum că în desagi cu sine de-acasă
 O pogace cu nește plăcinte ⁶⁾
 Și un ponteriu ⁷⁾ cu răchie luasă.
 Deci pogorând de pe cal îndată,
 Desagii scurmând acele căță.

Dându-i el plosca : „Na, sărace,
 (Zise Haicului) bea și te intramă !“
 Apoi rupse un dărâb de pogace
 Ce era 'nvălită într'o naframă
 Și-i dede ; — dar mațele opărite
 Având acela, mereu tot înghite.

Si gândeai că n'o să mai încete
 Până nu va stoarce de tot vasul, —
 Așa era înăuntru fript de sete ;
 Iară Becicherec sucind cu nasul :
 „ Hăi, măi, destul ! Ia lasă-mi și mie !“
 Și luă ploscuța cu tărie.

„Eeh, chiu ! răcni Haicu strâmbându-și fața
 Și ochii lăcrămându-i de puterea
 Râchiei, apoi ștergându-și mustața
 Toată, i se duse voia cea rea,
 Si măcar ades imbucă pogace
 Totuș gura vorbeață nu-i tace.

„Veste stăpâne o să se ducă
 „De vitejia noastră, (el zise)
 „Cine ar fi socotit ca să fugă
 „Bălauru de noi cu gura închisă ?
 „Eu mă temeam, că va să ne 'mbuce,
 „Dară el pieri ca dracu' de cruce.

„Ei..., pagubă că mort nu rămase,
 „Că l-ași fi belit cum se cuvine ;
 „Scotându-i apoi untura grasă,
 „Ași fi luat-o toată cu mine ;
 „Se zice, că ungându-ți cu ea picioare,
 „Ca de iepure se fac de ușoare.

„Cum că sunt solomónar mi-ar zice
 „Oamenii, având teamă de mine ;

„Si ca grindina să nu strice
„Hotarele, m'ar cinsti cu pâne.“
Până el flecărește late rotunde,
Nemeșul era în gânduri afunde.

Căci până cu zâna se înțeleasă,
Apoi cu Haicul în vorbe-și dede ;
De bălaur el tocma-și uitasă
Si-acum aceasta în inimă-i șede,
Drept ce nu l-a gonit mai departe
Să-i aducă desăvârșit moarte.

Deci către frățuțul cu mâhnire
Intorcându-se grăi : „Vezi dar
„Ce făcuși cu a ta îndărătnicire !
„Căci eu la balaur mă 'ntorceam iară,
„De nu mă sminteai cu a ta văicăreală,
„Prin care eu mi-am uitat de bală !

Aici iară o ceartă se începuse,
Intre amândoi cu mare gâlceavă ;
Că frățuțul aminte și-aduse
De zină ; și cum fără de ispravă,
I-au zis stăpânul că-l poate vinde,
Și aceasta el nu putea cuprinde !

Iar în ce le stete disputarea
Acum de a vă cânta eu n'am vreme,
Că aici (fie zis cu iertare)
Mi s'a rupt și cele cătăreme
De strigătul mult și cântătură ;
Si mă tem să nu capăt ruptură.

Cântul al șaptelea

Cuprinsul pe scurt

Frățuțul cu Becicherec dispută
Intr'adins; apoi de jumătate
Nemeș e făcut într'o minută;
Și pe stăpân din strâmtoare scoate;
Iar țigani uitându-și de frică,
Pre Munteni sfaturi și arme ridică.

1. *Se isprăvește cearta lui Becicheroc cu Haicu, care ajunge boer.*

O, tu noblătate adevărată,
Pe care dintru domnie scoasă
Preputința cea privilegiată!
Când va sosi ziua luminoasă,
Ce defăimând trufașa minciună,
Celor vrednici să împartă cunună?

Acum tu șezi numai prin bordeie
La neamuri de noi *Varvari* chemate
Si-a căror merite nu se încheie
In hârtii cu slove înăvrite,
Cari nu se laudă în pergamene,
Nici se vântă în vrednicii streine!

La noi noblu e fiește care
Să aibă cât inima ticăloasă;
Dacă vre-o hârtoagă domnească are,
O lume întoarsă,—o vreme geloasă! —
Așa fu și Becicherec odată,
Precum istoria lui arată.

Știți (îmi pare) cum treaba încâlcită
Intre Becicherec și slugă rămase:
Cela zicea, că iobagu' e vită,
Cesta încă nu voia să se lase

Mai rău ; și zise celuia în barbă,
Că nice iobagii nu pasc iarbă.

Deci după multă vorbă neoprită
(Că lui Becicherec iar îi sărise
Nemeșia în cap), Haicu se întărată
Si el, și cu nerăbdare zise :
„Fie toate macar cum să fie
Eu știu că-s om asemenea ție.“

„Spune-mi cu ce fel de dreptate,
(Dacă au venit pân' într' atâta !)
Sed nemeșii la iobagii în spate ?
Si socotesc mai răi decât vita
Au nu-s iobagii oameni ca voi,
Ci doară dobitoace și boi ?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Tu vorbești acu tocma boiește,
Haicule ! Nu știi tu, că strămoșii
Noștri (nemeșul zâmbind grăiește)
Au supus pe-ai voștri, în câmpii roșii,
Si de-atunci a voastră seminție
Au căzut sub a noastră robie,

„Ei bine, spune-mi dar (că va fi în carte
Si aceia) cine întâiu fu de vină,
(Zise Haicu) pentru atâta moarte ?
Iară Becicherec (socotind puțină
Vreme) „strămoșii voștri (răspunsă)
„Cu mintea lor slabă și neajunsă !

„Căci trăpădând cu sabia în mână
„Moșii noștri, și cu traista în spate,
„Cerca locaș sau loc de hodină
„Năvălind pe neamurile toate
„Pân'ce au ajuns în astă țară,
„Pe care îndată o și îndrăgoșară.

„Iar strămoșii voștri cu nebună
 „Minte, lor în potrivă stătură,
 „Nici voioși au vrut să se supună!
 „Pentru aceasta, dacă bătuți fură,
 „Pe toți care încă vii rămăsese
 „Căuta iobăgia să-i apese.

„Bine pe-aceia! (Haicu răspunse)
 „Dar ce-au fost copiii lor de vină.
 „Deși la dâșii pedeapsa ajunse?
 „Eu nu văd acolo vre-o pricină,
 „Că cine văzu și auzi vreodată
 „Să spânzure pe fi pentru tată!”

„Rogu-mă, ia'n spune-mi, stăpâne,
 „Cum ți-ar fi la inimă, să-ți zică
 „Cineva: dar știi tu, măi jupâne,
 „Că strămoșul tău luă de chică
 „Pe al meu și-l bătu? Pentru aceia iacă
 „Boata mea, pe mine acum te freacă!

„Si aceasta zicând el să te bată
 „Binișor,—oare fi-ar cu cale?“
 Ista nu putu răspunde îndată,
 Dar—gândindu-se—„tot d'ale tale
 „Haice (grăi în urmă) fără minte,
 „Proaste, nepricepute, cuvinte!”

„Alta care spui tu și alta este
 „Iobăgia, ce pe prunci rămâne
 „De la părinți,—însă tu de aceste
 „Nu înțelegi, de aș vorbi până mâne;
 „Iar de-ai ști tu, carte sau scrisoare
 „Ai căuta la dânsa ca la soare!”

Cu toate aceste nu-i intră în minte
 Frățuțului, cum poate să fie

Că iobăgia de pre un părinte
Să cadă pe toată seminție ?
Deci, mâhnit „dracu vă știe“ zise
Ce mai stă la cartea voastră scrise...

„Inșă de-ar fi scris, eu știu bine
„Că într'altfel era“. Când ei de acele
Șfătuia un glas la ureche le vine
Din vecine tufe și nuiele;
De abia nemeșul ochii întoarsă
Si îndată puse mâna pe cioarsă.

Căci văzu pre un călăreț de-aproape
Năvălind asupra-i cu năprasnă;
Si nici mai mult putea să scape
De moarte, sau doară de vre-o caznă,
Fiindu-i vrăjmașul după spate
Strigând cu ceste vorbe înfocate:

„Aha, tâlharilor fără de lege !
„Dădu-mi-vă Dumnezeu în mână,
„Pe Romica-mi dați — ori nu s'alege
„De voi nici prav, nici țărână“.
Iar Iștoc din teaca ruginită
Nu-și putea smulge spada vestită.

Deci nainte de-a se pune în pază
Protivnicul sabia nălțasă,
Si-i dede o lovitură vitează
Tocma peite chivăra lănoasă,
Pe care-o crăpă în două-două
Pân'la moalea capului pielcuță.

Becicherec, ce sulița pusese
Pe oblânc, într'acolo, iute aleargă,
Dar Haicu mai curând ajunsese
Si acum chibzuia frățuțul să spargă

Capul vrăjmaşului ca şi-o nucă,
Aşa de mare curaj îl apucă.

Insă spre nenoroc lovitura
Toată căzu pe a calului şele,
Care spărios, smucind în gură
Tare frâul şi muşcând zăbele,
Duse pe călăraş fără voie,
Si prin aceasta-l scăpă de nevoie.

Nemeşul caută lung şi se miră
De inima Haicului şi de fuga
Celui călăreţ groaznic; şi o ţără
Mai răsuflă, dar Haicul ruga
Mortii şi lumina frătuţeşte
De-a sudui nu se mai opreşte,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Până când stăpânul la dânsul vine,
Si bătându-l cu mâna pe spate:
„Asta-mi place“, zise, „foarte bine!
Haicule, zău! n'aşi da pentru o cetate,
Văzând că am o slugă vitează,
Care-a oşti şi cu zmei cutează“.

Ins' acesta întorcându-se vede
Chivăra stăpânului-său crăpată
In două şi cum ciudat îi şede!...
Deci răsând cu degetul arată:
„Dar ție, stăpâne, cine-ți fece
„Dintr'o chiveră două turece¹⁾

„Ha! ha! ha! de te-ai vedea în oglindă
„Rădere-ai doară însuți de tine;
„Zău! cel tâlhariu ți-aduse osândă
„Ca aceasta!“ — Nemeşul gândea în sine
Cumcă Haicu joc de dânsu-și bate
Si acum avea strunele încordate²⁾

Dară chivăra luând a-mână,
Văzu că nu în zadar sluga râde
Si un teremtete ³⁾ după altul mână:
De mânie mai că s'ar ucide,
De nu i-ar fi de Angelina milă,
Pe care o cunoștea de copilă.

Gândul acesta în urmă l-aduse
Să trăiască și sparta să-și dreagă
Chivăra. Si dacă iar o puse
La rând, așa ca și când ar fi întreagă,
Suspînând și cu fața duioasă,
Grăi către sluga credincioasă;

„Hei! Foarte mă tem eu, să nu fie
Acesta zmeul cel care ține
Pe draga Angelina mea în robie,
Si de aceia fu mânios pe mine,
Si vru doară să-mi stângă cea viață
De nu-l oprea mâna ta îndrăsneată.

„Drept să stai, Haice! De-acu nainte
Nu ieși iobagiu, ci fecior de curte
Si fiind-că te purtași cuminte,
Vei purta dulamă și haine scurte ⁴⁾
Te voiu chema pururea „Fărtate“
Fiind tu nemeș de jumătate.“

Sluga multămi cum se cuvine
Si mai bând încă odată răchie
Amândoi și înșelând caili bine
Iar se puseră în călătorie,
Cu gândul după zmeu să gonească
Ori-unde vor putea să-l găsească.

Haicu voios vorbea tot într'una
Câte știa și-i răsărea prin minte;

Iștoc încă era cu voie bună
Și acum nu se mai certau în cuvinte,
Ci mergeau încotro îi ducea cea cărare,
Cânduș pedestri, cânduș călare.

Tocma prin o'ntâmplare venise
În preajma celui loc, unde
Tabăra țigăneasă sosise ;
Când văzură între tufe rătunde
Hărțuind pe cel călăreț, care
Tăiașe în două chivăra mare,

Nemeșul oblicind strânge îndată
Pe Ducipal în pinteni și-alergă
Spre dânsul cu sulița ridicată ;
Haicul încă silește să meargă,
Dară Surana fiind spetită
Abia să mișcă câte-o pășită.

Acel călăreț precum se știe,
Parpanghel era, făcând cu cele
Tufe după obiceiul bătălie,
Care forfecând câteva nuiete
Cu sabia, de aici merse iară
Așa iute, cât gândeai că sboară.

Becicherec tot de dânsul se ține
Până când cu vederea l-ajunge ;
Dar fiind-că în părțile vecine
Numai Țiganii sfaturi lunge
Țineau, — ian să vedem ce lucrează ?
Și de au dat doar' vreo faptă vitează ?

2. *Țiganii — deabia venindu-și în fire din zăpăceala în care-i vârdăse Vlad — se pomenesc cu Turcii adevărați.*

Vlad-Vodă cu ceata strămutată
Acum pe murgii Țigani lăsase,
Totuș de tâmplarea neașteptată
Toată gura ca mută rămase.
Si măcar aveau multe să zică,
Dar toate le uitase de frică.

Ci peste puțin se întoarse iară
Bărbăția lor cea după ușă ;
Cât călăreții se depărtară
Cei muntenești, ca și din culcușe
Iepurii scorniți, așa ieșiră,
Uitându-și de frica ce pățiră.

Până ce Mușul rupse tăcerea :
„Dar ia'n întoarceți acum înapoi
„Vitejilor, (din toată puterea
Strigând) „voi, care numai vă place
„Furiș a veni cu înșelăciuni
„Și a speria pruncii din tăciuni.“

De-acolea îndemnându-se mai toată
Murga țigănime, inimă prinse,
Și-acuma avea chef să se și bată !
Dar ceata muntenească fuga întinse
Și-altul nu era nimic, cu care
Să-și poată stămpăra râvna cea mare.

Insă de-ar fi inimă și virtute
La om, tot într'aceiași măsură
Cu vorba oh, câte și câte sute
S'ar bate prin o singură gură !

Atunci cel cu gura cea mai mare
Ar fi doar viteazul cel mai tare !

Dar cum că nu e așa s'arată
Din cele ce eu acuș voiu spune.
Tocmai când aveau chef să se bată
Țigani, fără de imbieciune
De a-și stâmpăra curagia nespusă,
Un prilej bun întâmplarea le adusă.

Căci Omar-pașă iacă le vine
Cu o oștire groasă, tocma în față...
Omar, care a oștilor păgâne
Atuncea era întâia povață,
Ieșise din tabăra turcească,
Locurile din jur să le iscodească.

8. *Tigani, socotind că-i tot Vlad, care vrea
să-i cerce, dau năvală asupra Turcilor.*

Cum Țigani zăriră departe
Atâta venind oaste varvară,
Inghetară și fiori de moarte
Li apucase cu jale amară ;
Pân' Boroșmândru glasul ridică
Și bun sfatul său așa respică :

„Tot omul să audă, să înțeleagă,
„Că Vlad-Vodă iarăș pe noi vine
„Și vrea doară să-și mai facă o șagă,—
„Dar fiți bărbați și vă țineți bine !
„Nice vă dați cu una sau cu două,
„Că voi încă nu sunteți din ouă.

Mergând aceasta din gură în gură
Și din om în om prin țigănie,

La toți le făcu mare îndemnătură,
Și gândeai că morții iară învie ;
Fieșcare cum poate s'armează,
Și a ieși la bătaie cutează.

Până ce ei să înarmă pe apucate,
Turcii acum foarte aproape sosise ;
Dar oblicind țiganele gloate,
Omar stete și o gloată trimise
Să-i aducă oare câți-va nainte,
Ca să-i cerceteze din cuvinte.

Intr'aceia laia cea mai voinică
Ieșise, ieșise lor întru tâmpinare ;
Parcă n'ar cunoaște nici o frică,
Așa era râvna lor de mare,
Iară de vuiet și strigate
Sunau împrejur locurile toate.

Năvălind pe Turci de odată parte,
Era tocma să se și lovească,
Când Parpanghel sărind îi desparte,
Parpanghel, ce într'a sa nebunească
Buiguire, din întâmplare pe aice
Alerga cu multă surepie.

Oblicind păgânii atâta gloată
Asupră-le venind cu tărie,
Iar mai vârtos armătura toată
Lui Argineanu, nu vrură să ție
Nici o minută, locul, — ci îndată
Fugiră la turma lor lăsată.

Parpanghel după dânșii s'alungă,
Dar oh, întâmplare nenorocită !
Sărind calul peste o râpă lungă,
Căzu călărețul fără ispită

Cu capu 'n jos — și în tină rămasă,
Iar calul fuge, de stăpân nu-i pasă!

4. *Becicherec și Haicu dau și ei de tabăra
figănească, unde sunt în primejdie
să fie bătuți.*

În urmă și cel din Uram-Haza
Trăpădând cu Ducipal sosește
Si măcar că are el toată paza
Către smeul pe care întetește,
Totuși vrăjmașul îi peri de-odată
De nainte și în zadar îl cată.

Cu gândul la smeul — el încă n'oblicise
Cum l-au încunjurat murga laie
Si că pe Haicu îl și zăticnise
Lăudându-se că vor să-l taie,
Dacă pe loc 'nu le va răspunde,
Ce fel de om ar fi el și de unde.

Bietul frățuț n'avu ce să facă,
Stătu, dar cu mintea îngăimăcită,
Si acum, le băgase toate în teacă
De nu-i venea tocma în cea clipită
O gândire iscusită și bună,
Care almintre se chiamă minciună.

„Sunt,” grăi, „sluga celui mare
„Viteaz ce vedeți colo nainte;
„Acela așa-i de cumplit și tare,
„Cât întru mânia sa fierbinte,
„Taie oști întregi nenumărate,
„Ba și cu bălauri se bate.

„De poftiți dar încă să se ție
 „De grumazi a voastre căpățâne
 „Tot însu luându-și pălărie
 „Lui cu plecăciune să se închine;
 „Pân' ce mânia nu-l apucă,
 „Că de nu, vă sfarmă ca pe o nucă!

Până Haicul de acestea bârfește
 Stăpânul spre ajutor încă nu vine,
 Sulița 'ndreptându-și voinicește
 Si dede parte strigă: „Dară cine
 „A se scula pe mine cutează?
 „Sus Becicherec din Uram Hază!”

Lângă ciudatele îmbrăcăminte
 Si minunata lui armătură
 Groaznic sunară aceste cuvinte.
 Iar Țiganii toate le crezură
 Câte Haicu viclean le înșirasă
 Si fieș-çare înapoi se îndeasă.

Toți plecându-și capul îngenuchiară,
 Rugându-se pentru iertăciune.
 „Ieartă vă fie de astă-dată,
 „Pentru buna voastră plecăciune“
 Zise viteazul „mergeți în pace,
 Iar tu pasă după mine, Haice!”

Țiganii abia răsufând, se miră
 De-această făptură minunată...
 Intr'acea și ceilalți sosiră,
 Care fugărise a lui Omar ceată,
 Iar ei socoteau cu mintea proastă,
 Cum că au alungat pe a lui Vlad oaste.

Toți priveau la Nemeș cum se duce
 Si unul altuia șoptea în ureche:

„Cum tipsia de aramă îi străluce. !
 „Cum e de lungă chivăra veche
 „Si cât e de cumplit la mânie,
 „Că nu se teme nici de o mie !“

Așa ei cu ochii-l petrecură
 Pân' să pierdu în tufele vecine,
 Apoi cu multă chiuitură
 Pentru învinsele cete române,
 Merseră până la țigănie,
 Povestindu-și a lor vitejie.

5. *Norocul Țiganilor. Iar se sfătuiesc*

Bine se zice : cui vrea norocul
 Si dormind îi cade para în gură !
 A norocului fu și-aice jocul...
 Însă țiganii nu pricepură,
 Căci tocmai când Omar cu toată ordia
 Era să impresoare țigănia, —

Vlad-Vodă cu ceata sa voinică
 Fără veste ieșind îl năvale :
 Multe sute îi taie și-i dimică,
 Strâmătorându-l într'o îngustă vale,
 Si-abia singur Omar cu puține
 Au putut scăpa gloate păgâne.

Dar Țiganii noștri credeau tare
 Si vartos, că Muntenii aceia fură
 Ce pe dânșii venise să-i omoare,
 Si numai turcește să învăscură...⁶⁾
 Aceasta povesteau ei cu fală, —
 Într'atâta nemintea îi înșală !

Toată bătaia numa în cuvinte
 Lăudăroase furișându-se mere,

Iar Dragomir aducându-și aminte
De vorbit, graiu și ascultare cere,
Și văzând că nime nu-l smintește,
Ridicând glasul așa rostește :

„Bărbați buni! Mai înainte de toate
„Cred eu că ar trebui să se așeze,
„De suntem noi siliți a ne bate
„Cât avem în cap mintile treze ;
„Adecă oare poate ahasta să fie,
„Ca să-și facă țigani domnie ?

„Pentru ce Vodă aici ne trimisă ?
„Pentru ce ne puse arma în spinare
„Și ne dede malae cu clisă ?
„Asta știți voi cum îmi pare,
„Cumcă nu înzadar suntem aice,
„Ci ca să ne punem cuiva în price,—

„Adecă Turcilor păgâni, care
„Acum în țară de toată parte
„Năpădiră ; și fără scăpare
„Vor pe Vlad și pe Munteni să certe
„Și doară să le dee resplată
„Pentru atâta turcime înțepată.

„Acum dară : spuneți-mi cine
„Este între voi așa făr' de minte
„Cu voia în picior să-și bage spine ?
„Si fieșcare dintre voi simte,
„Că asupra Turcilor cu tărie
„A ne cocori este nebunie.

„Așișderea și pe stăpânie
„A ne răsvrăți nu se lovește
„Și-ar fi pentru noi o mișelie
„Asupra hălui ce ne hrănește

„A ne scula; iar de cumva o am face,
„Vai de pieile noastre sărace.

„Deci mai pe urmă nu ne rămâne,
„Decât a ne chivernisi în pace,
„Grijindu-ne de astăzi până mâne
„Să nu flămânzească gura de mâncare.
„Și lăsând războaiele complite
„Neamurilor celor neodihnite.

„Ce folos avem noi de-acia,
„De biruia Turcul sau Munteanul?
„Tot-deauna cazna și robia
„Așteaptă pe ticălos țiganul!
„Ori, aici ori în țara turcească,
„El tot trebuie să slujească.

„Deci eu socotesc, că ar hi mai bine
„Să ne tragem în sus cătră munte,
„Să nu așteptăm până Turcul vine,
„In sângele nostru să se încrunte
„Și Cetatea Neagră este locul,
„Unde ne vom aștepta norocul.

Bun sau rău, cum ursitele firul
Vieței torcând a zis din gură:
Căci de-ar umbla cât oamenii șirul
Intâmplărilor din ursitură
Nu-l vor putea să-l schimbe sau mute,
Nici prin mintea sa, nici prin virtute.

Dacă sfârși Dragomir cuvântul,
Toți tăcură o bucată de vreme
Dându-i întru toate crezământul;
Si acu mulți începură a se teme
Nu cumva Turcii să năvălească
In saraca tabără țigănească.

Bălăban încă atunci de-o-potrivă
Intr'acest chip rostul său deschisă ;
„Tot care n'are minte ponivă
„Și privind cu ochii doară nu visă,
„Trebue să vadă, să înțeleagă,
„Că Vlad-Vodă a făcut cu noi o șagă.

„Au socotiți voi, că el nu știe,
„Cu câtă putere Turcul vine,
„Ca să pue țara sub robie ?
„Pentru ce dar (de ne-au voit bine)
„Ne-au armat fără a noastră voie ?
„Dacă nu, să ne bage la nevoie ?

„Adecă Turcii voind să lovească
„Întâi pe noi și întâia năvală
„Oastea țigană s'o sprijinească,
„El apoi fără de nici o osteneală
„Să bată pe Turci, de a noastră moarte
„Slăbiți și biruință să poarte.

„Spuneți acu, pentru ce s'ascunde ?
„Pentru ce nu sunt oameni prin sate ?
„Toți au fugit și nu se știe unde
„Ducând cu sine toate bucate.
„Au văzut-ați trecând din loc în loc
„Vre un om, vre o găină, sau dobitoc ?

„Cum dară să putem noi a crede,
„Că nu suntem mânați la moarte
„Ca și niște mișele cirede ?
„Oh, amară și cumplită soartă !
„Inima-mi pare că să despică
„De mare jeale, bănat și frică !

„Insă ascultați cum sfatul meu este :
„Să alegem pe doi bărbați cumiote,

„Carii mergând, să ne aducă veste:
 „Oare departe-s Turcii înainte,
 „Și dacă om vedea, că nu's departe,
 „Noi să fugim într'altă parte.

„Că de n'om face așa, pierim de tot
 „Și nu e pentru noi altă scăpare.
 „Iară Vlad (aici el strâmbă din bot)
 „Bată-se el cu ha gură mare,
 „Nu înșale pe biata țigănie
 „Dacă are suflet și omenie.“

Aici çurmă Bălăban urâtul,
 Ștergându-și sudoarea de pe frunte,
 Și căuta cum se va primi sfatul;
 Toți voivozii cu barbe cărunte
 Intăriră cu capul și cu gura
 Vorba lui Bălăban și învățatura.

Numai Tandaler cu semeție
 Sculându-se: „O voi iepuri fricoși“
 Zise „Câți sunteți în țigănie;
 „Dar de voi mă mir bătrânilor moși,
 „Cum puteți asculta cu răbdare
 „Tot de frica și de spăimântare.

„Noi să fugim? Incotro? Dar unde?
 „Și pentru ce? Sau doară de frică?
 „Care se teme, să poate ascunde,
 „Iacă codru;—dar cărui voinică
 „Încă în sînișor inima-i bate
 „Locului va sta până când poate.

„N'ați văzut cum luarăm Isbândă
 „Asupra celor ce-au fost să ne taie?
 „Iar de au gândit Vodă să ne vîndă
 „Pentru niște clise cu mălaie,

„Să-i arăte acum Țigani dară,
„Că nici ei sunt pui de căprioară.

„Mie-mi vine fraților în minte
„Un cuget mare . . . mare ca și-un munte.
„Știți a călugărului cuvinte,
„Ce grăi scărpinându-se în frunte. . . .
„Deci dacă s'ar face abele aieve,
„Cine ar zice că au vorbit el pleve!

„Să spunem, că pe Vlad-Vodă or bate
„Turcii, puind țara la robie ;
„Cine (grăind după dreptate)
„Ar domni hastă țară pustie !
„Ian luați cam binișor aminte,
„Căci trebuie a căuta și 'nainte.

„Au n'ar fi cu mult mai drept și bine
„S'alegem pe unul, care să fie
„Peste voivozi capul cel mai mare,
„Apoi să căutăm locul de moșie,
„Care de acum să se numească
„Chiar și curat Țara Țigănească.“

Abia sfârși Tandaler cuvântarea,
Când iată cu mare bucurie
Sfaturile-i întări toată adunarea
Cea mai multă și mai tinerie ;
Numai bătrânii ceva îndoială
Aveau de această nouă tocmeală.

Insă destul fie acum de odată,]
Fiindcă și Țigani stătură
Pe a lui bun Tandaler judecată ;
De aici vom spune ce mai făcură,
Apoi — tot sfaturi grele și adânci !
Toate cu coame și în patru brânce.

Cântul al optulea

Cuprinsul pe scurt

Pe satana în Iad urgia roade.
 Un sobor mare de draci s'adună
 Perirea creștinilor noroade
 Sfătuind; — multor păru mai bună
 Vicleana Mamonii socoteală,
 Decât a lui Belzebut năvală.

1. *Noapte. Satana cu furie adună cetele dracilor.*

Acum peste apa mării șoimanul soare
 Apunea prin doșitele ostroave;
 Noaptea cu neagra sa învelitoare
 Câmpii acoperise și dumbrave;
 Iar de grele osteneli obosită
 Dulce hodinea prin staule vita.

Nu privigheau decât fieri răpitoare
 Și bărbați cu cugete rele.
 Lupul gonia după căprioare,
 Buha vâna în tufe păsărele;
 Bietul iepure nu putea paște
 Pentru cel orăcăit de broaște.

Era vremea, tocma întâiaș dată
 Când cânta cocoșii, de-cu-sară,
 Și încălecând mături sau lopată,
 Cătră Retezat strigoaiele sboară,—
 Când umblă pe sus cele frumoase,
 Strâmbând oamenilor dreptele oase.

Adică odihneau toate cele bune ;
Numai cele rele blestemate
Umblau după a lor înșălăciune,
Cum sunt: duhurile necurate,
Care nu dorm nici odinioară,
Ci noaptea în toate părțile sboară.

Tocmai pe acea vreme sub afunda
Tartarului peșteră Satana
Scoțând afară capul din unda
Văpăii nestânse—cu tirana
Sa privire pe diavoli invită
Să muncească făptura osândită.

Iar el prin aceasta se desfătă
Ca și un crai tiran după bătaie.
Când vede oastea vrăjmașă junghiată,—
Când noroade întregi strică și taie
Si e mâhnit numa, că nu poate
A-și prăpădi neamurile toate !

Iară într'această noapte, de care
Zic eu, după ce o are-câtă vreme
Satana caută cu desfătare:
Cum chinuita făptură geme
In gânduri căzu și socotele
Cari îi pricinui multă jale

Pentru că socotind el în sine
Cumplita lui din cer scăpătate;
Apoi tot pierdutul vecinic bine
Asemănând cu a sa de acu stare,
Așa răcni de ciudă și urgie,
Cât clăti iadul din temelie.

Crunți ochii-și înholbând apoi: „Vai mie!“
Zise: „cu totul nesuferită

Viață și nemuritoriei
 Mai bine era într'acea clipită,
 Când fui surpat cu mândra mea ceata,
 Să fi pierit cu totul de-odată.

Că măcar muream eu fără vântă,
 Dar mergând într'o nimică firea
 Durerilor se puneă încai țintă,
 Nici m'ar ghimpa tristă pomenirea
 Fericirilor mele trecute,
 Curmată fiind prin moartea iute !

Ci nu mi-au priit varvara soarte,
 Și în războiu îmi fu potrivitoare !
 Nice a vince îmi dede, nice moarte
 Lăsându-mi această rozătoare
 Si nesuferită pomenire,
 Oh, crudă, nespūsă pătimire.

Această dar aducere aminte
 Mă apasă acum... Nu tu, Savaoate !
 Căci însuși a ta de acu înainte
 A tot puternicie nu poate
 Alta să facă asupra-mi izbânda
 Mai mult cumplită și mai neblândă.

„Deci sus, Satanol Scoală și arată
 Celui de sus. că ai încă putere
 Și măcar nu poate el să pată,
 Nici să simțească vre-o durere,
 Totuși cere a ta cumplită ură,
 Să te izbândești pe a lui făptură“.

Aceste zicând, groaznic urlă ; iară
 Tot iadul răsună cu greu muget.
 Înșiși diavolii să spăimântară ;
 Și vrând să scrie a Satanei cuget,

Boierimea Tartarului toată
Intr'o clipă a fost adunată.

2. *Sfatul mai marilor Iadului. Belzebut și
Mamona — prin vitejie și bani — vor
să strice creștinătatea.*

Ochii Satana își întoarse roată
Cercetând pe tot însu de față,
Inima pare că i se desfătă,
Văzându-și boierimea sumeață.
Apoi după puțină tăcere
In ăst chip grăi rozându-și ghiere :

— „O, soți credincioși ursitei mele,
Viteji protivnici înaltei lumine,
Ce stăpânește mai sus de stele !
Știu că vă aduceți aminte bine
De acea veșnică zi cumplită,
Domnia mea când fu cutropită.

„Biruiți furăm cu drept în bătaie,
Iar nu supuși ; — asupriți, dară
Nici într'astă pucioasă văpae
Cu vecinică și nestinsă pară
Suntem plecați ! — Aici fără spaimă
Făptura pe făptorul detaimă !)

„Știți dară că a noastră mângâiere
Este în izbândă singur și în ură
Asupra celuia de sus putere,
Ce pedepsește și nu se îndură.
Dar precum văd, se pare mie,
Că v'au apucat o trândăvie.

„Nu văd eu acum bujdind pe poarta
 Iadului suflete ca 'nainte,
 Și acum ne rămâne goală boarta
 Aceasta înfocată și fierbinte,
 De n'om mai îndrăzni încă odată,
 A lupta cu oastea luminată.

„Fost-am în lume și de-amăruntul
 Toate am iscodit: adevărat!
 Că înconjurând eu tot pământul,
 Mai cu seama-l văd nouă plecat,
 Iară credincioase țări creștine
 Sau nu văzui, sau foarte puține.

„Dar ce folos, când văd omenirea,
 Care tu în pizma noastră zidită
 Înălțându-și până la cer firea,
 Până la partea cea mai fericită
 Și râvnind a fi când-va părtașe
 Deșertelor noastre în cer lăcașe!

„Inșă nu! — nu fie adevărată
 Aceasta . . . ca Satana să vadă
 Urgisita făptură vre-o dată
 Colo jos în cereasca livadă
 Mai mulțindu-se de acu înainte, —
 Juru-mă pe Tartarul ferbinte!

„Intâiu creștinătatea să piară,
 Rășboiu în tot pământul să fie,
 Intunericul se întorcă iară
 Cu tot felul de păcat și urgie;
 Aceste-s în scurt poftele mele, —
 Ce răspundeți voi acu la ele?”

Atunci *Belzebut* hatmanul mare
 Al oștilor negrei Măriei sale;

„Intunecate Doamne! Mie-mi pare“
Zise: „că ar fi lucrul mai cu cale
Lăsând ceste la vreme îndelete,
Să strângem îndată a noastre cete.

„Căci eu din iscoade încredințate,
Care trimesesem pe lume
Am înțeles; că vor a se bate
Vlad-Vodă cu Mahomet; și anume
De cerești călăreți se zice,
Că vor pe Agareni de tot să strice:

„Nu s'ar cuveni să lăsăm dară
Nice noi pe cei de-a noastră parte,
Ci îndată să purcedem afară,
Purtând și noi creștinilor moarte,
Căci de va birui Mahomet,
Cade și creștinia pe încet.

„Bine Hatmane, că-mi dai de știre.“
— Zise mușcându-și negrele buze
Craiul întunecat cu răstire —
„Acu Înălția Mea vrea să auză
Cum ar fi și a noastră socoteală; —
Și să-mi spuneți fără sfială:—

„Intâiu, cum dintre voi fieșcare
Se silește spre a iadului bine
Amăgind pe om și prin ce cărare?
Apoi, în ce chip ni se cuvine
Se ajutam lui Mahomed îndată?
Pe ascuns, ori cu sila vederată?“

Aici se sculă *Mamona*, mare ²⁾
Vistierul Domnului Satanei.
Pe mâna lui sunt cele comoare
De subt pământ, aurul și banii; —

„Tot Iadul—grăi dânsu—bine știe,
Cum-că a mea înaltă dregătorie

„Doar mai multă de cât toate îi ajută
Și mai multă dobândă îi aduce.
Chipul și cărarea mea bătută,
Care pe om la strâmbătate duce,
E lăcomia de averi; cu dânsa
Mă slujesc, ca și luntrea cu vâsla.

„Omul e plecat spre lăcomie
Din leagăn, căci firea bună îi dede
Indemnul curat de a-și prii șie,
Din care (ca din izvor) purcede
Cruțarea vieții și o silință
Spre a-și plini trupeasca trebuință.

„Dar eu astă firească plecare
Cu totul o stric prin lăcomie
Și fac pe om de în urmă el n'are
Hotar în pofta sa; iacă, o mie
De acoale să nasc fapte rele,
Tot fiice a lăcomiei și a mele :

„Tâlhăria, furatul, voteria,
Înșelarea, strâmba judecată,
Răscoale, vinderi și tirania;
Flecăria, camăta curcată :
Și pe rând faptele rele toate,
Mai vârtos ce trag spre bogătate.

„Aurul acum stăpânește în lume,
Prin aceasta cumpăr eu toate
Inimile ;—cu mici sau mari sume
Mijlocesc eu tot felul de păcate.
Cela-și vinde patria pe mită,
Cesta spreucidere să invită.

Papa vinde darurile sfinte
Pentru gălbănuși, iar patriarhu
Din Vizant le cumpără înainte
Din episcop până la eclisiarch.
Toți își prevândut cele cumpărate,
Ce trebuia să fie în dar date.

„Impărații, miniștrii, pentru sete
De argint atâta răsboaie crunte;
Aurul ea cununa de la tete,
Sparge căsătorii și nunte;
In scurt lăcomia nesătulă,
Toate ce-s bune le întoarce în hulă.—

Si cu acestea eu orbind prăsila
Lui Adam,—o întorc de la cărare
Bună și o duc pe încet la topila
Noastră aice.—Pre pământ și pre mare
Mai toți muritorii despre mine
Cu înrudite-ș legați Cătine.

„Iar în cât privește ajutorința
Lui Mahomet și a turceștei gloate,
Eu spun drept,—că nu-s în socotință
Lui Belzebut—dar nice să poate
O hatmane viteaz —\asta face
Care eu vă spui, și cum văd îți place.

Lângă cine puterea și slava
Au rămas, hotărât lucru este;
Au gândești că cel de sus lăsa-va
Să săvârșim—cum grăești—aceste?
Foarte te amăgești; să ai putere
Vrei a da Turcilor mângâere.

„Ce ajunge osteneasca ta îndrăzneală
Asupra puterei înzecuite?

Vitejia înceată a fi de fală
 Și faptele ei cele mai vestite
 Se numesc : oarbă numai dârzie,
 Când lucrează fără înțelepție.

„Dar împotriva celui mat tare
 Nu vârtute, ci minte măeastră
 Trebuie a folosi ; de aci îmi pare
 Că nu cu vădită și buiastră
 Tărie noi să dăm ajutoare,
 Ci pe ascuns, cu multă subțiere.

„Inșiși oamenii prin noi să lucreze
 Spre a lor perire neconținută.
 Nu ajută acum armele viteze
 Cât punga cu galbeni tecsuită.
 Acesteia — numa să fie plină —
 Acuma toți oameni se închină.

„Intr'alte, rușinea mea să fie
 Dacă eu cu banii nu voi face
 Mai mult, de cât întru voinicie
 Altor a se lua le place.“
 Mamona sfârșind, *Asmodeu* răsă
 Și căutând în prejur așa zise :

3. *După ce vorbește diavolul Asmodeu, — mai vorbesc Moloh și Val, iar Satana se hotărăște să pornească cu oștirea dracilor — In ajutorul Turcilor —*

„Nu pentru că eu sunt Logofătul
 De taină a Măriei sale, dară
 Pentru că mă țin că-s șiretul
 Cel mai mare în astă neagră țară

Indrăznesc a-mi arăta și eu
Înaintea Domniilor-voastre sftaul meu

„Dară mai 'nainte de a răspunde,
Lui Mamona fac o întrebare;
Pentru ce se 'nsumează? — Și de unde
Vin cele cuvinte sprânțare
A lui? Si pentru ce se ridică —
Socotind pe alții întru nimică.

„Nu voiu să-i întunec vrednicia,
Căci banii au în lume căutare;
Dar ce ajunge numa bogăția,
De nu ar fi și o vârtute mai mare.
Cui și însași bogăția se închină, —
Și aceasta e mintea cu duh plină.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Mamona cu banii face toate,
Dar numa la cei cu lăcomie;
La sufletul de argint însetate;
Iar Mamona dor încă nu știe,
Că multe și mari trebi pe pământ
Nu se pot isprăvi prin argint,

„Ci prin curse ascunse și înșelăminte
Prin intrige cu sfaturi viclene,
Ceste surpă și pe cel cuminte;
Ceste să ajute oștile agarene,
Și acuș vom vede prin ispitire,
Ccare scrie mai lesne a ghicire.

Velial, ce peste politie
Are în Iad pază și priveghere
Si cu tot felul de măestrie
Lumească, care domnia cere
Procopsit.—Dacă sfârși Asmodeu
Se sculă începând a grăi mereu.

Adevărat! Nu s'ar cădea mie
A mostra pe cei ce-au zis nainte
Doară erași, cam cu sumeție;
Dar ca s'arăt cât poate să alinte
Pe cineva iubirea de sine,
Voiau mostra cu vădite pricine.

„Fieș-care se laudă întru ale sale
Și cu oareș-care micșorare
Pe alții socotesc că-s tândale;
Dar toți vă înșelați precum îmi pare
Căci vrednicia voastră împreună,
Iar nu despărțită, este bună.

„Voi sunteți naltele mădulare
Acestei împărății de aice,
A căror împreună lucrare
Trebuie să o ție, să o ridice!
Zădarnică e a voastră putere,
Dacă veți lucra cu împărechere.

„Deci socotind eu cele din lume,
Care vă aduc vouă supărare,
Imi par ca niște deșerte spume
Și fumturi fără de flăcărare;
Pentru aceasta e și-a mea socoteală,
Ca să nu ieșim noi la iveală.

„Să nu ne amestecăm la bătaie
Cu puterea voastră vederată:
Ci mergând din odaie în odaie,
Să vedem, pe care ce îl desfată
Și apoi pe om în tot chipul rău
Să-l otrăvim în cugetul său.“....

Asmodeu sfârși, ear *Moloh* încă
Rostul său, după dansul, deschise,

Moloh fântâna cea mai adâncă
A desmerdării trupești — și zise :
„Nime pre om așa supus nu ține
Întru rele năravuri ca mine!

„Știți voi bine, că eu prin a mele
Măiestrii lunecoase și ispite,
Măguliri, gădeliri și momele,
Ochituri, zâmbiri, glume îndrăznite,
Pofte fierbinți și îndemnul trupesc,
Acum toată lumea o stăpânesc.

„Tinerii mă cer cu infocare,
Bătrânii pe ascuns îmi voesc bine ;
Fetele mă așteaptă cu oftare,
Nevestele se topesc după mine,
Ba și călugărul mi se îmbie
Pitulindu-mă într'a sa chilie.

Deci nu pricep, zău, această frică
A voastră; temându-vă va doară
Oamenii, fiind făptură mică,
Să nu se ridice vre-o dinioară
La acătare sfiată de mărime,
Cum voi ați fost întru nălțime.

Gânduri deșerte doar nice a zece
Parte din făptura cea iubită
A lui Savaot nu va petrece
In grădina raiului slăvită.
Noi am avea partea cea mai mare
Și aceasta destulă izbândă-mi pare.“

Iar *Valu*, stolnicul mare, ce peste
Mâncări și băuturi era pus,
Au zis : „Adevărat lucru este!
Că nu avem ce să așteptăm ca în sus

Oare-cândva să ajungem la cele
A noastre lăcașuri peste stele.

„Pentru aceasta și eu socotesc
Zădarnică toată încercarea
Vre-unui rășboiu cu soiul ceresc,
Iar pe care-l mănâncă spinarea. —
Cerce și va vedea din cercare,
Că nu e lucru lesne, cum îi pare.

„De ce să ne punem fără treabă
La primejdie? — Să zicem, cumcă
Pre Mihail l-om birui în grabă —;
Dară cel ce cu fulgere aruncă
Credeți voi că va răbda poate
Să vă apropiați de a cerului gloate? —

„Un tunet — ca în ziua cea isgrozită,
Când furăm surpați dintru nălție
Și toți iacătă-vă într'o clipită
Zvârliți sub Tartar, — ba cine știe
Câte mii de miluri mai afund,
Unde acum nici dracii nu pătrund.

Pentru aceasta cu Velial și eu
Dimpreună socotesc și, dacă
Vreți doară a cunoaște chipul meu
Prin care suflet vânez, iacă,
Vi l-oiu spune: tot ce intră în gură
Fără treabă și fără măsură, —

Tot aceasta este de la mine,
Beția și grasa îmbuibăciune
Sunt a mele și trag după tine
Trândava cu totul uităciune
De lucruri bune și cuvioase,
Cele mai alese a mele vașe,

„Dar să nu mă laud numa din gură,
Fiind-că eu îs peste bucate
Aice în Iad și peste băutură;
Ca să știți, că zic adevărate,
Iacă voiu să vă astup cele guri
Cu mâncări proaspete și băuturi.

„Acum ne sosiră niște prelați,
Păpistași și călugări pântecoși,
Ca niște mascuri bine îmbuibăți:
Dintr'inșii voiu face caltaboși!
Slănina și grasa lor untură
E bună pentru colțata-vă gură.

„Apoi, am niște boieri din toate
Neamurile, toți grași la cerbice,
Bine hrăniți, lățișori în spate
Ce nainte de a venire aice,
Tot sânge au băut; și ian vedeți,
Dintr'ânșii voiu face sângereți“

In urmă Velfegor, vorba apucă,
Stăpânul credințelor deșerte
Zicând: „Nu-l opresc eu să se ducă,
Cărui îi voia să se mai certe
Odată — dar mie la împărțire
A fi cu dânsul nu-mi vine în fire!

Eu mă sirguiesc în tot adinsul
Ca cea mai mică rază de lumină,
Care în om fu uscată cu dânsul
Să o întunec să nu fie senină,
Si am făcut acum multe ispite
Cu tot felul de arătări măestrite.

Fiește care crede în vre o lege
 Care o socotește peste toate,
 Și tot însul prin mine s'amege,
 Sau lăturiș din cale se abate,
 Așa l-întunec, de nice simte
 Că are vre o pricepere sau minte.

Fantanismul și fățarnicia !),
 Ceste a mele două slujitoare
 Iși lătesc apoi împărăția
 În tot locul, unde ajunge soare,
 Aceste, domnia noastră întramă
 Făcându-ne jertfe fără seamă.

Cum dară să lăsăm noi aceste
 Folosuri, care ținem în mână
 Și să ne aruncăm întru năpeste?
 Și primejdii fără de pricină,
 Să lăsăm dobânzele apucate,
 Drept nește folosuri depărtate?

Satana, care cu suferință
 Până acum ascultă: „Tot viclene —
 — Zise — „dar nu spre-ajutorință
 Grabnică oștilor agarene
 Sfaturi mi-ați dat; însă mie-mi place
 Acum după gândul meu a face.

„Tu, Belzebute, pasă și adună
 Din cetele cele mai viteze
 Aproape de o legiune bună,
 Toți apoi îndată să-mi urmeze.“
 Aici tăcu Satana și îndată
 Adunarea merse împrăștiată.

4. *Țiganii și-au isprăvit merindela. Deci aici, supărare. Spre norocul lor, se îngrozesc de o nouă spaimă.*

Dar ce mă tragi de guler, o Muză?
Înțeleg . . . spre dalba țigănie,
Care acum ca și friptă de spuză
Nu știa de ce să se mai ție,
Căci cu toate sfaturile sale
Încă nu să pusesese la cale.

Dar dragă Muză, trage-mă afară
Din borta iadului puturoasă,
Că mă nădușesc de fum și pară
Și n'ași vrea sufletul aici să-mi iasă;
Mai bine slugă în tinda de raiu
De cât în tronul Iadului craiu.

Apoi ți-oiu cânta de bună seamă
Și de biata noastră țigănie,
Care acum nici carne are, nici zamă
Și nici unul de aceasta nu știe,
Ci să sfătuiesc cum vor să facă
Rânduială în țara lor săracă.

Era tocma în sfatul mai fierbinte,
Corcodel când spăimântat aleargă,
Și le spune în puține cuvinte,
Că, de acu nainte să se șteargă
Pe buze de bucate — și zice:
„Sedeți acum întinși pe burice,

„Sfătuindu-vă cu gura goală
 „Și pânțece flămânde!“ — Trecură
 „Babele cu colacii!“ — Se scoală
 Țigani socotind că îi înjură
 Corcodel, căci nu puteau să creadă
 Să fie în bucate atâta pradă.

Pe lăeți și pe galeți puneau vina
 Toate celelalte rânduite
 Cete ; — și ca să le crepe splina —
 Li blăstema, că au mâncat atâtea
 Clise râncede, mălaiu și zară,
 Că ar fi ajuns și pentru o țară.

Tandaler, care la întâietime
 De mult acum lăcomea și o îmbucase
 În cugetul său — strigă cu asprime :
 „Corcodele! Mult îți e fruntea groasă
 „Și nerușinată, de crezi doară
 „A te mântui cu o vorbă ușoară!

„Pentru ce nu ne-ai spus tu din vreme,
 „Cum că pe sfârșit merge bucata? —
 „Dar lasă! — acuș, acuș tu vei screme
 „Toate ce ai mâncat ; numai fii gata,
 „Acuș vom alege pre unul mai mare,
 „Si atunce vai și de-a ta spinare!“

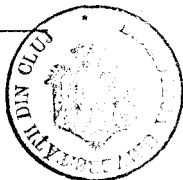
Iar Corcodel cu zâmbire amară
 Rânjindu-și dinții zise : „De tine, —
 „De nu te-ai sui prea sus pe scară
 „Tandalere, — ar fi cu mult mai bine!
 „Dar cine te-a pus, o, mișele,
 „Să-ți bagi nasu' în lucrurile mele?“

Aurarul tot să înfocă și puse
Mâna pe sabia ruginită.
O trase cu iuțime nespusă,
Si — de nu-l ținea într'acea clipită
Bălăban — doară atunce ca napul
Cu floace cu tot îi sbura capul.

Insă golănime întărâtată
Multă acum împrejur se strânsese,
Si era de bătaie toți gata,
Intr'atâta treaba le ajunsese !
Dar de-o-dată auziră departe
Dobe, surle, și uiet mare foarte :

„Fugiți acu care încotro poate,
„Că iacă vin Turcii să ne taie !“
Strigară bătrânii cătră gloate.
Iar de frică, amorțita laie,
In loc de a-și căuta în grabă scăpare,
Sta fără graiu și fără mișcare.

Ce fel de larmă fu, eu voi spune
In cântarea, care acum urmează,
Unde veți auzi sfaturi bune
Dela Tandaler, și mult viteză
Purtare. — Insă acum dați-mi puțină
Răsuflare și un ceas de hodină.

Cântul al noulea

Cuprinsul pe scurt.

Vlad pe Turci noaptea dă năvală.
 Mahomet unde îl duc ochii merge.
 Satanei, care făcea răscoală,
 Sân-Mihai prea aspră palmă îi șterge.
 Iar Tigaii viteji, dând război
 Se lovesc cu o circadă de boi.

1. *Poetul se plânge că au trecut zilele de vitejie și că nu se mai găsesc viteji.*

Unde sunt vitejii cei din zile,
 Eroii cei cu multă virtute,
 Care trepăda sute de mile
 Prin streine țări și nevăzute,
 Luptându-se cu lei și gligani,
 Curățind pământul de tirani?

Aceia nu sufereau strâmbătate
 Celui nevinovat a se face,
 Și mântuiau neamuri apăsate
 Din jugul și mânilor prădace
 A crudei robii;—iar nici odată
 Poșteau pentru acestea vreo plată.

Ah, căruntă vechime cinstită,
Unde-s a tale sfinte tocmele?
Câtă urgie acum lumea 'ntărătă,
Si o îneacă în cel noian de rele!
Pierit-a credința cea bătrână;
Viclenia pe dreptate îngână.

Dar ce vinuesc eu vremea, care
Nu lucrează fără numai pate,
Martoră fiind și muștrătoare
Faptelor noastre mult rușinate,
Pentru cari, omule, însuși ești de vină,
Căci închizi ochii și fugi de lumină!

Ceru-ți dete minte și vârtute:
Ceia întru întuneric să-ți lumine,
Ceasta la nevoie să-ți ajute.
Acea să-ți arate rău și bine
Si cărarea către fericire
Aceasta să frângă lanțul de robire.

Iar tu cu aceste daruri alese
Covârșești însuși a ta stricare,
Mintea ta lanțuri neîncetat țese,
Ca să te încurce fără scăpare;
Si ca mai lesne să te supună,
Virtutea-ți dai la tirani în mână.

Aceștia apoi te-apasă 'n țărână,
Nice-ți dau să mai cauți la nălție,
Cu răs amar vaietu-ți îngână,
Si lanțuri a săruta te îmbie;
Ah, cine acu din aceste toate
Oame ticăloase te va scoate?

Au doară cea moale de-acu junie,
Ce nu a învățat alta nimica
Fără a vâna după libovie,
A măestri gâlceavă și intrigă,
A trândăvi pe divan cu lene
Și a căsca gurile prin dughene,

A se împodobi cu gingășie
Mai aleasă de cât o femeie,
A-și băga în haine orice avuție!
Acele sunt faptele holteie
A coconașilor de neam și de viță
Din jupâni, până la cea mare spiță

Aceaștia știu numai între cocoane
Și din gură a-și lauda hărnicia,
Iar la fruntea vreunei legioane
Unde improașcă gloanțele cu mia,
Valeu săracii, cum le-ar fi greață!
Cum le-ar fugi sângele din față!

Un coif în cap, o sabie în mână,
Un piept neînvins, un scut în stânga!
Inimă și virtute română,
Acele numai pot să frângă
Lanțul robiei tale cumplite
Poporul al meu, de tot umilite!

Pără nu va fi cea mai întâie
A coconilor îndeletnicire
A armelor înaltă măiestrie,
De patrie fierbinte iubire,—
Nu vei putea tu să-ți vii la tine,
Să gustezi libertate și bine!

Alta era junia română
Pe vremea lui Vlad-Vodă, ce frânse
Tabăra lui Mohamed păgână
Cu vârtute și bătaie adinsă.
Dar a pierit acea voinicie:
Și tu gemi supusă, oh, Muntenie!

Iar de atei dregători ce voiu zice?
Dobândași urâți din Țarigrad!
Prin mită aceștia vor să se ridice
La scaun domnesc: și în urmă cad
Rumpându-și grumazii mișelește,
Intr'atâta trufia îi orbește!

Hei, ticoloasă țară munteană
Unde ți-e vitejia mărită
A sloboziei tale sprijoană?
Cum ai ramas așa de umilită?
Când te vei ridica din țerână?
Cine-ți va da scutitoare mână?

Până când vânzătorii de ostrige
Si mitarnicii, pentru dobândă
Nevrednice rane ți-or infige?
Până când te-or pune sub orândă
Agarenii?—și atâta nedreaptă
Necăjire încă nu te deșteaptă?

Venetici flămânzi de prin ostroave
Greculeți din Anadol, din Pera,
Ți-au repit venituri cu hrisoave...
Tu le zici Arhonda, calismera!
Si te închini cu multă plecăciune,
Crezându-le toate, ce vor spune.

Ei ți-or zice, că în dreaptă spiță
 Se trage dela Ahilevs cel mare
 Sau din Paleologi a lor viță,
 Sau doar dintru o vară primare
 A lui Odisef celui măiestru
 Care puneă tuturor căpăstru.

Da tu—de ai mințe—nu le crede,
 Căci basne aceste sunt ostrovene.
 Ci hohoa... să lăsăm aceste sfede!
 Văd pe mulți că ridică sprincene,
 Si mă tem, ca, necăutând la rangă,
 Să nu-mi pue Musa sub fălangă.

De care Dumnezeu să o ferească!
 Inșă doar, vor avea ei mințe,
 Si or pricepe o glumă țigănească;
 Cu toate aceste, Muza mea nu mințe
 Si de nu va crede doară cine,
 Să vie la București cu mine.

2. Vlad Țepeș năvălește asupra Turcilor și îi bate cumplit.—Mohamed abia scapă cu viață.

Era spre apus când scăpăta soare,
 Iar copacii umbre lungi aruncă
 Pregătind murgitului răcoare,—
 Când Vlad-Vodă trimese poruncă
 Să iasă din locurile strâmte
 Oastea sa și să meargă 'nainte.

Iară după ce ieși la lărgime
O împărți de frunte toată în trei coloane ;
In aripi puse potrivită călărime,
La mijloc rândui pedestre legioane,
Dând oștenilor învățătură
Pentru deobște năvălitură.

Alease apoi oari-câte sute
De voinici cu mare bărbăție
Și de știută în arme virtute,
Ca luând tot felul de chinidie
Și încunjurând tabăra turcească
Tocmai în dosul ei să se lovească,

Iar când din semne s'ar pricepe,
Că de coloanele orânduie
A să slobozi năvală începe,—
Să facă din părțile dosite
Tot felul de sunet și strigare,
Ca și când ar fi vre-o tabără mare.

Merg ascunse cu pasuri tăcute,
Sub a nopții dându-să povață
Cetele viteze ; — nici pricepute
Mai înainte fură, pân ce în față
Steteră străjii cei din afară,
Pe care iute o și răsturnară.

Incă întru în tabără nimica
Se știe de năvala îngrozită,
Când iacă de fierul muntean pică
O mulțime de Turci adormită.
Nici altă s'auzea în corturi vecine,
Fără gemetul morței și suspine.

Iar după ce între Turci merse veste,
Că tabăra le-ar fi impresorată,
Și numa în fugă scăpare ieste,
Fieșcare de fugă se gata
Alergând ca lipsiții de minte,
Sau opăriții cu apă fierbinte.

Atunci și în văzduh să arătară
Cereștii călăreți cu grozime,
Cu săbii de luminoasă pară;
De-odată veneau și din dosime
Atâte glasuri și strigate
Ca și când oști ar fi nenumărate.

Mahomed văzând acestea toate
Izbânda-și uită; jelea-l pătrunsă,
Hainele își rupe și fața își bate,
Temând el vre-o vânzărie ascunsă,
Acum nu cearcă decât să scape :
Părăsind cugetele sureape...

În mijlocul unei groase cete
Caută a străbate într'acea parte,
Pe unde era mai îndelete
Și se vedea mai puțină moarte...
Într'acest chip, abia cu puțină
El scăpă călărime păgână.

Toată tabăra merse în risipă.
Cei scăpați fug fără contenire,
Morții zac, răniți gem și țipă,
Iar biruitorii cu îndrăznire
Strigă, se îndeamnă și se întărătă
Urmând fugarilor pe copită.

3. *Satana cu oștirea Dracilor dă ajutor Turcilor. Sfântul Mihail cu cetele cerești risipește pe diavoli.*

Intr'aceasta Satana cu îndrăzneță
Legioană iacă și sosește ;
Si pe Turci în groasă ceață
Invăbind, de moarte-i ocrotește
Si spumegă de ciudă și mânie
Pentru venirea sa cea târzie.

Dar Săn-Mihaiu, carele avuse
Nainte înștiințare de toate
Dela străji pretutindenea puse,
Cum că Satana gloate alungate
Turcești apărând, încă mai vine
Să năpădească oștile creștine,

Repede împotriva lui purcede
Iar când vrăjmașului fu în față
Semn îndată de bătaie dete.
Cu bărbătească inimă și isteată,
Ceata îngerească armele prinde,
Si groaznică bătaie s'aprinde,

Săbii de pară, nemuritoare,
Lucesc și aduc nevindecate
Rane diavoleștilor ciopoare ;
Cu fulgere cerești încărcate
Tunuri vărsau nestinsă văpae
Si acu fierbea groaznica bătaie.

Neputând întâia lovitură
 A iadului cete întunecoase
 Sprijini,—a se îndupleca începură,
 Când Satana cuțitoiul scoase
 Si scrâșnind așa răgni de tare,
 Cât păru că pământul tresare.

Năvălind apoi cu silnicie
 Asupra cetelor prea sfințite
 Nici un înger cutează să ție
 Drumul, sau doară să-l întărate;
 Ci toți plecând în laturi feriră
 Si în scuturi sfinte se sprijiniră.

Iar arhanghelul dacă vede
 Nebuna Satanei cutezare,
 Iute ca fulgerul se răpede,
 Si atâta îi șterge o palmă de tare,
 In cât Satan îi căzu denainte
 Ca fără suflet și fără minte.

„Nu e vrednic un tâlhar ca tine
 „Să-mi spurce armele nemuritoare,
 „Dar palma e pentru proaste, haine,
 „Suflete“, zise și sub picioare
 Il calcă. — Apoi luându-l în pinteni
 L-au zvrălit ca la o mie de stânjeni.

Intr'aceia și din artilerie
 Incepură a improșca serindare,
 Sfeștani, paraclise, tămâie,
 Moaște sfinte și alte, de care
 Fuge diavolul; — apa sfințită
 Mai vârtos este lui nesuferită.

Atunci gloata neagră într'o clipită
 Cu țipete mari și zbierătură
 De tot în risipă fu pornită;
 Și acum care încotro străbătură,
 Unde-va cercându-și să se ascundă
 Cu vre-o mijlocire mai curundă.

Unii intrară în pământ, alții în stânci,
 Mulți în bălți încă se pitulară,
 Prin râpe, lacuri, peșteri adânci,
 Iar o zeticnită cetioară
 Neputând în alt chip scăpa de război
 S'a băgat într'o cireadă de boi.

4. *Tandaler liniștește pe Țigani. Țigani
 pornesc la luptă.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Din aceste până acum cântate
 Lesne veți putea, cred, înțelege,
 Ce fel de huete și de strigate
 Au spăimântat gloatele viteje
 Țigănești, — cât era codrul se umplă
 Neștiind ce cu dânșii se tâmplă,

Dar a strigat cu voinicie
 Tandaler, cât a putut și foarte:
 „Toți în arme cu mine să vie,
 „Ori la biruință, ori către moarte!
 „Mai bine să murim cu îndelete,
 „Decât să tragem foame și sete!“

Prin aceasta inimă mai luară
 Bieții Țigani și în puține
 Minute după obicei se armară,
 Măcar că nu le prea părea lor bine,
 Scărbă având de bătăi și sânge
 Și părea că inima le plânge.

Dar totuș înimându-i din gură
 Tandaler, nu-și arăta ei frica;
 După ce apoi într'armați stătură,
 Părea, că nu se tem acum de nimica:
 Iară scoțând sabia din teacă
 Aurariul îi învăța să facă

Toate după dânsul: — „Luați aminte“
 Le zise: „Acum voi sunteți armați,
 „Dar trebuie a socoti înainte
 „Pentru ce? Unde mergeți? Ce căutați?
 „Să nu ziceți mâne, poimâne;
 „Tandaler a lătrat ca un câne.

„Copiii vă cer de mâncare,
 „Și cătră voi cu lacreme strigă,
 „Aici nu este altă scăpare
 „Fără mălaiu sau mămăligă,
 „Căci gura pruncilor din tăciuni
 „Nu se poate astupa cu minciuni.

„Deci cui e voia să mai trăiască,
 „După mine vie într'un noroc,
 „Numai trebuie să se păzească
 „Cum l-au păzit mumă-sa de foc,
 „Ca dând pre noi vre-o streină gloată
 „Să nu stee cu gura căscată!

„Ci când oiu striga eu dela frunte,
 „Toți în mână să-și ție armele gata,
 „Si de-ar fi vrășmașul cât un munte,
 „Să deie într'insul de-a dărâmata,
 „Inchizând ochii și dând de moarte
 „Cruciș, curmeziș, în toată parte.

„Cu ochii închiși e bine a se bate,
 „Că nu cauți vrășmașului în față,

„Nici te temi de a lui înfricoșate
„Arme, sau și căutătură îndrăzneată;
„Nu vezi cine lângă tine pică
„Și până la moarte nu știi de frică.

„Răcniți, chiuiți, strigați din gură,
„Cât va încăpea pe grumazi de tare;
„Asta încă e bună învățătură,
„Că așa se îmbărbată fieșcare;
„Iar neprietenul se spăimântează
„Și a se băga în războiu nu cutează“.

Tandaler sfârșind învățătura,
Porunci să meargă după sine,
Toți armații, strigând: „ura! ura!“
Merg Țiganii spre rău sau spre bine,
După Talander ca după un tată,
Cu inima de frică înghețată.

Trăpădând¹⁾ ei până înspre seară,
Nici oameni, nici sate locuite
Pe drumul lor delungat aflară;
Iară de pâne și apă lipsite
Gurile nici putea să grăiască,
Nici picioarele să mai pășească.

Dar totuș cu silă bărbătească,
Ajunseră într'o pădure deasă.
Toți se învoiră să poposească
Acolea; — fieșcare se lasă
Pe iarbă verde și sub răcoare
Ștergându-se de multă sudoare.

Nu trecuse un ceas și jumătate
De când ei în codru se băgase,
Când uete adânci și strigate
Le pătrund urechia sperioase

Și tocmai în ceasurile cele mai scumpe
Odihna linișoară le rumpe.

Ei în loc de a fugi într'altă parte,
Intr'acolo mergeau bărbătește,
Din cotro venea strigătul foarte.
Nici însuși Tandaler se trezește,
Că de frică își uitase de minte,
Și în loc de îndărăt, mergea înainte.

Acum era pela miază-noapte,
Când ei după alergare îndelungă,
Dederă de pomi cu roduri coapte,
Care puteau la toți să le-ajungă;
Dar beleaua răgaz nu le dete
Incai să-și stâmpere fripta de sete.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Când Tandaler dela frunte strigă:
„Stați, voinicilor și dați pe moarte!
„Iacă vrășmașul vrea să ne ucigă.“
Cei de aproape aud, iar cei departe
Încă nu știa ce fel de sfară
Se 'ntâmplă la cele dintâi ciopoară.

Toți înainte aleargă și se bagă
Unul peste-altul făr' de rânduială,
Care de care vrând să înțeleagă
Ce strigare și ce învăluială
Este aceasta? — până în urmă
Se adunară toți într'o turmă.

5. *Tigani se bat groaznic. Apoi se odihnesc.*

De ași avea gâtul de vițel și piept
De oțel — iar glasul de bou de baltă,
N'ași putea ca versul să-mi aiept
Să cânte potrivit bătaia naltă,

Care norodul murg aici fece
Și — spun drept — că puterea-mi întrece.

Acum la rândul dintâi bătaie
Se începuse groaznică și tare,
Tandaler cu ochii închiși taie
Înspre toate părțile — și îi pare
Că el cu a sa vitează spată
Oboară tot câte trei odată.

Toți Țiganii acum dau de aproape
Și închizând ochii dau bărbătește.
Unul mergând orbiș cade în groape,
Altul tot dă și nu nimerește,
Iar mulți neștiind cum și unde sunt . .
Se trezără prăvăliți de pământ.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Spre nenoroc Țiganii dăduse
Peste cireada de boi îndrăcită,
Carea cu răpezie nespusă
— De diavoli fiind povățuită —
Așa lovi pre dânșii cu iuțime,
Încât prăvăli multă țigănime.

Tandaler crezând că-i oaste, foarte
Vitejește învărtea arma în mână
Și acum își uitase și de moarte,
Când iacă răsturnat în țărână
Într'o clipă el se trezește,
Măcar că bătea voinicește.

Era un taur dela Moldova
Căruia Tandaler tocma în frunte
— Dând orbește — i-au fost croit slova ;
Iar taurul în coarne crunte
Apucând il svârli cătră stele,
Cât gândeai că-l duc niște iele.

Căzu Tandaler și în jur pământul
Se cutremură ; — iar lui îi pare,
Că sufletul cel viteaz din frântul
Trup alui, acuș, acuș, îi sare ;
Indată pe nas îl năpădi sânge,
De durere nici că putea plânge !

Măcar că acum vitele înspăimate
Fuga luând dosul întorsese,
Totuș țiganele gloate bărbate
Cruciș împărțiau lovituri dese.
Simțind apoi mulți, că în vânt loviră,
Incepură a clipi din ochi câte o țără.

Atunci *Guliman* se stânjenise ³⁾
Așa departe și cu mânie
Să taie pe vrăjmaș ca pe-o clisă,
Dar precum istoria ne scrie
Mergându-i deșartă lovitura,
Căzu pe față și își rupse gura.

Indată pe dânsul mai mulți grămadă
Unul de altul împedecați căzură.
De aici se începu între dânșii o sfadă,
Cunoscându-se pe graiu și făptură, —
Deschizând apoi ochii mai bine
Văzură fugind gloatele streine.

Atunci *Parnavel* cu gura mare,
Care dintru toată țigănime
Sbiera, chiuia, țipa mai tare,
„Stați, măi ! — striga din toată țărime —
„Stați, voinici !“ — de-a doilea țipă —
„Iacă au purces vrăjmașii în risipă“.

Toți Țiganii de-odată căutară,
Oare adevărat *Parnavel* zice ;

Steteră puțin și răsuflară,
Dar se născu între dânșii nouă price:
Unii vrea înapoi, alții înainte
Și nu se puteau lovi în cuvinte.

Pân'ce Tandaler de jos se scoală
Și zice: „lan ascultați voi pe mine,
„Voi, care vreți la muiere în poală
„Să alergați! — și voi, la care spine
„Încă în picior nu v'a intrat ca mie,
„Să vă sature de bătălie!

„Eu ași socoti, că astăzi ajunge
„Nouă de trudă și de osteneală;
„Văzurăți cum a putut să alunge
„Virtutea noastră aceasta navală?
„Să fim dar indestulați cu atâta,
„Nici să mai zădăram ispita.

„Dar nici cred să ne întoarcem acasă
„Până când nu se va face ziuă,
„Fiindcă am slăbit din trup și oase,
„Ca când ași fi fost bătut în piuă;
„Au n'ar fi dar cu mult mai bine
„Să ne culcăm aici până mâne?

„Iacă ne-om trage în ha pădure
„Și om fi ascunși nevăzuți de nime,
„Iar de a vrea Dumnezeu să se îndure
„Mâne și de a noastră țigănie,
„Socotesc, că om afla de mâncare,
„Căci mie de-aceasta mi-i mai tare“.

Sfatul acesta tuturor place,
Toți în pădure descălecară,
Dară focuri se temură a face,
Ca să nu-i afle vrăjmașul iară;
Toți cugetând ca porcu la ghindă,
Adormiră cu gura flămândă.

Cântul al zecelea

Cuprinsul pe scurt

Pe gloata murgă Asmodeu înșală,
Pe oastea lui Vlad, Mamonu desmântă, —
Mohamed vede tristă iveală, —
Iar pân ce Hrisa la masă cântă,
Asmodeu în chip de sol se îmbracă
Și amăgește boierimea săracă.

1. *Tiganiî țși tnchipue că ei au tăiat pe Turcii tvinși de Români.*

În zadar omenirea se plânge
Cum că la toate groasele smintele
Dracul poartă vina, care împinge
Pe om la strâmbătate și rele,
Că cercând lucrul în amărunt și bine,
Întăia pricină din om vine!

Dacă nu ar dare omul ascultare
La întăia cercare diavolească, —
Iadul cu toată ceata sa mare
Nu ar nimeri doar' să-l biruiască;
Dar noi lucrăm din voie adinsă
Si totuși zicem: dracu ne împinsă.

Vede lacomul scula streină
Si îndată o râvnește; pe dracul-învită
Apoi, sânu-și i-l dă loc de hodină;
Iară el din ce din ce se întărătă,
Până ce în urmă pofta l-îvinge,
Si de lucru strein el se atinge.

Dar pentrucă râvni el îndată
Când văzu, nu este dracul de vină,

Ci voia lui spre rău adâncată!
Pentru ce omenirea nu-și alină
Întâia pornire? ci-și arată
Plecătura inimei vederată.

Copila, ce vede întâiu pe un june,
Frumos, care la inimă-i cade
Roșește în față ca viu cărbune;
Ochii sclipesc, răsuflarea-i scade
Și iacă dracul de aci precepe
Că ea pe fecior a dori începe.

Apoi să fie cât de curată,
Dacă nu își va lua sama bine,
Fugând și uitând pe acel june îndată;
Oh! Câtă jele! Câte suspine,
Și câte fierbinți lăcrămioare
O așteaptă în urmă să o împresoare.

Că diavolul apoi nu-i dă pace
Ci în cuget îi pune și una și altă,
Atâtea arătări viclene îi face,
Pân ce lațul său o vede învoaltă!)
Atâta lucru și măiestrește
Pân singur cu singură tâlnește.

Atunci ochirile încep furișe
Line zâmbiri și vorbe de șagă,
Strângere de mână, oftări tăcișe:
„Eh, numai rămână-mi floarea întreagă,
— Din nontru în sine copila zice —
Ce pot aceste glume să-mi strice?”

Din răs în răs după șagă multă,
Iacă se face mâna îndrăzneată;
Nici de cuviință mai ascultă,
Ci apucă și strânge către brață:

„Ai! nimica e și aceasta de-odată!
— Iar zice fata, cam supărată.

Atunci diavolul focul atâță.
Se fură cu mâna până la țată!
Pân fecioara sinu-și pune în pază,
Iată voinicul o și sărută!
Ea se încinde cu pară tăcută.

Sângele-i fierbe ca într'o căldare
Inima-i bate ca și ciolane
Copila își uită draga sa floare,
Junele scurmă pe la ciolane.
Biaul fecioarei se descinge.
Căutați apoi cine acoloa împinge!

Zău, dracu nu,—el numai ajută....
Iar când apoi vintre se durducă,
Gura nu își ține vestea limbută...
Părinții la cercetare apucă:
Ea săraca de jale cuprinsă
Zice: „Dracu la aceasta mă împinse!

Bine, fătul meu, că în urmă poate
Că și dracu împinse; dar întâie
Vina a fost a ta — căci dintru toate
Nu e mai gingașă ca feciorie;
Trebuiai să fugi atunci îndată,
Când erai cu tot nevinovată.

Călugărul încă jură curăție,
Iar dacă văzând el o femeie
Frumoasă, venindu-i la chilie,
Și el, în loc ca fuga să deie,
Va rămânea cu dânsa împreună,
Pierde-va și el a sa cunună.

Că diavolul îndată se percepe
Cumcă fratele bucuros vede
Femei, și îi suflă gânduri surepe!
Deci pentru că el fuga nu dete
Dintru început, pentru aceia rămâne
Pe dânsul vina poftelor păgâne.

Nici pentru diavoleasca îndemânare
De păcat poate să se sloboadă;
De ar face cumva scandală mare,
Sau tocma doar mătăanii cu coadă!
Și în zadar zice: „dracu mă împinse!”
Căci pentru ce el fuga nu întinse.

Dar nu așa fu cu țigănia,
Că aceștia săracii nici visase
De acele, spre care măestria
Satanei, pe încet, pe încet, îi trase;
Și prin ascunsele înșelăminte,
Le turbură crierii în cap și minte.

Tandaler cu voinica sa ceată
Ieșind a doua zi din desime,
Zărește câmpia semănată
Cu trupuri; se miră de mulțime
Ce au tăiat, nici putea să creadă
Văzând pe Turci și pe Munteni grămadă.

Dar cetașii începându-i a spune
Fiește-care vitezele sale
Fapte de leri, nu îi păru minune
Mai mult; socotind că vorbe goale
Țigani nu grăiesc, dar nice
Afla ceva de împotrivă a zice.

Intr'aceea iată că sosește
Un Turc într'armat și călare

Alergând spre dânșii voinicește,
Si fără de a face vre-o întrebare
Intru acestea gura își cască
Pe limba curată țigăneasă.

2. *Trimisul Turcilor — Asmodeu — amăgește
pe Țigani, făgăduindu-le din partea Sul-
tanului stăpânirea Munteniei de vor
face cum îi învață. Tiganii
se bucură.*

„Vitează egipteană rămășiță !
A lui Faraon viță slăvită !
Din vechi eroi tânără mlădiță !
O dragă țigănie cernită !
Prin mine solul său vă trimite
Sultan Mahomed vorbe cinstite.

Vă făgăduiește har și pace,
Pentru bătaia voastră de-asăară,
Că ați bătut rămășița fugace
De Munteni ce era să vă omoară ;
Căutați și vedeți ce mulțime
Ați prăpădit voi de Muntenime !

Nici să vă amăgiți văzând pe câmpie
Si trupuri turcești de voi tăiate ;
Că aceasta fu numai măiestrie
De la Vlad, care oștile îmbrăcate
Turcește avea cu sine, ca prin ele
Pe voi și pe Mahomed să înșele.

Munteni sunt aceștia toți pe care
Voi ați biruit ; deci fiți cu bună
Voie ; că nu numai de mâncare
Aveți acu, iar pentru cunună,
Că ați biruit, vă dă țara întreagă
Mahomed și cu voi pace leagă.

Mahomed așa vă poruncește :
Mergeți acasă cu rânduială ;
Lăpădați baroase și clește,
Și vă faceți între voi tocmeală,
Alegând pe un Vodă de moșie,
Căci țara a voastră o să fie.

Colea mai din jos, nu departe,
Afla-veți o tabără lăsată,
De aici, cât puteți, faceți-vă parte
De haine, vite, scule și bucate
Ducând și copiilor acasă"...
Zise Turcul și de aci porceasă.

„Ihu !.. prihuhu !“ cu toți de-odată,
A striga, juca, Țigani începură :
Și cărară din tabără bucate,
Tot felul de haine și mundură,
Cai, boi, vaci, căruțe, tilege,
Iar de oi grase turme întregi.

De aci la tabăra țigănească
De grabă se întorc cu grămada.
Nu e condelu, ca să zugrăvească
Chiotul lor pe cale și sfada.
Un mîl împrejur toate răsună
De gura lor și de voia lor bună.

Duceți-vă gloate fericite
Incotro vă mână acea întâmplare,
Că noi mai avem încă oare-câte
De a povesti, și precum îmi pare
Mulți așteaptă cu gura căscată,
Să cântăm de oastea turcească odată.

3. Mamon ispitește pe Munteni

Satana—precum v'am spus—opri-se
 Turcimea fugară și cu ceață
 Jur împrejur o ținu închisă,
 Iar pe oastea munteană îndrăzneată
 Mamon înșeală cu măiestrie,
 Suflându-i pofte de lăcomie.

Mamonu văzând aspra pâlmită
 Ce Sân-Mihai Satanei îi șterse,
 Nu stete mai mult, ci într'o clipită
 Peri din șireag și iute merse
 La oastea lui Vlad, luând pe sine
 Chipul unei catane bătrâne.

Printre șiragurile gonace
 Mestecându-se strigă de odată :
 „Fraților, ascultați, de vă place
 „Ce socotesc eu ;—învinsă, împrăștiată
 „Fuge Turcimea și nu e de a crede
 „Că doar așteptându-né ca șede:

„Deci în zadar gonim după dânsa !
 „Ajungă dar, că a noastră virtute
 „Puterea lui Mahomed înfrânse :
 „Nu e de a-l conteni în fuga iute ;
 „Oastei vrăjmașe în fugă pornite,
 „Trebue a-i găti poduri aurite !

„Pân ce noi făr' de răsufare
 „Gonim pe fugari, alții o bogată
 „Tabără vor prăda, și chiar aceia, care
 „Nicî n'au asudat în astă cruntată
 „Bătaie, — răpi-vor aceia toate,
 „Și noi om rămâne cu buzele umflate“.

Aici tace ostașul și arată
Miltiime de argint și lucruri scumpe
Oastea la pradă acum învitată
Se dăsfăce, rândurile rumpe,
Fieș-care merge acum de sine,
Lasând scăpare oștilor păgâne.

4. Arătarea lui Mohamed în pădure

Mohamed, ce cu multă greutate
Se tăiasă prin oastea română
Apucând largul, din drum se abate,
Și fuge încotro norocu'-l mână;
În urmă într'un des codru s'ascunsă,
Obosit și cu inima pătrunsă.

Dintru atâția numai un arap
Credincios cu dânsul rămăsese.
Ceilalți se plătise cu capul
De slujbă; unii în câmp, alții în dese
Tufe, zăceau sfârșiți de putere,
Neputând înainte a mai mere.

Abia repausase o jumătate
De ceas Mohamed sub umbră lină,
Când inima îngrijată îi străbate
Glas de om, ce plânge și suspină.
Sultanul îndată capul își ridică
Să vază, dar, cuprins de frică,

Fața cu scârbită îngrozire
Întoarse dela vederea amară:
I se arăta în văzduhul subțire
Hamza, pe care el odinioară
Trimise la Vlad ca pre un Capigiu,
Dar apoi fu tras în țepă de viu.

Cu față cruntă și 'mpăinginată,
 Cu ochi afundați, barbă spârlită,
 Acesta în văzduh acum se arată ;
 Pe Mohamed cu deget invită
 Și-l chiamă să meargă după dânsul ;
 Sultanul îi urmează într'adinsul.

Nu merse doară pași vre-o trei sute
 Umbra, și întinzând mâna îi arată
 Un loc, apoi din ochi pierе iute.
 Oh, vedere tristă, înfiorată !
 Aici Sultanul vede-o mulțime
 De proslăvită în țeapă turcime.

O poiană era, împrejur doară
 La jumătate de milă aproape,
 Pe care un codru des împresoară ;
 Iar într'ansa mii și mii de țape
 Des lângă olaltă se aflau înșirate
 Cu trupuri musulmane încărcate.

Mahomed de scârbă și de greață
 Din inimă slăbind și din picioare,
 Ametește de cap, cade pe față ;
 Și de nu era sârguitoare,
 Grija acelu arap credincios,
 Doară nu se mai scula de jos.

Acesta-l trezește și îl ridică
 Apoi luându-l de subsuoară
 Dela locul cumplit de frică
 Il întoarce la stratul său iară,
 Cu balsam stomahu îi întărește
 Si cu dulci cuvinte îl mângăește.

5. *Masa boierului Dănescul, dușmanul lui
Vlad-Vodă unde țiganul Hriza cântă is-
toria Ilenei și a lui Arghir.*

Intr'aceia mulțime diavolească,
Imprăștiată acuma prin țară,
In ascuns cearcă să-și isbândească
Pentruurgia pătită și ocară,
Și măestrind fel de fel de viclenie,
Ca să-și întărească a sa domnie,

Asmodeu vicleanul minciuni scornește
Neagră vânzătură urzește și intramă;
Boerilor Țării în urechi șoptește
Ca frică de Turci să aibă și teamă,
Iar cătră Vlad ură și viclenie,
Gătindu-i cu incetul spre vânzărie.

Era între boeri unul *Dănescul*
Purtând asupra lui Vlad o mare
Pizmire — și având la muntenescul
Tron pretenție — prin o întâmplare
Acesta cu mai mulți împreună
Se aflau la vin și la voie bună.

Sedeau împrejur la așternută masă
Coconite, coconi și cocoane;
Toți fiind cu mințile voioase
La glas de ceteră și canoane;
Incoace încoalea sburau închinat
Păhare pline de sănătate.

Iar *Hriza*, cântărețul măiestru,
Care în ospete și pe la mese,
Când arma celui Marte²⁾ buiestru
Cu stihuri nalte cânta și alese, —
Când dragoști de fete frumoase
Cu viersuri line și mângăioase, —

Tot el desfăta și de astă-dată
 Cu cântece line simțitoare
 Boierimea la masă adunată;
 Cântând dragostele sburătoare.
 Iar o tânără cocoană de dor frântă
 Ii zice: „*Hrizo, pe Arghir ne cântă!*“

Iar cântărețul tocmindu-și strune
 Așa începu pățania duiioasă:
 O! cine (cum se cuvine) îmi va spune
 Patima voastră, o pereche aleasă?
 Libovul Ilenei către tine
 Și dorul tău pentru dânsa, Arghire?

O tu, muză, care câte odată
 A d'umbră șezând în hamă albastră,
 Colo sub mägura gemănată
 Lui Amor, în ceteră măiastră
 Cânti a două inimi libovite
 Dulcele necazuri suferite!

Lasă puținel desişuri umbroase
 Și pogoară incoace aducând aminte
 Dorul Ilenei Domniței frumoase,
 Si a lui bun Arghir dragoste fierbinte
 Căci mult amândoi dor și amar pățiră
 Până când târziu iară se tálniră

„Tânărul Arghir, după ce streină
 Multă țară umblă, multe orașe, sate
 Trepădă, văzând că în zadar suspină
 Si întreabă în zadar de neagra cetate;
 Că nime știa, cu mic și cu mare
 Să-i spună, sau să-l pue la cărare.

„Obosit într'o vale adâncă ajunsese,
 De griji, de necaz, mintea turburată. —

De jale, de amar, inima pătrunsă ;
De pe murgu-i ușor se pogoară îndată,
Desgolind apoi săbioara luce,
Mănunchiu 'n pământ, vârf la piept aduce

„Si-ochii lăcrimoși ridicând la stele,
Cu suspin adânc rostul său deschise :
— O, țintă a toate dorințelor mele !
Ileană iubită ! Ah ! Să știi tu, zise,
Că Arghirul tău stă la prag de moarte,
Cum te-ar întrista jalnica lui soarte !

— „Dar poate că tu nici odinioară
De 'ntâmplarea mea tristă și 'ngrozită
Nu vei auzi, nici vei ști doară ;
Incai stâncele cele nesuflețite
Jalea să-mi audă, martore să-mi fie,
Că fui credincios pân la moarte ție.

— „Multe țări umblai dragă pentru tine,
Dar acum am văzut cărarea curmată.
Sosind la locuri pustii și streine,
Nădejdea îmi pieri, de-a te-afla vreodată,
Dar nici a mă întoarce, fără tine-acasă
Libovul cumplit și inima mă lasă.

— „Deci rămâi mândră în veci sănătoasă
Și de vei afla cumva odinioară
De sfârșitul meu, de moartea duiosă,
Varsă-mi încai o fierbinte lăcrămioară,
Și zi : linișor îți odihnească Arghire
Oasele, ce te-ai jerfit pentru mine. —

„Acele zicând era să-și afunde
În pieptul gingaș sabia agerită,
Când graiu cunoscut urechia îi pătrunde :
— Arghire ! Ce faci ? — și într'acea clipită

Iacă fierul crud îi căzu din mână,
Dar el se află în brațul tău Ermină!

„Ermina de mic lui priitoare
Și din toate mai înțeleaptă zână
Care l-învăță și îi fu păzitoare
Deprinzându-l în toată fapta bună,
Grija lui și acum poartă nevăzută,
Și în ceasul cumplit sare și îi ajută.

„Cât graiul sună, voinic ochii întoarse
Cu luminile mai întunecate
Slobozind abia din buzele arse
Un dulce suspin: Ah! și niște curmate
Cuvinte: — dar tu-mi ești Ermină bună! —
— Eu Arghire, eu! — zise ea împreună.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— „Venii să te abat dela prag de moarte.
Ah! cine ți-a dat gânduri așa slute?
Ce grea te apasă și varvară soarte,
Cum de ți-ai uitat de nalta virtute,
La care de mic eu îți fui povață
Și vruși a-ți curma dorita viață?

— „Nu știi tu, că nu e vrednic de dulceată,
Care amar nu a tras? — După zi norată,
După vânt cu ploi, negură și ceață,
Soare mai îrumos strălucind s'arată!
Lucrul cel mai ticălos e josite
Gânduri a purta și desnădăjduite!

„— Deci sus, Arghire, căci încă te așteaptă
Mult necaz și amar și lungă osteneală,
Dar, cu virtute și minte înțeleaptă,
Toate li-i birui; fii dar cu îndrăzneală;
Că norocul bun nu șade în unghieț,
Ci pribeag umblă și călătoreț.

Iar când ți-ar fi greu doar la vr'o 'ntâmplare
 Adu-ți aminte de mine și a mele
 Bune învățături, având cutezare
 Si fii încredințat, că îi scăpa din toate,
 Si în urmă-i ajunge la neagra cetate..."

6. *Dănescul, îndemnat de Asmodeu, bârfește
 pe Vlad-Vodă.—Asmodeu în chip de sol
 turcesc înșală pe boieri.*

Bunul Hriza era să mai cânte,
 Când a fost curmat prin o întâmplare
 Si îi rămaseră glas și cuvinte
 În gură : că intrând în adunare
 Un sol, neașteptată veste aduse,
 Cumcă Vlad-Vodă pe Turci bătuse.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
 Toți se bucurau, numai Dănescul
 Măhnirea din nontru abia își oprește,
 Iar după ce se duse domnescul
 Trimis de aci, nu să mai sfiește,
 Ci începând cu multe vorbe amare
 Defăimează biruința mare.

Asmodeu ajută și-l ațăță
 Dându-i râvnă, vorbă și priință,
 Iar el, bogat și de mare viță,
 Află la toți auz și credință ;
 Iar după ce la Divan se așează,
 În chipul următor cuvintează :

„Măcar-cum, o dragi prieteni, vă pare
 De această biruință frumoasă,
 Dar eu socotesc fără apărare.
 Cumcă ne așteaptă soarte geloasă.
 Și amar în urmă . . . mila cerească
 Deie, ce zic să nu se 'mplinescă.

„Am invins adecă! Turcul fuge.
 Vodă triumfă . . . Muntenii saltă
 Si gătesc păgânilor lăntuge!
 Adevărat! . . . Biruința e 'naltă
 Inșă cu toate acestea privele,
 Intr'alt chip sunt cugetele mele.

„Voi știți, câtă greutate trage
 Țara de însuși oștile noastre:
 Iar când la războiu trâmbița rage,
 Omul nu poate în pământ să bage
 Averea, nici să-și grijească de viață,
 Fiecare își poartă capul în brață.

„Așa trăim, de câțiva ani încoace,
 Tot întru bătăi primejdioase;
 Tinerii ni se sting, țara zace
 Pustie,—numai cu stârvuri și oase
 Semănată! — și dintru a cui vină?
 Cine este la-aceste toate pricină?

„Vlad Vodă din trufie deșartă
 Din ura lui Mohamed ce-arată
 Asupră-ne pe păgâni încarcă;
 El apoi cu firea ne alină
 Tinerimea la pierire bagă,
 Iar la primejdie țara întregă!

„Nu-mi zică nime că a lega pace
 Cu păgânul, mai rea treabă este,
 Fiindcă de multă vreme încoace
 Credința nu își ține, și ca de aceste:
 Că în zadar îl vinuim, și doară
 Vina pe noi înșine pogoară.

„Cine aleargă la Turci cu făgădă
 Ca, dacă-l va pune la Domnie

Țara îi va supune ? și în dovadă
De plecare cu haraciu îmbie ?
Românu !... Cine patria sa vinde ?
Românu !... Cine a vrajbei foc aprinde ?

„Și ajutor dela păgân cere
Făcându-l hotărâtoriu și jude ?
Iar el rezemându-se în putere
După ce sfezile noastre aude, —
Celui face dreptate, care
I-au dat făgăduință mai mare.

„Și ce folos acum a se pune
Împotriva acelei putințe,
Cărei toată Asia i se supune ?
Nici zece de aceste biruințe
Ajung a ne pune în ocrotire
De toată temerea de o nouă venire.

„Mohamed până la primăvară
Cu mai mare oaste de cât aceasta
Asupra noastră se va întoarce iară,
Si cine atunci împotriva îi va sta ?
Si unde este scris, că totdeauna
A noastră va să fie cununa ?

„Odată numai ! — singur odată
Dacă ne va fi fără priință
Norocul schimbaci : iacă surpată
Țara din temei ; nici e putință,
Ca vre-odată să se mai ridice
Sau să ajungă zile fericite ;

„Ci va rămâne de tot supusă
Ca și Bulgărimea cu Sârbia,
Si alte robite țări“... Abia spuse
Dănescul acestea, când solia.

Dela fratele lui Vlad sosește
Si cătră strănșii boeri grăește :

„Möhamed prin mine vă trimite,
O boeri cinstiți: pace, iertare !
Afla-veți aceste adevेरite
Ce vă spun din gură, și în scrisoare —
— De cumva vorbeii mele nu ați crede —
Iată acest ferman“.... și fermanul dede !—

Acolo Sultanul țarei pace,
Iar celor care a lui Vlad parte
Lăsând la dânsul se vor întoarce
Iertare de robie și de moarte
Făgăduia, voind ca să fie
Pus un frate al lui Vlad la Domnie.

Solul apoi încă mai adaoge :
Că turcimea numa risipită
Iar nu bătută fu — și se trage
La un loc, de unde cu îndoită
Putere va să facă năvală.
Așa solul pe boieri înșală.

De sol Asmodeu își luase față,
Scornind și scrisoarea viclenită.
El pe boieri ce au să facă învață
Si pre ascuns cătră scopu-i invită,
Pân ce făcură și o legătură
Intărită prin iscălitură.

Voi, dragi boeri, cū gura sătulă,
Puteți vorbi și mai multe doară,
Dar eu alergând cale destulă
Și gura nestându-mi ca și o moară,
Si picioare acum și graiul îmi stete,
Nici pot să mai cânt de foame și sete.

Cântul al unsprezecelea

Cuprinsul pe scurt

Mohamed vrea să și stingă viața,
Iar Satana fuge în mănăstire
Luând pe sine tânăra față
De copilă. — Călugării să învrăjbiră.
Vlad-Vodă porcede în pribegie,
Iar Tandaler chitește la Domnie.

1. *Mohamed vrea să se omoare, mâhnit că a fost invins:*

La noroc și zile fericite
Fieșcare nebun firea își ține,
Dar ian aruncă-l în grele ispite,
Ca nici o treabă să îi meargă bine,
Si atunci să-mi arete el cea fire,
Neschimbat, cum avu în norocire!...

Acela-mi e omul — care neclătită
Statornicie și neschimbată
Inimă, la vreme norocită,
Intr'un chip, ca și la nevoi, arată:
Acela tot cerul căzând să vază,
Totuș va sta cu mîntea trează.

Iar care numai la zile bune
Își ține firea, dar la nevoi grele
Toată nădejdea în moarte își pune,
Este dintre suflete mișele.
Că nu e vrednic bărbat să se cheme,
Care în nevoi se vaetă și geme.

Pentru aceasta Mohamed la mine
Nu e viteaz, nici suflet mare!
Precum acuş vom vedea mai bine.

După ce boierii în adunare
 Iscăliră neagră vânzărie,
 Iară începură la veselie.

Asmodeu cu scrisoarea purcede
 Tocmai la Mohamed în pădure,
 Care acum deșteptându-se șede
 Și nu știe în ce chip să-și injure
 Norocul rău și soarta varvară,
 Ce l-a băgat întru atâta ocară.

Biruit în urmă de mâhnire,
 Un cuget cumplit în minte îi vine,
 Să își rupă a vieții sale fire:
 „Ha!” — zise foarte scârbit în sine, —
 „Mohamed învins!... Mohamed!... care
 Pân acum pe uscat și pe mare

Fu cutremur a trei părți de lume!
 Acel Mohamed acum de o mică
 Oaste învins pierde slavă și nume!...
 Ah, nu fie așa!... Nici să se zică
 Cândva, că biruit de oarecine
 A fost; ci singur de sine!”

Nici va fi... ca vre-o dreaptă străină
 A custărei să-mi rumpă doară ață!
 Eu însuși urgisita lumină
 Stingându-mi, voiu să ies din viață*,
 Aceasta zicând, el, cu duioasă
 Tânguire, cuțitoiul scoasă.

Și acum era gata să se omoare,
 Când Asmodeu tocmai și sosește:
 „Stai, Sultane! Trăiește astă-oară”
 Strigă: „Si-apoi mori împărătește;
 Iar acum cugetu-ți îndreaptă,
 Căci mâine biruința te așteaptă!”

Vicleanul după aceasta îl învață
 Cum să facă și îi spune toate;
 Mahomed ascultându-l înghiață,
 De minunea celor întâmplate.
 De unde îndată pe cărări știute
 Către ai săi merse cu pasul iute.

Asmodeu, care aici chip luase
 De un săhastru turcesc, pe altă cale
 Apucă, și pe Mohamet lasă,
 Ducându-se drept la cea vale
 Unde era știți adunată
 Țigania noastră de astă-dată.

*2. Satana, se duse la o mănăstire de călugări,
 în chip de copilă tânără, unde pricinuieste
 multă turburare. Sfântul Spiridon alungă pe
 Satana.*

Ei dar ian așteaptă, Muză... îmi pare,
 Că mai am uitat ceva de-a spune
 Despre al Iadului împărat mare,
 Cel în mână cu schiptru de tăciune,
 Zvârlit fiind el așa departe,
 Cine știe?... doară i se întâmplă moarte!

După ce Satana din căzută
 Aspră ce făcuse, abia se scoală,
 Acum gându' de bătaie își mută,
 Rușinându-l nebuna sa fală;
 Deci nefăcând la cineva știre
 Merse pe ascuns într'o mănăstire.

Știind el acu de multă vreme,
 Că frații călugări în chilie
 Au primit pizma fără a se teme;
 Iar pizma, iubita lui fie,

A născut acolo dimpreună
Fătăria și vrajba nebună.

Luând Satana chip de copilă,
Stete fățarnic la portiță,
Rugându-se de ajutor și milă.

„Fiind eu — zise — de bună viță,
„Turcii păgâni năpădind aseară,
„Frați, surori și părinți îmi tăiară,

„Numai eu scăpai nenorocită
„Prin a întunerecului scutință
„Și trăpăd de toame obosită ;
„Toată noaptea cu mare silință
„Rătăcind mă învârtii prin pădure
„Până sosii la aceste ziduri sure.

„Deci dacă aveți inimă creștină,
„Scăpați-mă de moarte și urgie,
„Dați-mi să mor incai fără vină,
„Decât încăpând eu la robie,
„Să-mi pierd curăție și viață.
„Ah ! Jalnică soartă scârbeață !“

Cu lacrimi de aceste mincinoase
Vorbea suspinând ; iară monacii
Privind la dansa, acum își uitase
Mătâniile, ceasuri și condacii !
Căuta la păru-i slobozit pe spate
Și la pieptul gol de jumătate.

Înțelegând bătrânul părinte,
Egumenul Gherontie, îndată
Porunci să i-o aducă înainte
Zicând, că măcar este fată,
Totuși iartă întâmplări de aceste
Pravila, — să intre în chilii neveste.

După ce de-amăruntul ascultată
Fu copila, bătrânul o duse
Intr'o chiliuță singuruță
Și porunci, ca nime să nu se
Cerce a se băga din călugărie
Fără știrea lui în cea chilie.

O, de ai ști, pe cine închizi aice,
Drăguțe Gherontie! — Câte ciude
Te-ar impresora!.. Si ce ai mai zice!
Inșă acuma ași pofti eu un jude
Cuminte și făr' de părtinire
Să meargă cu mine la mănăstire,

Ca privind la frumoasa copilă,
Insuși, după drept să hotărască:
Oare putea-va scăpa de silă.
Si de puterea călugărească
Intreagă și cu totul curată
Această fetiță împelițată?!

Eu zic că nu.... Si cum se arată,
Din poveste, nu zisei minciună!
Dar cine ar fi socotit vreodată
Judecând cu socoteală bună,
Ca diavolului să-i vie în fire
A se băga în sfânta mănăstire?!!

Ajunge atâta că cuconița
Inprilostită—așa e bunișoară
Cât, de nu ar fi sosit măgărița
Ducând pe sfântul înapoi iară
Tocmai pe aci, —călugării doară
Pentru dânsa ar fi fost să se omoară.

După ce în osebită chilie
Bătrânul pe fetișoară închise,

Fiindcă era după chindie,
 Fieși-care ceasurile își zise;
 Si după multe ploște golite
 Toate genele fură adormite.

Dară când fu pe la miază-noapte,
 Vicleanul nevăzut pretutinde
 Umblă și fiește-cărui șoapte
 In vis poște rele, și îl aprinde:
 Pătrunzând din chilie în chilie
 Si invitându-i spre necurăție.

Feluri de închipuiri lunecoase
 Bieților monaci aduce în minte
 — Ce nu se cuvin la cei cu rase —
 Trezindu-se fieși-care simte
 O nedomolită rea pornire
 In trupul său, fără de a sa știre.

Gorgonie unul mai cu îndrăzneală,
 Care mai la trei ocale aseară
 De vin sorbise, curând se scoală
 Venindu-i în minte acea fecioară,
 Si negândind multe cu osârdie
 Aleargă la oprita chilie.

Pe întuneric orb când pășește
 Numai în degete; nici cutează
 A răsufla; iar dacă sosește
 La doritul uștor, oh! cum săltează
 Inima lui în pieptul fierbinte!
 Cum fierbe sângele în vine sfinte!

Intâiu mâna pe vârtej lin pune
 Si cearcă de nu-i ușa încuiată...
 Ce noroc!... făr' de încuieciune
 Află chilia, deci se îmbărbătă

Si nesimțit pân' la pat se trage,
Căci acest fel de pofte dau curage.

Pe întuneric și fără lumină
Pipăe, cearcă cu râvnă mare,
Desfatata lui Adam grădină
Pretutundine ; și într'acea stare
Nimeri sub călduțile poale
Mai pe urmă de cevaș viu și moale.

Copila se face că nu simte
Si foarte greu somnul are,
Dară nici cuviosului părinte,
Mult îi pasă de-a ei deșteptare,
Că acum era peste gard să sară,
De nu auzia scârțind uscioară.

BCU Cluj / Central University Library, Cluj

Un tropot de om ce pe furiș vine
Surprinde atunci pe Gorgonie săracu ;
Dar fiind el inimos în sine,
Cât nu s'ar fi temut nici de dracu,
„Care ești ?—om, diavol, sau nălucă ?“
Strigă și într'una de piept îl apucă.

Gherman, pivnicerul, era, pe care
Il dusesese la oprita chilie
Tot aceiași poftă și 'ntâmplare ;
Gherman la răspuns mult nu să îmbie,
Ci îndată îi răspunde cu o pălmită :
Iară diavolul îi întărâtă.

Tocmai și *Partenie* sosește
Si deschizând ușa peste dânșii
— Pe întunerec mergând — lovește ;
Până-s ceștia în bătaie cuprinși,
Iacă Stefan, Iosafat, Nichita,
Pe unul, după altul îi aduce ispita.

Gorgonie pe Gherman supusese
 Si acu se începea scărmanata,
 Unul altui prin barbă îi țese ;
 Nichita era cu pumnu gata,
 Când lovindu-se de niște lade,
 Cât era, peste Gorgonie cade.

Gherman apucând răsufare
 Atunci se svârcoli cu putere
 Si abia se înciripa în picioare,
 Dă să fugă, și spre ușă mere,
 Dar bufnește în cap ca și un berbece
 Pe Josafat, ce căzu pe spate
 Si începu cu picioarele a bate.

Gherman întinde mâna să vază
 Cine iarăși lui în drum se pune
 Si pe Stefan de piept împumnează,
 Cesta se trage cu imbieciune,
 Dar cela, ținându-l strâns, nu lasă,
 Pentru că foarte se mânieasă.

Gorgon pe Partenie săracu
 Nădușia ; iar unul de gușă
 Sugruma pe Stefan și Boleacu ;
 Josafat, dându și cu ceafa în ușă,
 Amețit căzu gândei că moare,
 Că numai zvârcolea din picioare.

Așa stau lucrurile, când, iacă,
 Ușa fără de veste crapă
 Si chilia în lumină se îmbracă ;
 Vede bătălia cea sureapă
 Bătrânul Gherontie și se miră,
 De unde toate aceste se scorniră.

„Bogorodiță, spasinas !)” zise
 O, fiilor, dar ce e aceasta ?

Intr'aceia fecioara se trezise
Dar tot zăcea tinsă ca nevasta.
Se făcea ca când ar fi înspăimată
Si de sine cu totul uitată.

Bătrânu într'astă nerânduială
Nu știa ce întâiu are de a face:
Ori să acopere a femeiei scandală,
Ori pe foștii bătăuși să împace.
Deci lung stete cu minte îndoită
Si ochii înfiți la fata golită.

Tocmai pe acolo în acea minută
Sân Spiridon, întorcând acasă,
Trecea, care comedia slută
Văzând—pe de-asupra lor trase
Cu degete sfinte un semn de cruce,
De care pier toate năluce.

Și iată, o minune! Fata pier
Ca năluca din ochi... iară frații
Parcă nu ar avea nici o putere,
Slăbesc din mâni; și resturnații
Se scoală, mirându-se de aceasta,
Iar mai vârtos, cum peri nevasta?

Toți cu Gherontie împreună
Cunoscură, cum că a fost ispita
Satanei pre dânșii, de samă bună, —
Mai vârtos că fratele Nichita
Povestea, cum că dracu nu odată
I s'a arătat în chip de fată.

3. *Ce mai face Vlad Vodă*

Acum rândul bun cu sine cere
Să zicem ceva și de Munteanul

Domn viteaz, în ce chip lucru îi mere:
 Nu cumva l-înșeală și pe dânsul vicleanul.
 Dar nu !... El ducea cu vitejie
 La răsboiu coloana mijlocie.

Aceasta era din toate mai aleasă
 Și văzând oastea păgână frântă,
 Nici un fel de măestrie nu lasă
 Necercată, ca să îi facă strâmtă
 Scăparea ; cu rânduri încheiate
 Alungă, întetește, ajunge, bate.

Cum râul de munte primăvara,
 Când în pripă neaua se topește,
 Dintru nălțime urnind povara
 Apelor se varsă și bujdește,
 Toate înecă, surpă și prăvale
 Și nu e cine s'o oprească 'n cale,

Așa Vlad neinvinsul se repede
 Cu cetele sale nespăimântate,
 Frânge, taie, ce 'nainte vede,
 Surpă, răstoarnă, calcă, străbate,
 Și nu e virtute, nici tărie,
 Să îl oprească, sau drumul să-i ție.

Fugacilor tot în dos le șede,
 Răgaz nu le dă să mai răsufle,
 Pân' ce sau morții, sau în obede
 I-au dat, ori i-au risipit în tufe.
 Dar ce folos? — când partea mai mare
 Prin Mamona dobândi scăpare.

Patru mile acum Vlad era 'nainte
 Din trimișii săi când înțelese,
 Că din lăcomia fără de minte
 Oastea lui din cale se retrase

Lăsându-și din mână biruința
Și aducând Turcilor mântuința.

Obosit de lungă trepădare,
Odihnă porunci să bucineze,
Ca să prinză cevaș răsuflare
Și cele a lui șireaguri viteze,
Soli apoi cu porunci înăsprite
La oastea prădătoare trimite.

4. *Dumnezeu trimite pe arhanghelii Gavril
și Mihail cu deosebite porunci.*

Așa trebile stau în astă joasă
Lume a noastră pe pământ, când iacă
Din nălțimea cea mai luminoasă,
Pe care raze nemuritoare o îmbracă,
Din tronul său mai sus de stele,
Vecnicul împărat privea la ele.

Văzu toate (și a sale județe
Vecinice rămân păzite bine) —
Văzu cetele iadului îndrăznețe
Amăgind sufletele creștine; —
Văzu păgânele turcești gloate
Spră pierirea lui Vlad adunate.

Iar după vecinica hotărâre
Încă Turcilor nu le sosise
Ceasul și vremea cea de perire,
Care le este din vecie scrisă!
Deci chiamă pe Gavril și îi zice,
Curând în aripi să se ridice.

„Pasă!“ grăi „cu a mea poruncă
„La Vlad, arată-i și îl învață,
„Că în zadar la perire se aruncă;

„Căci hotărât este să mai pață
 „Poporul lui încă vreme lungă
 „Jugul turcesc — și atâta îi ajungă!“

Așa grăi vecinicul părinte,
 Iar Gavril solitoriu îndată
 Pornește, fiind porunca în minte
 Și învăscându-se în rază curată
 Luă față asemine celiea,
 Ce are un june lăsându-și pruncia.

Apoi cătră Mihail grăește:
 „Iar tu!... Duhurilor osândite,
 „Ce ieșiră din Iad viclenește
 „Și pretutindenea fac ispite, —
 „Îndată să se întoarcă acasă iară,
 „Poruncește, — alungându-i astă-oară!“

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În pene ușoare apoi se înalță
 Sburând; aerul și nourii străbate,
 Trece pe lângă stele și soare
 Și nicăirea el nu se abate,
 Până când la Vlad sosește
 Și cereasca poruncă îi vestește.

„Vladel“ — strigă cereasca solie —
 „Așa zice făptoriul a toate,
 „Zădarnică îi a ta măiestrie!
 „Hotărâri vecinice, nemutate,
 „Vor, ca poporul tău încă să fie
 „Lungă vreme în păgână robie“. —

Acestea zicând ingerul purcese
 Ascunzându-se în nor subțire.
 Principele înalt, dacă înțelese
 Solia și sfânta hotărâre,
 Căzând pre față îndată se închină
 Cu inima înfrântă și creștină.

Voios poruncii el se supune,
Pe cei mai increzuți ai săi chiamă
Și cum se 'ntâmplă pe rând le spune
Cu mângâioase vorbe îi intramă,
Și fugind cu dânșii de robie,
Se duse în volnică pribegie.

Mergi sănătos, inimă vitează,
Căci oameni și cer îți fură împotrivă,
Poate că-ți va mai luci o rază,
Când-va, iar noi celui cu ponivă
Minte, Becicherec, ieșind în cale,
Voiu cânta puțin și ale lui tandale.

*E vorba iarăși de Becicherec, despre care
nu s'a mai pomenit de mult*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

După ce Becicherec din strămoare
Prin sfatul Haicului său scăpasă,
Fiind amândoi plini de sudoare,
Și sosind la cea pădure deasă,
Unde atâtea năluci se văzuse,
Sub un fag la umbra ei șezuse.

Haicu, după firea sa vorbăreață,
Iar începe a înșira de-ale sale:
„Văzuși, stăpâne, ce minte isteată
„Arătai, când îmi eșiră în cale
„Țigani; — de nu îi amăgiam — doară
„Se cercau ei tocma să ne omoară!

„Dar să știi, cum i-am luat de minte,
„Insuși tu te-ai mira și ai pricepe,
„Că nu în zadar Vinerile sfinte
„Țin eu, postind cu mălaiu și cepe,
„Zău! că numa ele îmi dede gură,
„Și ne scoase de la cea strânsură.

„Căci acuma le gătasem toate
 „Văzând împrejur atâta laie.
 „Măcar că știam că-s de jumătate
 „Nemeș, totuși mă aflase nemaie
 „Fiori, nu puteam grăi nimica
 „Și sudori mă pornise de frică.

„Iar după ce îmi puseră întrebare,
 „Cine-s eu — deodată să deschise
 „Mintea mea; și căutând la cea mare
 „Chivără ce porți — păru că mi se
 „Desleagă limba — și cu îndrăzneală
 „Incepui a zice spre a ta fală :

„Eu-s — strigai — sluga celui mare
 „Becicherec Iștoc din Uramhază,
 „Care așa e de voinic și tare,
 „Cât nici zmeii a-l mânca cutează,
 „Dar oamenii să fie o oaste întreagă,
 „Aceasta la dânsu' e numa o șagă !

„Așa o călii ! — și aceasta ne scoase !
 „Că amintrele ne dubeau spinare
 „Blestemații — că doară nici oase
 „Intregi ne rămâneau. — Cum îți pare
 „Stăpâne, nu mă purtai eu bine ?
 Nemeșul zise : „Cum să cuvine !“

„Inșă tu te înșeli, de gândești doară,
 „Că aceia-s țigani; eu îți voiu spune
 „Ce fel de oameni sunt ei și ce țară
 „Este asta și-ți va părea minune !
 „Noi suntem în India — pe semne —
 „Unde cură tămâie din lemne.

„Por împărat aici stăpânește,
 „Care a înțeles de bună-seamă

„De noi, cum ne purtăm vitejește
 „Și o fi spus la toți, ca să se teamă
 „De mine și să nu mă întărâte,
 „De vreau, să nu iae peste flite.

Până ei cuvintează împreună
 Tot ce mintea lor scrintită le coace,
 Un glas de om din fag așa răsună:
 „In zadar te bați, drăguț Iștoace,
 „Că Anghelina ta mai mult nu învie,
 „Ci s'află întru a morții împărăție;

„Iar tu mergi acasă, fă pomană,
 „Și dă să citească sărindare
 „La mânăstirea de la Tismana;
 „Ca sufletul ei să aibă ertare.“—
 Aici glasul încetă jeloșity Library Cluj
 Și îndată pieri fagul umbros.

Haicu sare ca și-o căprioară
 Spăimântat și de cap se ține,
 Iar nemeșul auzind varvara
 Soartă a doritei sale Angheline,
 Umilit stătu, apoi greu suspinând zisă:
 „Dacă așa i-a fost ursita scrisă,

„Blem, Haice, să întoarcem iară acasă!“
 Și îndată amândoi pe cai suiră
 De la priveală fugând jeloasă.
 Iar încotro?—și ce mai pățiră,
 N'aflai însemnat în cea hârtie,
 De unde scosei această istorie.

Totuș socotesc eu fără sminteală,
 Că drept acasă au mers;— însă dacă
 Cuiva nu-i place a mea socoteală
 Și până acasă va să-i petreacă,

Nici de cât împotriva m'oiu pune,
Dar eu de dânşii mai mult n'oiu spune.

6. *Țigani se satură bine. Asmodeu, ti in-
deamnă să-și aleagă domn, în țara
pe care o stăpânesc.*

Căci mă așteaptă colo țigănia
Si caută să fiu și eu de față
Pân și-or tocmi țara și Domnia ;
Iar acum ei flămânde le mațe
Satură cu tot felul de bucată,
Ce au cărat din tabăra lăsată.

Nu rămase în țigănie gură,
Ca să nu fie fost zăticnită,
Sau de mămăligă cu untură,
Sau de carne pe jar pârpalită ;
Si într'aceia zi își uitară de toate
Ale lor sfaturi prea minunate.

Copiii sar pe lângă mâncare,
Chiuiesc și joacă iepureasca,
Iar cei mai bătrâni cu nerăbdare
Cască și o înghit, ca șerpele broasca
Pân ce fiind gura săturată,
Inima pe încet li să desfată.

Fieșcare povestește a sale
Fapte viteze de la bătaie,
Cum au vrut vrăjmașii să năvale ;
Dară tăieți au rămas ca paie,
Și n'ar putea niminea să creadă,
Cum i-au tăvălit pe toți grămadă.

Tocma după ce se săturase
Țigani și erau în voie bună,

Asmodeu între dânșii se îndeasă,
Tot șoptind și îndemnând într'ună,
Ca îndată spre a lor fericire
Să-și ridice craiu și împărăție.

Iar lui Tandaler inima îi coace
De mult acu nește gânduri nalte,
Care nu-i dau răsuflet și pace
Părea că din piele va să-și salte,
Socotind în sine, că odinioară
El poate să ajungă craiu în țară.

Deci sculându-se fără zăbavă
Pe toți bătrânii și Voevozii chiamă
Zicând : că pentru multe de ispravă
Lucruri, are el să-și tragă seamă
Cu dânșii, iar dacă fură împreună,
Intr'acest chip cu voroava sună.

7. Cuvântarea lui Tandaler

„Aduceți-vă doară voi aminte,
Voevozi și bătrâni cinstiți, de ale mele
A deunăzi zise aici cuvinte, —
Când Drăgici în munți după nuiiele
Era să vă mâne, iar prin mine
Furăți opriți și vă merse bine.

„Toate ce v'am sfătuit atuncea
Cu mai multă acum încredințare
Puteți primi — nici poate s'arunce
Vouă doar din Munteni oarecare,
Cum că ați fost țarei cu strămbătate,
Căci faptele voaste is vederate.

„Vlad întâiu poruncă ne trimeasă
Să ne adunăm ; adunați îndată

Am fost; — zise: armata să iasă
 Junia țigănească — și armată
 Ieși. — Cu un cuvânt noi facem toate
 Câte ne-au fost în poruncă date.

„Și ce este de ne-au poruncit încă
 Și n'am făcut? — Iar de altă parte
 Grăind, alta este și mă tem, că
 Nu va putea Vlad nici din carte
 Să ne arate, că n'a vrut cu voie
 A ne băga pe noi la nevoie.

„Intâiu ca mai lesne să ne înșele,
 Ne dede puținică merinde,
 Care abia ne ajunse pă măsele;
 Vine apoi ca un lotru și ne prinde
 Cu înșelământ și tâlhărește
 Cu cetele îmbrăcate turcește.

„Se jurui mai multe bucate
 Că ne va da; noi într'astă
 Nădejde proptiți zile înfomate
 Petrecurăm și multă năpastă,
 Și de nu ne ajuta voinicia,
 Zău, că pieria de foame țigănia.

„Dar nu e destul!... Noaptea cu năvală
 Dede pe noi și vru să ne stângă!...
 Ce să vă mai spun!... Știți cu ce fală
 Virtutea noastră știu să-l învingă;
 Cum oastea lui rămase tăiată,
 De țigănimea noastră bărbată.

„Cine acum fu cu necredință?
 Noi sau Vlad? Insuși Sultanul doară,
 Auzind de această biruință,
 Decât care n'a fost nici odinioară,

A socotit cu drepte pricine,
Că nouă a stăpâni se cuvine.

„Pentru ce să nu urmăm noi dară
Acestei sfătuirii prea bune
Numai decât? — și până în seară,
Mai nainte ce soarele apune
Putem avea țară și Divan,
Vodă și boieri tot de țigan“.

8. Ce spune Drăghici și Guliman

Tandaler sfârșind aci cu zisa
Toți dederă semn de bucurie,
Până ce *Drăghici* rostul său deschise
Și grăi: „Oh, dragi feților! Mie
— Drept vă spun — că nu-mi intră în cap
Un gând așa strein și sureap.

„Deie D-zeu, să fie bune
Toate ce a zis Tandaler aice,
Eu împotriva nu mă voi pune,
Numa cât vă zic, v'am zis și oi zice
Totdeauna, luați seama bine,
Ca nu cumva dracu' să vă îngâne.

„Că nu poci eu nici într'un chip crede
Vouă, ca Mahomet vreo solie
Să vă trimită.—Aceasta purcede
Tot dintru a lui Vlad măestrie,
Ce caută pricini de pedepsire,
Sau face cu voi o șuguire.

„Cine auzi sau văzu vreodată
Un Vodă sau boieri de țigan?
Vița noastră proastă a fost și nenvățată,—
Cum va șede dânsa la Divan?

Gândiți voi că a drege o țară întreagă
E numai așa lucru de șagă?

„Intâiu, voi nice înțelegeți carte!
Cum dară veți face la judecate?
Iar care dintre voi va să poarte
Domnia și caftanul în spate,
Caută să fie de mare viță,
Nascut din Doamnă, sau Domniță.

„Apoi câți sunteți voi împreună,
Ca să puteți apărare o țară?
Ia, vre-o trei patru mii, o mână!
Pentru că ați învins alaltă-sară,
Nu gândireți cu mintea nebună,
Că așa se va întâmpla totdeauna.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„O sută numai din călărașii
Lui Vlad asupra voastră să vie,
Unde e atunci Tandaler cu ostașii
Lui, cei de mărită vitejie?
Deci nu, feții mei, nu vă amăgească
Această îndemnare diavolească!”

Drăghici tăcu, iar cu nerăbdare
Impotriva-i *Guliman* să scoală
Și zice: „Oh, Drăghici, vorba ta n'are
Nici un haz și e de minte goală!
De când te cunosc, tot prorocește
Grăiși, dar niciuna ți se sfetește.

„Dacă nu poți tu fără cârteală
Sfatul bun s'ascuți — mergi acasă
Și ochii roșii de urdori îți spală,
Să vezi mai curat! — Dar ce ne pasă?”
— Grăi întorcându-se spre adunare —
„Când cu noi e partea cea mai mare“.

Atunce toți au strigat : „Craiu și țară!“
 Drăghici întorcându-le călcăie :
 „De-ați avea mămăligă cu zară
 „Destulă“ — răspunse cu mânia ;
 Apoi se duse din adunare
 Mâhnit de cele vorbe sprânțare.

Dar să lăsăm această cinstită
 Adunare să mai sfătuiască,
 Că eu m'ași prinde pe rămășiță,
 Cumcă multă iarbă va să crească
 Până ce se vor putea înțelege,
 Sau cevași hotărât vor alege.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cântul al doisprezecelea

Cuprinsul pe scurt

Țiganiii într'adins se apucă a face
 În țară gândita lor tocmeală,
 Dar fiește-cărui alta îi place ;
 Și nu se pot opri de cârteală,
 Până ce porni între dâșii o bătaie,
 În care mulți seucid și se taie.

1. *Cei proști își închipuie lumea rău tocmită.*

Mulți, cu socoteală prea nebună,
 Vor să afle în multe lucruri făcute
 Vre-un rău zicând : asta nu e bună ;
 Nepricepând, că, numai părute,
 Iar nu adevărate smintele
 Văd ei prin ale lor socotele.

Pentru ce—zic ei—apele înneacă
 Țarini, dobitoace, oameni și sate?
 Pentru ce focul arde și seacă
 Lucrurile bune și bucate?
 Ba și orașe întregi în scrum prefăce?
 Deci firea lor e rea și stricace.

Spre ce folos bale seninoase
 S'au zidit, — cum e năpârca și aspida,
 Ori și alte fieri crude răpicioase:
 Leul, tigru, — de nu spre obida
 Și moartea omului, fiind ele
 Din firea lor cumplite și rele.

Pentru ce sunt gerul și ninsoarea,
 Ce pietre crapă, lemne despică,
 Degeră la om nas și picioare:
 Ba de tot oameni și vite strică;
 Vorbure apoi și vânturi turbate,
 Ce răpesc și spulberă toate?

Nu era mai bine, ca să fie
 Tot anul vreme de primăvară?
 Și toate de sine să se imbie
 Omului cele ce-s bune? iară
 Cele rele să-l fugă, să-l teamă,
 Neputând strica nici cât o seamă?

Ape—ca pe uscat—să poată trece,
 Iar focul pielea să nu-i pătrundă,
 Vântul să sufle nici căld nici rece,
 Gerul să zacă în peșteră afundă!
 Adevărat! Vezi, asta ar fi bună,
 Incalte în urechi bine sună.

Mai zi dar și:—pentru ce nu face
 Dumnezeu la om un ochiu în ceafă.

Sau coarne în frunte ca de berbece,
Iară de oțel a capului scafă,
Ca să se poată apăra mai bine,
Să nu-i spargă capu fie-cine ? !

Pentru ce nu îi dede aripi în spate,
Să poată sbura ca și cocoară, —
Colți ca de gligan, unghii ferecate,
O coadă ca și a leului tare ?
Căci având acest fel de armătură
Nu s'ar teme de nici o făptură !...

„O, nebune cugete deșerte !“
Așa și gândi porcul odinioară
Rozând în pădure ghinzi nefierite ;
„De-ar putea să-mi crească cumva doară
—Zise,— „un corn în frunte! — măcar cine
„Apoi steie la războiu cu mine !“

Dar—spre folosul nostru—dorința
Nu i se ascultă ; fiind că almintre
In zadar noi prin toată silința
Cu clisă am cerca să ne ungem vintre !),
Că cine ar cuteza să se afrunte
Cu gliganul cornurat în frunte ?

Norodul prost fără de lumină
Așa socotește mai la toate,
Că mintea lui tâmpită nu îmbină
Legile naturei așezate
Cu scopul făcătorului mare,
Și multe cum că ar fi rele îi pare.

Așa se întâmplă și în celelalte
Lucrări omenesti volnicite ;
Țăranul, cugete prea desvoalte
N'are ; gândește că fericițe

Zile Domnii trăiesc în polată
Și nu se supără niciodată.

De l-ai pune dătător de lege,
Au n'ar face lege pentru sine ?
Și cea mai ușoară și-ar alege,
Căutând al său nume propriu bine ;
Nu s'ar lega el să deie grele
Biruri pe boieri, dăjdi și împlinele ?

2. *După ce plecă Drăghici, Guliman nu mai tace, arătând cum oricine poate fi Domn și boier. Gogu e de părerea lui Guliman.*

Acest chip și Țigării făcură,
Când Mohamed voie le dete
— Precum și nebunește crezură—
Dar în locul lor cine n'ar crede ?
Jidovii încă cred, că va să vie
Marele împăratul lor Mesie,

Care din robie vrea să-i scoată,
Și să îi strângă iar la Palestina,
Pentru ce țigării să nu poată
Crede asemenea ? Nu văd pricina !
Și noi multe credem, că or să fie,
De care cerul nici va să știe.

Destul, că Țigării în tot adinsul
Satanei și lui Asmodeu crezuse,
Iar după ce Tandaler neinvinsul
Oastea bătuse și pradă aduse,
Atunci toate luară altă față
Fiind Țigăria mai sumeață,

Dar cât trăești, de barbă cărunță
S'ascuți și de cei copti la minte,
Ca și de nunul mare la nuntă;
Căci zicătoarea veche nu minte:
Cu fată tânără te logodește,
Iar de sfatul tânăr te ferește !...

Care a pățit multe, știe multe !
Pe un bătrân ce a dus lungă viața
Trebue zău tinerii să-l asculte,
Dar tinerimea noastră sumeață
Nu vrea să audă de sfaturi bune,
Și tot împotriva lor se pune.

Așa fu și cu Țigani, care
Buna lui Drăghici învățătură, —
„Să nu crează la măcar-ce arătare,
„Că nu din toată pânea prescură,
„Nici din tot lemnul se face cruce“, —
Ca s'o urmeze nu se putură aduce.

Pentru aceia Drăghici avu dreptate,
Că ieși din sfat și merse acasă:
Cum auzirăți în cele cântate
Mai nainte;—Guliman rămase
Tot sfătuind gloatei bărbătește;
Și'n acest chip dispută și grăiește:

„Adevărat, că a râde îmi vine,
Când aud, că a stăpâni într'o țară
Este lucru greu!—Din ce pricine?
Au doară pentru că îi o povară,
Care să nu o poată sprijinire
Țigăneasca noastră slabă fire?

„Spuneți-mi rogu-vă! Ce greutate
Are un Vodă?—Eu voiu desvolbi-o!

Intâiu: doarme ca și noi pe spate,
 Sau cum vra, pân ce să face ziuă,
 Apoi sculându-se bea și mănâncă
 Sau își razimă capul în brâncă

„De-aci jalbe și cereri ascultă,
 Și le hotărește cum pricepe,
 Făr de a-și rupe capu cu multă
 Invățătură, ce nici îi încape
 Lui în mintea cea domnească de alte
 Griji mai curioase și mai înalte,

„Precum sunt: biruri și împlinele
 Și alte a Domniei venituri grase.
 Aceste sunt mai toate a-lor cele
 Osteneli și greutate povăroase!—
 Intr'altel' apoi, cum socotește
 Si îi vine în minte, așa poruncește.

Si aceasta o cheamă Drăghici povară?
 Dar eu vă zic, că a scobi o covată
 Este o meșterie mult mai rară
 Si mult mai grea, decât în polată
 Pe Divan șezând a porunci: „Eu!
 „Cutare, din mila lui Dumnezeu,

„Poruncesc aceasta cu tărie!“
 Si cum știți voi înși-vă celelalte
 Iară încât e pentru boierie,
 Grijiile acestora tocmai nu-s nalte!
 Să mă bată Dumnezeu iac',
 Dacă nu-i tot lucrul lor un fleac!“

„Bine zici de cele lăcuste!
 Gulimane!“—strigă din mulțime
 Gogul—„căci nădragi largi, dar înguste
 Puterinte mai toată boerimea

Are.—Li cunosc eu din rădăcină:
Așa sfânta Vinere mă țină!

Toată ziua cu ciubucu în gură
Pe divan stârvesc, iar câte odată
Totuși a plesni în palme se îndură
Și a chieama pe un argat sau argată:
„Bre, cioară, măi!—strigând plin de rânză
„Spune, caii la butcă să prinză!”

3. *Corcodel e de părere ca să-și facă Țigani
vlădici și călugări, ori cel puțin niște
popi de-ai lor.*

Nu mai putu răbda în *Corcodel* Cluj
Voroava Gogului crâmpițată:
„Dar ce mai tocorosește el”
— Zise—„tocmai ca moara stricată?
Lăsați boerii cum is, să fie!
Ce ne pasă de a lor trândăvie?”

„Că noi nu ne-am adunat aice
Să vărsăm din gură vorbe goale
Si să punem unul altul price.
Deci ajunge o băiă la un car de oale,
Si începeți odată a lucra și a face,
Ca să stăpânim țara cu pace.

„Inșă toate, ca toate, dar una
Este, care noi cu mintea toată
Nu veți nimeri s'o faceți bună:
Nici cred eu să pot vedea vreodată
Si întru dalba noastră țigănie
Vlădici și archimandriți de moșie,

„Precum și preoți, ca țigănește
Să ne boteze, paști să ne facă !
Sau călugări, ce carne și pește
Nu mănâncă, nici pot să petreacă
Cu femei; ci având spre lume greață,
În mănăstiri duc a lor viață !

„Fraților, ahasta-mi pare mie,
Că nici unul dintre voi va face,
Ca lăsându-și iubita soție,
Și cu toate ce pe lume îi place,
Să se îngroape de viu în chilie ?
Așa să-mi ajute Sântu-Ilie.

„Vlădici mai lesne s'ar afla doară
Și între noi, pentrucă Vlădica
— Măcar că nici dânsul se însoară
Totuș nu-i zice nime nimica,
Când își ține o soră sau nepoată,
Ba și când se înfruptă câte odată.

„Iar preoții au a lor preotese,
S'oaspetă la botez și la nuntă,
La pomeni, ospete și mese ;
Totdeauna se pun ei în frunte,
Blagoslovesc vin și mâncare,
Luându-și tot partea cea mai mare.

„Deci vrând a face un lucru de treabă,
Să lepădăm altă nebunie :
Popi să ne alegem cât mai de grabă,
Ca să ne ajute la cununie,
Iar de Vlădici și călugări, pare
Că n'ar fi trebuință prea mare !“

4. *Ciuciul oprește pe Corcodel. După aceea vorbește Bălăban, zicând că mai întâiu trebuie să-și aleagă un Voevod un Ban mare și pe ceilalți mari dregători.*

Era Corcodel să mai zică,
Când îmbulzindu-se *Ciuciul* în gloată
Strigă și mâna dreaptă ridică:
„Dar ce fleacuri voi ziua toată
Veți grăi, fără capăt și început?
Mai bine era de ați fi tăcut.

„Si tu, Corcodele, ar fi mai bine
Să mai taci odată, să grăiască
Si alții mai cuminte decât tine!
Dară de rasa călugărească,
Vlădici și popi de hăi cu preoteasă,
Nouă Țiganilor ce ne pasă?

„Bine că scăpăm de o mâncătură:
Dumnezeu de ei să ne ferească!
Numai la parale și prescură
Acest fel de oameni acum cască;
Cu o mână te blagoslovesc,
Cu alta de averi te jefuesc.

„De se naște un copil, nu îl botează
Fără plată; de vrea să se însoare
Cineva, asemenea nu îl cununează,
Nici vrea să-l îngroape dacă moare,
Până nu-și ia plata legiuită;
Pentru sfântul dar sfânta mită!

„Deci ori nici un popă, ori—fără plată
Să fie la noi, dacă vă place?“
„Dăh, — mai înceată și tu vreodată“
— Strigă *Bălăban* — și ne dă pacc

Cu sfaturile tale necoapte,
Că așa n'om sfârși noi până la noapte.

„Bărbați buni, ian să luăm samă
Dă cele ce-s mai de trebuință
Si îmi pare, că întâiu de toate chiamă
Pe a voastră înțeleaptă socoteală :
Alegerea vre-unui Vodă harnic,
Un Ban, vel Spătar și Paharnic.

„Un Stolnic și Vistier mare
Apoi și alți boeri mai mici de viță :
Ispravnici, vătafi și dă hei care
Urmează pân la hea mai mică spiță
Dă străjari și dă plăiași !... Asta întâie
A voastră hotărâre să fie.

„Iar ca să vă aduc mai lesne în cale,
Iacătă voiui întreba : pe cine
Vreți a pune pe scaunul moale
De domnie și cui să se închine.
Ca și unui Vodă toată țigănia ?
Apoi : cui se cuvine Bănia ?“

5. *Bobul se împotrivește. Ciormoiu îl ocărește.
Burda îl injură pe Ciormoiu, iar Tandaler
se aprinde și urmarea e o bătaie grozavă.*

Atunci *Bobul* a se răbda nu poate
Si zice : „De ți-ar hi mintea lungă,
Bălăbane, ca căciula, poate
Că ar nimeri sfatul tău să ajungă
A ne îndupleca într'aceiași parte,
Unde vrei să ne duci pe departe.

„Dar n'am mâncat încă steregoae,
Nici mătrăgună, să nu simțim,
Când ar vrea cineva să ne despoaie !
Si pentru ce să ne grăbim
Așa de tare, într'un lucru care
Poftește mai multă judecare ?

„Au doar ca să te punem pe tine
Vodă sau doar Ban sau cevaș altă ?
Si țiganiii ție să se închine ?
Iar tu la dânșii cu sprinceană naltă
Căutând în jos să scuipi departe,
Uitându-ți de opincile sparte ?

„Dar nu! Dumnezeu să mă ferească !
Mai bine hălui mai rău Muntean
Voiu să mă închin și să-mi poruncească,
De cât ^{Uc}căldărarului Balaban!^{Cluj}
Încă Bobul vorba nu sfârșise,
Când *Ciormoiu* sculându-se — așa zise :

„Dar ian mai mușcă-ți ha limbă, o Boabel
Nu te agăța de oameni de omenie ;
Gândești tu, că aici făurim la scoabe ?
Sau ceva dintru a ta meșterie ?
Mișel ce ești ! — De ți-ai ține gura
Si ți-ai spăla de pe față sgura !“

„Dar tu cine ești ?“ mănios strigă
Burda fierariu, cu chica mare —
„Adică râde Ciormoiu de opincă,
Cum râde căzanu de căldare ;
Sau și cum dracu de porumbele,
Fiind el mai negru de cât ele ?

„Dracu mai văzu ciurariu cuminte
Si vedeți-l cum se răscocoară,

Ca și când ar îmbuca tot plăcinte
 Și ar screme tot aur și comoară"...
 Iar *Tandaler*, cui o vecie
 Părea că așteaptă pân la Domnie,

Neputând răbda atâta vreme,
 Turburat strigă și cu răstire:
 „Dar nici odată, nu vă veți teme
 Voi oameni fără de socotire
 De Voevozii voștri în calete?
 Blătărind ca niște mueri bete?”

„Deci iacă vă zic ha mai de pe urmă:
 Așa să tăceți ca peștii în apă;
 Că dacă oiu simți, că mă curmă
 Cineva în vorbit și un cuvânt scapă
 Din gura lui ha nerușinată, —
 Zău, că îi voi rupe fălcile îndată.

„Nește mișei făcători de ciure,
 Lăeți și mîncători de mortăciune,
 Încă și pe hăi cinstiți să injure?
 Așteptați numa..... că acuș voi pune
 Eu căpăstru și zăbele în gură
 Si-ți juca a urșilor jucătură“.

„Dar cine îți dede ahea putere“
 — Un glas se ridică din grămadă —
 „Să ne batjocorești măi, Tandalere?“
 — Acesta era iubitorul de sfadă
Sfârceul — „Încă n'a sosit clipita“
 — Adaose — „ca să ne împarți tu pita !

„Ne rugăm dară Măriei tale
 Să-ți lași ahea trufie timpurie,
 Si aprigimea ha fără de cale,
 Că încă nu ești Domn în Țigănie !

Si nici vei hi, te poți încrede,
In zadar pohta ți se repede !"

Auzind această defăimare
Lui Tandaler trece răbdurința,
Ca și turbat împotrivă sare ;
Stânjinindu-se din toată silința
Așa rase o palmă de varvară
Sfârcului, cât ochii îi scânteiară ;

"Na, Sfârcule ! zise : ahasta-ți hie
"Până una altă, de învățatură ;
"Iar când oi u ajunge la Domnie,
"Nu ți-a rămâne nici dinte în gură !"
Nu sfârși Tandaler încă bine,
Când, iacă, și lui o palmă îi vine

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dela Cârlig — nepot de frate
Alui Drăghici. — Tandaler se întoarse
Să vadă cine cutează a-l bate,
Când unul din gloată așa îl șterse
Cu un fuște pe ciafă de tare,
Cât îl porni sângele pe nare.

Asmodeu, care se amestecase
In gloate, pe ascuns acum invită,
Vrajbă într'inșii slobode și lasă ;
Si caută ! — Mulțimea răsvrătită
Incepu a se întărâta între sine
Si a bate, pe care cum îi vine.

Tandaler amețit nu mai caută
Cine l-a lovit, ci dă pe întregul,
Si acum începea ceată cu ceată
A se bate, iar sângele negru
Se varsă ; — vrajba, pizma și urgia
Scutură acum toată țigănia.

Din tabără ceilalți aleargă
Cu ciocane, măciuci și prăjine ;
Bătaia din ce în ce mai largă
Se face și nu e cine s'aline
Mânia Țiganilor amară,
Sau să stângă a războiului pară.

Iar Tandaler văzând că nu-i șagă
Si ciurarii vor să-l împresoare,
Puse mâna pe cioarsă să o tragă
Din teacă, însă fiind la strâmtoare
Cărăbuș zlătaru i-o furase,
De aceasta el spăimântat rămase.

Spre norocul său un ciolan vede
Zăcând pe pământ de moartă vită ;
Luând aceasta apoi se răpede .
Intre ciurărimea grămădită
Si pe unde merge cutropește,
Ucide, prăvale și rănește

Cum oare-când Samson cel tare
Cu falca de măgar filisteană
Oaste împrăștie, morții varvare
Dând multe mii, — așa întru țigana
Gloată mânios Tandaler face,
Și pe mulți dete morții răpace.

Intâi lui Șugubel capu-i sparse,
Apoi lui Lăpăduș falca dreaptă
O făcu strâmbă ; de acoloa ștearse
Nasul lui Șoșoiu ; și iar aieaptă
Ciolanul cumplit tocma în urechie
Lui Aordel cel de vită vechie.

7. *Bătaia se întefește. Moartea lui Tandaler.
Sfârșitul Țiganiadei.*

Intr'aceia Guliman spre ajutoare
Aleargă într'armat, ca la bătaie,
Purtând o rudă de șatră mare,
Si după dânsul proăspătă laie :
Iar sosind mult nu socotește
Ci dă pe întregu, cum i se lovește.

Lui Ganafir pe creștet prăjina
Căzând îi face tot capul fleacă,
Rupe lui Băluț din umeri mâna,
Iar Nuțului frânge cioarsa în teacă.
Lui Colbeiu zdrobi dinții din gură...
Câte poate face o lovitură !

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De aci ridicând ruda cumplită
Vede pe Bratul voinic că vine
Cu ceata lui Tandaler vestită :
Acestui el acum drumul îi ține
Si îl nimerește tocma la tâmplă,
Unde grabnică moarte să 'ntâmplă.

Tandaler văzând trista cădere
A Bratului, într'acolo pleacă, —
Căci inima lui izbândă cere
Asupra lui Guliman ; iar dacă
Sosi aproape, zvârli cu ciolanul
Si lovi în frunte pe Gulimanul.

Cade ciurariul, amețit de minte,
Iar Tandaler prăjina îi apucă
Si răpit de patima fierbinte
Capul era să îi crepe ca și-o nucă,
De nu l-ar fi năvălit îndată
Ceata ciurarilor prea bărbată.

Aceștia cu rude împoncișate
 Toți spre viteazul aurar săriră...
 Aici să vedeți capete crăpate !
 Amândouă părțile se îmbărbățiră
 Acum și iată că 'mpreună
 Toată tabăra în arme se adună.

Muerile fără învălitoare
 Plângând aleargă ; copile fricoase
 Tremurând din cap până în picioare
 Umblă ca nesce-oi sperioase,
 Rătăcindu-se încolea și încoace.
 Și nu știu de spaimă ce vor face.

Iar în câmpul de bătaie afară
 Acuma se făcea mare moarte,
 Si de n'ar fi întâmpinat varvară
 Pe Tandaler fără veste soarte,
 Doar că nu rămânea nici un picior
 Din vrăjmașa ceata ciurarilor,

Cum și din cele-alalte împreună
 De căldărari, zlătari, fierari,
 Care împotriva lui a se pune
 Au cutezat, cu rude și pari ;
 Căci văzându-se el împresurat
 Prea groaznic răgni, ca și un turbat.

Și așa lovi împrejur cu pârlita
 Furcă de cort preste ciurărime,
 Câte șapte zăcură într'o clipită
 Prăvăliți și nu cutează nime
 Mai mult să steie înainte ; iară
 Unde dă, tot prăvale și omoară.—

De ruda lui năpraznică cade
 Țincul, făcător ales de inele ;

Si Chifor, ce știa bine rade,
Cum și tu tinere, Viorele,
Ce știai cânta cu vers măestru!
Cad apoi și Gârdea, Pleșca, Sestru,

Soldea, Corbul, Văssa și cu Nuțul,
Covrig, Boboc, Mândrea și Ciurilă,
Ghițu, Doda, Perlea și apoi Struțul;
Toți acești loviți fără milă
Se sfârșiră cu moarte păgână
De a lui Tandaler groaznică mână.

Intr'aceia de altă parte se aude
Mare vaiet, țipet și strigare;
Ceata lui Tandaler era în trude
Acolo, căci o strâmtorau tare
Lăeții și Goleții de toată
Laturea năvălind-o în roată.

Cercea, voinicul băiaș, aice
Povățuia cu multă vârtute,
Si tot inimos să pune în price,
Deși-l încongiură multe sute,
Când el se vede mai pe urmă
Inchis de toate părțile cu a sa turmă,

Atunci cătră cetașii săi strigă:
„Ochii închideți, măi! Si dați de moarte,
Cruciș în curmeziș și cărigă!”
Iar cetașii începură a da foarte
Cu ochii închiși mergând înainte
Tăind în lăeți ca și în plăcinte.

Tandaler pricepu văzând aceasta,
Că ceata lui se află la strâmtoare
Și aruncând acum arma sa proastă,
Apucă niște arme mai ușoare,

Pe cari Danciu' din cort îi aduse
Și cu ele spre ajutor se duse.

Încă nu mersese jumătate
De cărare, când Balabanu
Acuma îi sosise după spate,
Și îl chibzuia la ceafă cu ciocanu ;
Spre norocul său Tandaler caută
Înapoi și viața îi scapătă.

Căci îndată scutul său întinse
Și sprijini groaznica lovire ;
Scutul de isbitură bucăți se frânse
Și-așa fu lovită cu cumplire,
Cât pătrunzând a scutului scafă
Se opri lui Tandaler în ceafă.

Nasul îi fumă, ochii îi scânteiară
Apucându-l greață și amețeală,
Cade pe un picior, dar venind iară
La sine, de jos iute să scoală
Și lucind agera săbioară
Lui Balaban urechiușa-i sboară.

Apoi lăturiș mănând lovita,
Îl nimeri tocma între fălci — unde
Măcinează măselele pita ; —
Până la os fierul crud pătrunde,
Iară lui Balaban tăietura
Până la urechi îi lăți gura.

Vrea săracul ceva să mai zică ;
Dar numai urlare neînțeleasă
Se aude ; căci limba nu îi respică
Cuvintele cu vre-o noimă aleasă,
Fiindu-i toată falca deschisă.
Atunci Tandaler cu amar îi zisă :

„Mergi Balabane acu! și îți ajungă
Lauda, — că lui Tandaler în față
Cutezași a sta“. — De aci se alungă
Și lui Petcu cel cu barba creață,
Ce asupra lui vine cu năprasnă,
Nasu îi taie și îl lasă de casnă.

Lui Burla apoi, care cu măciucă
Nodoroasă la dânsul străbate,
Într'o lovită o mână și-o bucă
Retează și nici caută nici se abate;
Căci vede pe Năsturel de o parte
Făcând între băiași mare moarte.

Deci într'acolo repede aleargă,
Iară Purdea din ochi și de pe față
Sămuindu-l, tremură ca o vargă
Pentru a lui Năsturel viață;
Și Bumbului ce era cu dânsu',
Așa grăi cu lacrimi și plânsu :

„Vezi, Bumbule, Tandaler unde
Chibzuește! — și unde izbânda îl trage;
Iar de cumva el va pătrunde,
Zău, că va curma zilele drage
Lui Năsturel — cum și altor fețe
Și moartea cumplită nu-l va trece!

„Dar ian iscusește ceva în tine,
Să împedecăm ahastă întâmplare;
Căci altmintrele nu rămâne
Niciunul întreg de vătămare!
Și pân stă Tandaler pă picioare,
Noi nu vom scăpa dela strămtoare!

„Mi-aduc aminte, Bumbule, odată,
Că răsturnași pe unula mai ter

Cum e Tandaler ; iar astă-dată
 Tu nu numai că îți vei face-un mare
 Nume ; dar țigănia toată
 Mulțămită îți va da și plată“.

Bumbul oftând : „O, Purdeș iubite!
 — Grăi — „de ași hi și eu acum în vârstea
 Ahaia, când Zegan cu întreite
 Puteri grijit și rudașul Cârstea,
 Cu mine l-a luptat se apucară —
 N'ași suferi ahastă ocară !

„Dară s'au sfârșit zilele ahele
 Și cu ele virtutea săracă,
 Lăsându-mi slăbiciune și jele
 — Una și alalta a bătrâneții ortacă —
 Inșă orice ar fi, face-voiu cercare,
 Facă apoi norocul cum îi pare“.

Aceste zicând trupu și îndreaptă,
 Se scutură și întinzându și brațe
 Cearcă mai cu stânga, mai cu dreapta,
 Puterea ; și pare că se învață,
 Apoi și cevaș se ar încrede,
 Hotărât spre Tandaler purcede,

Ce pe mulți acu morții deduse,
 Nice îi mai sta nimene împotrivă :
 Nenorocul în cale îi aduse
 Pe Buta cel cu minte ponivă ;
 Cestui Tandaler mândru strigă :
 „Feri, de ți-e să mai mânci mămăligă !“

Atunci Bumbul de înapoi sosește,
 Și chibzuindu și treaba sa bine
 Din toată sila se răpezește
 Pitindu-se cu capul și vine

Lui Tandaler tocma între picioare,
Dându-i o cumplită berbecare.

Viteazul se răsturnă pe spate,
Iar Purdea strigă în gura mare :
„Dați acu, fraților, pe apucate,
„Că iaca zace Tandaler cel tare !“
Și așa-l toacă cu ciocanu 'n frunte,
Cât îi porniră lacreme crunte.

Totuș el cea de pe urmă putere
Culegând în sine se ridică,
Dară virtutea din trup îi piere
Și iară îndărăpt pre pământ pică ;
Atunci lovituri nenumărate
Vin pe el de prăjine și boate.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Capul lui mai mult nu se cunoaște,
Și totuși mânia neînsetată
Nu se poate în deajuns a se paște,
Pân' ce sosi a lui Tandaler ceată ;
Atunci trupul tot zdrobit lăsară
Și care în cotro se împrăstiară.

Doar aci să ațâța și mai mare
Vrajbă, de nu-i despărția fără veste
O minunată foarte întâmplare
— (Așa în cronică aflai și așa este,
Că nice samănă a fi minciună),
Adecă : o înviforată furtună.

Se zice că ar fi adus liniștire
Intre Țigani învrăjbiți — dar tie
Măcar cum l — destul că grea perire
Ziua aceasta aduse în țigănie ;
Și toți Țigani încă într'acea sară
Merșeră care încotro la țară.

NOTE

Cântul întâiu

I

1. Poetul cheamă în ajutor muza, care a cântat lui Homer bătălia broaștelor cu șoarecii—*Vatrahomiomahia*.
2. a oblici — a afla în taină

II

3. mânil agarene — mânil Turcilor.
4. e vorba de disputele teologice de pe acele vremuri.
5. cu șiraguri — cu armate.

6. turburase boieria — Pe acele vremuri boierii erau într'una învrăjbiți pentru domnie și unul pe altul se goneau, — neunire care fu una din pricinele supunerii țării lor și apoi pierderea totală a stăpânirii românești.
7. mănăstirea Cioara, în Ardeal, lângă Vinerea și Tătăria, vestită pentru un călugăr numit Sofronie, care a învrăjbit Ardealul și a pricinuit războiul cu Uniții.

III

8. josâte — josnice

BCU Cluj / Central University Library Cluj

IV

- * Poarta Otomană — Impărăția turcească.

VI

9. două localități din Țara românească.
10. o mănăstire.
11. Zândadel sau Țândadel — un viteaz al lor. E vorba de origina din India a Țiganilor cari ar fi plecat de acolo pe vremea lui Gingischan.
12. multe veacuri văzuse — ca și *Nestor*, care — după Homer — ar fi trăit trei veacuri.

- 13, probabilă aluzie ironică la Neagu și în genere la toți judecătorii. Zice, că Neagul e iubitor de dreptate și adaogă „însă acum numai de stânga aude“.

VII

14. două sate din Țara românească.
15. în text *oară*, termen întrebuițat pentru toate sburătoarele din jurul casei.

VIII

BCU Cluj / Central University Library Cluj

16. clisă — se numește prin unele locuri slănina.

IX

17. zătigni — turbura, încurca

Cântul al doilea

I

1. episodul lui Becicherec — nu în legătură directă cu Țiganiada — se vede a fi scris numai pentru Ardeleni — spune autorul.
2. Vezi nota 7 din cap. II, cântul întâiu.

3. numele unui nemeș oarecare de pe atunci.
4. nemeșiile se împărțeau foarte lesne și mulți de jos dobândeau această vrednicie.

II

5. „Viteji, pe cari și acum îi pomenesc oamenii, în părțile acelea, în cântece, — mai ales orbii când cântă prin târguri și cer milă; mai vârtos cântă istoriile acestor oameni viteji ce se băteau cu Turcii și Tătarii“.
6. Lobonț și Curuț. Curuții erau împotriva împăratului și Lobonții pentru el. *Curuție* e vremea Curuților. „Acest cuvânt vine dela cruce, adică dela cunoștii în istorie *cru-ciferi*, cari purtau arme împotriva păgânilor, ca să ia dela dânsit Ierusalimul, adică se oștiau pentru credință; iar în Ardeal erau acești Curuți, cari ziceau că se bat cu Nemții, pentru ale lor privilegii și pentru țară; — și se pot asemăna cu confederații Leșilor“.
7. a merge, a porni.

III

8. Petrilaca,—sat în Ardeal.
9. Cordocuba,—„așa s'au chemat un craiu al Bul-

- garilor și al Românilor, care din păcurar a ajuns la Domnie și a scos pe Tătari din Bulgaria“.
10. Guguleni, în Banat „Românii cei pădureni“, dinspre munți, mai ales cei ce sunt pe apa Timeșului.
 11. olătaș, nemeșul cu olaturi, adică cu pământuri și moșii.
 12. Azebata,—cuvânt unguresc de sudalmă, obicinuit adesea și în șagă.

IV

14. te gată,—te pregătește.
15. cele vântoase,—„tot aceiași se vede a însemna ca cele frumoase ; norodul crede în Ardeal—și în alte locuri—că sunt niște zâne în văzduh și cari sboară mai ales noaptea și acestea ar avea puterea de a strămuta mintea la oameni și a-i căzni în multe chipuri“.
16. Sâmziană, — nume femeiesc, obicinuit în Ardeal.
17. sudalmă, obicinuită în Ardeal. Becicherec neluând seama, se suduia singur.

V

18. ceiace dovedește, cât de bătrân era Ducipal.

VIII

19. un cuvânt obicinuit la oșteni, prin care întrebau străjile pe cel ce se apropia, — a cătare ești? — sau cine ești?
20. cuvânt făcut dela fireasca strigare și chiuire. Uiesc — strig cu glas tare. De unde uetul pl. uite (uiete).

Cântul al treilea

I

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1. Să se înțeleagă, cum că Satana este totul urgie. Satana fiind în aer, ca înger, se mândri nebunește și gândi să se înalțe mai sus de cât Cel ce l-a zidit. Din această nebunie a lui se născu ura pe care el o poartă asupra făpturilor lui Dumnezeu, — deci Urgia este fiica lui.
2. Satana, fiind în cer, dintre îngerii cei mai aleși s'a mândrit și a vrut să-și înalțe scaunul mai sus decât Dumnezeu. *Vru să doboare.*

III

3. ce aveau să se întâmple—în loc de, întâmplase—căci nu poate fi prooroc cel ce spune cele trecute.

IV

4. a lăsa nehotărât, neașezat.

V

5. palată,—palat.

Cântul al patrulea

I

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1. Medru—Dumitru.

2. Pegasul, înaripat, al lui Homer,—e aici măgărița lui Valaam. Despre ea se știe că —mergând Valaam să blesteme pe Israiliteni—i s'a ivit îngerul în cale și măgărița, văzându-l, i s'a închinat. Valaam o bătu și ea îi grăi omenește : pentru ce mă bați ? La acestea se referă versul „la oamenii limbă având vorbeață“.

II

3. e credința că bățul de sânger—lemn cunoscut—e temut de draci și strigoi. Babele știu

blestema, lega și sili pe draci așa că se tem de ele și fac tot ce li se poruncește.

4. încetează, oprește-te.

III

5. se preschimbase.

6. în văzduh.

IV

6. iubire.

7. nătărăul.

V

8. merge.

VI

9. să-și încrețească, să nu se uite cu fața posomorâtă. Becicherec se credea foarte viteaz și—după cum auzise din povești—vitejia învingea și pe zâne. Și aici se laudă.

10. mioapă.

11. cărarea strâmtă și colțuroasă sunt faptele mari ale adevăraților eroi, cari mergând pe drumul greu al virtuții au ajuns la slavă, cea largă e cea obicinuită în lume, pe

care nimeni nu se deosibește de gloata cea mare.

12. munte, între Țara românească și Ardeal, foarte înalt și rotund, nu ascuțit, ca și retezat. Se zice că în vârful-i e un loc, foarte neted, de unde, în norod, se crede că sboară strigele la Retezat și acolo joacă.

Cântul al cincilea

I

1. de la latinescul *bellua*. Jivină groaznică și necurată.
2. apa ce iese prin spălatul fagurilor storși.

III

3. se zice mai ales de căței. De acolo, schilă-lăiesc, scâncesc ca și căței. Figurat, orice jivină netrebnică, urâtă și defăimată.
4. rânjește.

IV

5. un fel de sabie dreaptă, mai mult pentru împuns de cât pentru tăiat.

V

6. se rușinează.

Cântul al șaselea

II

1. în loc de sfadă și mânie.
2. gloatele jecașe, — jecuator, jefuator.
3. tata, — țigănește.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

IV

4. să buciume, să sufle în buciume. Dela latinescul *buccinum* sau *bucciuna*.
5. în înțelesul de răs, de șagă.

VII

6. pogace, un fel de aluat nedospit, copt în spuză.
7. potir, un vas de cositor în care se poartă băutura.

Cântul al șaptelea

I

1. turețe. Armătura picioarelor, cari erau îmbrăcate cu fier.
2. începuse să se mânie.
3. sudalmă ungurească.
4. dulamă, minteă. E haina de deasupra. Curtenii poartă minteă scurtă.

V

BCU Cluj / Central University Library Cluj

5. se îmbrăcară

Cântul al optulea

II

1. biruiți, dar nu plecați Celui Înalt, — căc în Iad făptura pe făuritor defaimă, se răsvrătește împotriva lui.
2. idolul banilor și bogățiilor.

III

1. râvnă nebună pentru lucruri deșerte, pe cari le socotește a fi sfinte.

Cântul al noulea

IV

1. umblând mult, alergând cale lungă; — călătorind.

V

2. întinsese mâna departe.

Cântul al zecelea

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I

4. încurcată.

V

2. zeul războiului

Cântul al unsprezecelea

1. mântuiește-ne (slavonește).

Cântul al doisprezecelea

I

1. burta.
-

SUPLIMENT

LA CATALOGUL

BIBLIOTECEI PENTRU TOȚI

Biografii

- Gh. Munteanu.** Costache Negri. Viața lui. Date din viața marelui om politic și literat, unul din făuritorii României. No. 700

Călătorii, Descrieri, Geografie.

- G. Munteanu-Râmnic.**—Spre centrul pământului. Admirabilă lucrare de vulgarizare științifică — după neintrecutul roman al marelui Jules Verne. No. 792—793

Basme

- V. Caralvan.** Aliman Voinicul. No. 752

Povești (traduceri și adaptări)

- M. Negru.** Povestiri orientale. No. 763

- Andersen.** — Povești Alese. Sirena, Istoria unei mâini Potcovarul, Bradul, etc. No. 1

- Carte de chipuri fără chipuri, volum instructiv atrăgător și potrivit pentru educarea sufletească a copiilor No. 100

- Grădina Raiului. Povestiri frumoase și instructive pentru copii. No. 657—658

Literatură dramatică

a) Piese originale.

N. Scurfescu.— Rhea Sylvia. O dragălașă piesă, în care se face apologia întemeietorului Romei.

No. 704

Nicolau și Simionescu.— Fiul ei. Jucată pe scena Teatrului Național din București.

No. 710

c) Piese clasice moderne.

Schiller.— Conjurația lui Fiesco la Geneva.

No. 736—737

d) Teatru modern.

P. Hervieu.—Goana torțelor. Piesă jucată la Teatrul Național din București.

No. 706

R. Browning.—Mildred (tragedie).

No. 712

Bernstein.—Cheia de aur. Un act în versuri.

No. 755

J. Richepin.—Martira.

No. 762

Fabule în versuri și în proză

G. Slon.—Una sută una fabule. În versuri.

No. 778

Culegere de Fabule din Tichindeal, Asachil Carp, Ralet, Eliade Rădulescu, Stamati, Hrisoverghi A. Pann, Gusty, V. Alexandrescu, Bălăcescu

No. 404

Alexandrescu Gr.— Fabule. Proză și versuri

No. 295—298

Esop.— Viața și pildele lui. 105 Fabule

No. 466

Ranetti G.— Fabule, Biju și Grisu, Melcul. Omida și Furnica, Calul de curse și calul de sacă, Ghiata și soșonul și alte drăguțe fabule

No. 303